МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Вплив банківського кредитування на економічний розвиток країни під час війни та відбудови країни»

Виконав: студентка 2 курсу, групи 8.0723-фк-з
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок освітньої програми Фінанси і кредит
Д.Ю. Забєліна

Керівник к.е.н., доцент Батракова Т.І.
Рецензент д.е.н., професор Череп А.В.

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітня програма Фінанси і кредит

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____А.В. Череп

«____»_____2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ (СТУДЕНТЦІ)

Забєлініій Діані Юріївні

1. Тема роботи: «Вплив банківського кредитування на економічний розвиток країни під час війни та відбудови країни»
керівник роботи: Батракова Тетяна Іванівна, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 29 грудня 2023 р. № 2251-с.

2. Строк подання студентом роботи: 11 листопада 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності Національного банку України, Державної служби статистики України, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): з'ясувати сутність та функції банківського кредитування, визначити роль банківського кредитування в економічному розвитку країни, проаналізувати основні моделі та механізми впливу банківського кредитування на економіку, дослідити стан кредитування реального сектору економіки в довоєнний період, вивчити особливості банківського кредитування в умовах війни та відбудови, визначити проблеми та ризики банківського кредитування в умовах війни, окреслити перспективи відновлення кредитного ринку після завершення військових подій в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 12 рис., 9 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Батракова Т.І., доцент	05.08.2024 р.	05.08.2024 р.
2	Батракова Т.І., доцент	09.09.2024 р.	09.09.2024 р.
3	Батракова Т.І., доцент	03.10.2024 р.	03.10.2024 р.

7. Дата видачі завдання: 24 червня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	24.06.2024 р. – 30.07.2024 р.	виконано
2.	Виконання вступу	01.08.2024 р. – 04.08.2024 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	05.08.2024 р. – 08.09.2024 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	09.09.2024 р. – 02.10.2024 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	03.10.2024 р. – 20.10.2024 р.	виконано
6.	Формулювання висновків	21.10.2024 р. – 27.10.2024 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	28.10.2024 р. – 10.11.2024 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	11.11.2024 р.	виконано

Студент _____ Д.Ю. Забєліна
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Т.І. Батракова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.О. Щебликіна
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 111 с., 12 рис., 9 табл., 70 джерел, 8 додатків

Об’єктом дослідження виступає кредитний ринок України.

Предметом дослідження є механізм банківського кредитування в Україні.

Мета дослідження полягає у з’ясуванні особливостей механізму банківського кредитування в Україні в умовах війни та післявоєнної відбудови.

Завдання: 1) з’ясувати сутність та функції банківського кредитування; 2) визначити роль банківського кредитування в економічному розвитку країни; 3) проаналізувати основні моделі та механізми впливу банківського кредитування на економіку; 4) дослідити стан кредитування реального сектору економіки в довоєнний період; 5) вивчити особливості банківського кредитування в умовах війни та відбудови; 6) визначити проблеми та ризики банківського кредитування в умовах війни; 7) окреслити перспективи відновлення кредитного ринку після завершення військових подій в Україні.

Методи досліджень: метод аналізу та синтезу, метод узагальнення, метод кореляційно-регресійного аналізу, графічний метод.

Одержані результати та їх новизна: 1) проаналізовано стан кредитування реального сектору економіки в довоєнний період; 2) визначено проблеми та ризики банківського кредитування в умовах війни; 3) окреслено перспективи відновлення кредитного ринку після завершення військових подій в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Полягає у можливості використання результатів роботи для розробки і впровадження ефективних фінансових заходів урядом, банками та іншими фінансовими інституціями.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ, СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ, КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ, ВІДНОВЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

SUMMARY

Qualifying work: 111 p., 12 fig., 9 tab., 70 references, 8 annex.

The object of the study is the credit market of Ukraine.

The subject of the study is the mechanism of bank lending in Ukraine.

The purpose of the work is to find out the peculiarities of the mechanism of bank lending in Ukraine during the war and post-war reconstruction.

Tasks: 1) to clarify the essence and functions of bank lending; 2) to determine the role of bank lending in the economic development of the country; 3) to analyze the main models and mechanisms of bank lending impact on the economy; 4) to study the state of lending to the real sector of the economy in the pre-war period; 5) to study the features of bank lending during the war and reconstruction; 6) to identify the problems and risks of bank lending during the war; 7) to outline the prospects for the recovery of the credit market after the end of military events in Ukraine.

Methods of research: method of analysis and synthesis, method of generalization, method of correlation and regression analysis, graphical method.

The results obtained and their novelty: 1) the state of lending to the real sector of the economy in the pre-war period is analyzed; 2) the problems and risks of bank lending in the conditions of war are identified; 3) the prospects for the recovery of the credit market after the end of military events in Ukraine are outlined.

The results of the study will help identify priority lending areas that will support critical industries, help preserve and create jobs, restore infrastructure, and stimulate the development of small and medium-sized businesses, which will generally contribute to economic growth.

The results of the research can serve as a basis for the development of programs to support small and medium-sized enterprises, which are the engine of economic growth in the post-war period.

Practical significance of the obtained results. It is the possibility of using the results of the work to develop and implement effective financial measures by the government, banks and other financial institutions.

BANK LENDING, THE STATE OF BANK LENDING, THE CREDIT MARKET OF UKRAINE, THE RESUMPTION OF BANK LENDING TO THE REAL SECTOR OF THE ECONOMY

ЗМІСТ

ВСТУП …….....8

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК.....12

1.1 Сутність та функції банківського кредитування…….....12

1.2 Роль банківського кредитування в економічному розвитку країни.....22

1.3 Основні моделі та механізми впливу банківського кредитування на економіку.....31

2 АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ …….....43

2.1 Стан кредитування реального сектору економіки в довоєнний період.…….....43

2.2 Особливості банківського кредитування в умовах війни та відбудови. Аналіз динаміки структури кредитного портфелю та NPL банків.....51

2.3 Проблеми та ризики банківського кредитування в умовах війни.…….....64

3 ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ КРЕДИТНОГО РИНКУ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ……..….....71

3.1 Роль держави та вплив міжнародної фінансової допомоги на банківське кредитування під час війни.……..….....71

3.2 Інструменти та механізми стимулювання банківського кредитування в період відбудови з використанням нових форм та інструментів …….....81

3.3 Заходи щодо зниження процентних ставок та підвищення доступності кредитів для бізнесу…….....90

ВИСНОВКИ.…….98

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..103

ДОДАТКИ…….....112

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена тим, що на сьогоднішній день питання банківського кредитування та вдосконалення механізму управління цією системою з метою мінімізації можливих ризиків та максимізації прибутку від кредитної діяльності банку набули особливої значущості.

За умов ринкової економіки банківське кредитування є важливим механізмом економічного розвитку. Потреба в ньому обумовлена дією економічних законів, наявністю товарно-грошових відносин та державною політикою, спрямованою на підтримку та стимулювання різних секторів економіки.

Нині розвиток банківського сектора в Україні відбувається на тлі негативних змін макроекономічної ситуації в економіці країни. Зберігають своє значення фактори, які здатні істотно вплинути на стан банківської системи, найбільш вирішальний вплив з-поміж яких здійснює військова агресія РФ проти України.

Банки відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності в умовах кризових ситуацій. Після закінчення війни відбудова стає критично важливою для відновлення економічного потенціалу країни. Банківське кредитування є одним із ключових інструментів фінансування цього процесу.

Таким чином, розуміння практичних принципів та механізмів банківського кредитування дозволяють визначати заходи, спрямовані на забезпечення ефективної діяльності банків у питаннях фінансування позичальників, що є важливим елементом стратегії економічного розвитку під час війни та в умовах післявоєнної відбудови.

Теоретичні та практичні аспекти, пов’язані з концептуальними положеннями впливу банківського кредитування на економічний розвиток країни під час війни та відбудови країни висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: А.Д.Петрашевська, С. М.Колонтай, В. В. Смелянська, Н.М.Третяк, Н.В.Швець, Ю.Ю.Людковська, А.Є. Абдулаєва, Ю.І.

Шаповал, О.А.Водолазська, О.В.Таран та ряд інших. Проблемами теорії та практики банківського кредитування займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як В. М. Кремень [27], Г. М. Забчук [12], Л. М. Сегеда [19], В. О. Дмитрук [42], Н. К. Жукова [24] та багато інших, проте питання впливу банківського кредитування на економічний розвиток країни під час війни та відбудови країни досі детально не досліджене та потребує подальшого наукового вивчення.

Незважаючи на глибоку розробленість відповідної теоретичної бази з проблем висвітлення впливу банківського кредитування на економічний розвиток країни під час війни та відбудови країни багато питань, пов'язаних з дослідженням впливу банківського кредитування на економічний розвиток України залишаються нерозгляннутими, що викликає необхідність більш ґрунтовної розробки теми. Актуальність, теоретична новизна та практична значущість дослідження цих проблем визначили вибір теми кваліфікаційної роботи.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є з'ясування особливостей механізму банківського кредитування в Україні в умовах війни та післявоєнної відбудови.

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі основні задачі дослідження:

– з'ясувати сутність та функції банківського кредитування;

– визначити роль банківського кредитування в економічному розвитку країни;

– проаналізувати основні моделі та механізми впливу банківського кредитування на економіку;

– дослідити стан кредитування реального сектору економіки в довоєнний період;

– вивчити особливості банківського кредитування в умовах війни та відбудови;

– визначити проблеми та ризики банківського кредитування в умовах війни;

– окреслити перспективи відновлення кредитного ринку після завершення військових подій в Україні.

Об’єктом дослідження виступає кредитний ринок України.

Предметом дослідження є механізм банківського кредитування в Україні.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних фахівців в галузі теорії та практики впливу банківського кредитування на економічний розвиток країни під час війни та відбудови країни. Методологічні засади даної роботи зумовлені вибором предмета, об’єкту дослідження, метою та поставленими завданнями. Для опрацювання літератури та джерел з теми застосовувався метод контент-аналізу. Також застосовувався метод аналізу та синтезу для опису сутності банківського кредитування, його впливу на економічний розвиток країни та розгляду факторів, що впливають на банківське кредитування. Метод узагальнення був застосований для розкриття теоретичних основ кредитної політики та механізму банківського кредитування. Розробка теоретичних положень роботи здійснювалася з використанням способу логічного зіставлення точок зору на аналізований об’єкт. Оцінка ступеня впливу макроекономічних факторів на систему банківського кредитування в Україні здійснювалася за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. За використанням графічного методу було здійснено відображення результатів щодо досліджуваного питання.

Інформаційною базою дослідження є закони України, зокрема «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України» тощо, а також постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи Національного банку України, банківських установ тощо.

Наукова новизна отриманих результатів визначається наступними основними положеннями:

– проаналізовано та систематизовано відомості щодо стану та тенденцій банківського кредитування в Україні під час війни;

– визначено перспективи відновлення кредитного ринку після завершення військових подій в Україні;

– розроблено та обґрунтовано схему взаємодії ключових учасників економічної екосистеми: банків, уряду та реального сектору економіки з метою стимулювання банківського кредитування в період відбудови з використанням нових форм та інструментів.

Значення результатів кваліфікаційної роботи магістра полягає у тому, що використання результатів роботи для розробки і впровадження ефективних фінансових заходів урядом, банками та іншими фінансовими інституціями дозволить забезпечити економічну стабільність під час війни та сприятиме швидкому відновленню країни після завершення бойових дій. Результати роботи допоможуть визначити пріоритетні напрямки кредитування, що підтримають критично важливі галузі, сприятимуть збереженню та створенню робочих місць, відновленню інфраструктури та стимулюванню розвитку малого і середнього бізнесу. Отримані результати можуть служити основою для розробки та впровадження ефективних фінансових стратегій, спрямованих на забезпечення економічної стабільності в умовах кризи. Наприклад, дослідження дозволяє ідентифікувати пріоритетні напрямки кредитування, спрямовані на підтримку критично важливих галузей, таких як інфраструктура, енергетика та медицина, що сприяє їхньому швидкому відновленню. Крім того, результати дослідження можуть служити основою для розвитку програм підтримки малих і середніх підприємств, що є двигуном економічного зростання в період після війни.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися й обговорювалися на всеукраїнському Круглому столі «Відновлення сільських територій в умовах повоєнного відродження» (Запоріжжя, 21 травня 2024 р.).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 2 друковані праці – стаття у фаховому науково-практичному журналі «Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки» та тези за матеріалами всеукраїнського Круглого столу «Відновлення сільських територій в умовах повоєнного відродження».

РОЗДІЛ 1
НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

1.1. Сутність та функції банківського кредитування

На сьогоднішній день серед сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідників існує різноманіття поняття «банківське кредитування». Дослідивши чисельні варіанти трактування визначень, які наводяться в працях багатьох науковців, так і в чинному законодавстві, доцільно зауважити, що на даний момент часу відсутнє єдине міркування, що до визначення сутті даного поняття. Це пояснюється тим, що категорія постійно змінювалась під впливом економічної політики країни, а також часу.

За марксистською теорією, банківський кредит визначається як позичка, яку надають позичкові капіталісти (або банки) функціонуючим капіталістам і іншим позичальникам у вигляді грошових позик. У цьому контексті позичковий капітал розглядається як грошовий капітал, який власник віддає у тимчасове користування іншому капіталісту за певну плату, яка виражається у відсотках [1, с. 33-38].

Дана точка зору має сенс у контексті марксистської економічної теорії, яка зосереджується на відносинах між різними класами капіталістичного суспільства. Вона підкреслює, що кредити є способом отримання прибутку для банків, які володіють капіталом, і що ці кредити дозволяють іншим капіталістам розширювати свої операції та генерувати прибуток.

Визначення у контексті марксистської теорії точно відображає основні принципи, на яких базується ця економічна школа думок. Однак важливо враховувати, що це лише один з багатьох підходів до розуміння банківського кредитування, і інші теорії, а також інші дослідники можуть пропонувати свої інтерпретації.

Таблиця 1.1 – Трактування сутності поняття «банківське кредитування» вченими-науковцями

Автори	Визначення поняття «банківське кредитування»
С. Сейко	Основний вид кредиту, який надається банком позичальнику на умовах, визначених законодавством та укладеним кредитним договором. Це тимчасове надання коштів на користь позичальника через виконання банком спеціальних кредитних операцій, на яких банк має відповідну ліцензію [2]
Й. С. Завадський, Т.В. Осовська, О.О. Юшкевич	Вид кредиту, що надається без необхідності матеріального забезпечення у вигляді товарів або цінних паперів [3]
Л. Г. Рябко	Грошова позика, яку банк передає позичальнику на певний термін згідно з умовами кредитного договору. Основні умови такого договору включають забезпеченість позики, її повернення в узгоджений термін, вчасність виплат, і цільове використання отриманих коштів [4, с. 14]
Г. Ю. Шемшученко	Форма здійснення кредитних відносин між банком (кредитором) і клієнтом (позичальником) через укладення кредитного договору. Цей процес полягає у передачі банком позичальнику грошових коштів на умовах строковості, платності, повернення, забезпечення та цільового використання. Кредитором виступає суб'єкт, який надає кредит, а позичальник – суб'єкт, який отримує кошти на тимчасове користування з обов'язковим поверненням за визначеними угодою умовами [5, с. 6]
В. Я. Вовк	Зобов'язання банку надати позичальнику певну суму коштів у грошовій формі або банківських металах. Цей кредит надається в обмін на зобов'язання позичальника повернути основну суму боргу та сплатити відсотки, комісію та інші збори за користування кредитом. Дослідник підкреслює, що важливими характеристиками банківського кредиту є забезпеченість, строковість, платність та цільовий характер використання коштів [6]
Закон України «Про банківську діяльність»	Банківський кредит охоплює будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошових коштів, надати гарантію, придбати право на вимогу боргу або продовжити строк погашення боргу в обмін на зобов'язання позичальника повернути визначену суму, а також сплатити проценти та інші збори з цієї суми [7].
Цивільний кодекс України	Надання авансу, попередньої оплати, відстрочення або розстрочення оплати товарів, робіт або послуг (комерційний кредит), якщо інше не встановлено законом [8]

Джерело: складено автором на основі джерела [2-8]

Як бачимо із наведених у таблиці трактувань, визначення, яке надають Й. С. Завадський, Т.В. Осовська і О.О. Юшкевич є більш абстрактним, оскільки не конкретизує, як саме здійснюється кредитування або які механізми його забезпечення використовуються в реальній практиці. Натомість визначення банківського кредиту, яке надає Г.Ю. Шемшученко, вважаємо найповнішим

через те, що воно охоплює всі основні аспекти кредитних відносин між банком і клієнтом. Визначення зазначає основні умови таких відносин, включаючи передачу коштів, умови їх повернення, платності, забезпечення та цільового використання, а також ролі кредитора і позичальника. Такий підхід дозволяє глибше розуміти сутність банківського кредиту як інструменту фінансування в економіці.

Вважаємо, що вчений В.Я. Вовк теж чітко визначає поняття банківського кредитування як фінансове зобов'язання банку надати кошти під умовою їх повернення позичальником разом з відсотками та іншими зборами, а зазначені характеристики є ключовими для розуміння того, як банківський кредит функціонує в економіці.

З огляду на наведені вище трактування, виокремлюємо наступні ознаки банківського кредиту:

– відображає економічні відносини між банками (кредиторами) суб'єктами кредитування (позичальниками) через передачу грошових коштів у позику;

– основа кредитування - кредитний договір, який встановлює умови кредиту, такі як строковість, цільове використання, забезпеченість і платність;

– предметом кредиту є грошові кошти, які позичальник зобов'язаний повернути разом із відсотками;

– джерелами кредиту є залучені на договірних умовах кошти від фізичних і юридичних осіб, а також власні ресурси банку.

Згідно з Законом України «Про банківську діяльність» [7], визначення банківського кредиту також наочно і повно описує сутність банківського кредиту.

Згідно з відомчими актами Національного банку України, банківський кредит розглядається як кредит, що надається банком і повинен відповідати таким основним принципам кредитування: мати визначений строк повернення, цільове використання отриманих коштів, бути забезпеченим і мати узгоджені умови платності. Основними джерелами коштів для надання банківського

кредиту є залучені банками на умовах договірної та добровільної основи тимчасово вільні кошти фізичних і юридичних осіб, а також власні фінансові ресурси банку [9].

Таким чином, враховуючи всі вищенаведені дані, можу зробити висновок, що банківське кредитування – це процес надання банком позичальнику грошових коштів на певних умовах, що визначаються законодавством та кредитним договором, який укладається між банком і клієнтом.

Складність і багатогранність соціально-економічної природи кредиту яскраво проявляються у його функціях, що зумовлюють потребу розглянути їх більш детально. Розуміння цих аспектів є вирішальним для розвитку ефективної фінансової політики держави та підтримки соціально-економічного розвитку суспільства.

Основними функціями кредиту є наступні:

- перерозподільна функція;
- емісійна функція;
- акумуляційна функція;
- контрольна функція;
- стимулююча функція;
- управлінська функція;
- соціальна функція.

Кожна з цих функцій має свої відмінності і вплив на економічні процеси на різних рівнях: від мікроекономічного до макроекономічного.

Перерозподільна функція полягає в тому, що кредит виступає ринковим регулятором економіки, перерозподіляючи тимчасово вивільнену вартість між різними суб’єктами кредитування. Вона проявляється у процесі тимчасового надання коштів підприємствам та організаціям з метою задоволення їхніх потреб у фінансових ресурсах. Кошти, отримані у вигляді кредитування, спрямовуються від банківських установ до позичальників, якими виступають як фізичні, так і юридичні особи. Водночас відбувається спрямовування коштів населення на товарний ринок, які звідти перенаправляються до суб’єктів господарювання, які

можуть в подальшому виступати як кредиторами, так й інвесторами банків. Такий перерозподіл, який відбувається за рахунок кредиту, має продуктивний характер, так як додаткова вартість, отримана у результатів такого перерозподілу включається до обігових коштів позичальника [10, с. 25].

Процес перерозподілу коштів є ключовим для ефективного функціонування економіки, оскільки дозволяє залучати необхідні ресурси для розвитку підприємств та організацій. Цей перерозподіл ресурсів має сприяти зростанню ефективності та збалансованості економіки на засадах раціональності та ефективного використання. Однак часто цього досягти можна лише за допомогою державного регулювання. За відсутності ефективного державного управління цим процесом можливе переміщення капіталу зі сфери виробництва у сферу обігу, з наукомістких галузей економіки у сировинні та видобувні галузі.

Етапи руху коштів у контексті перерозподільної функції банківського кредитування представлені на рис. 1.1.

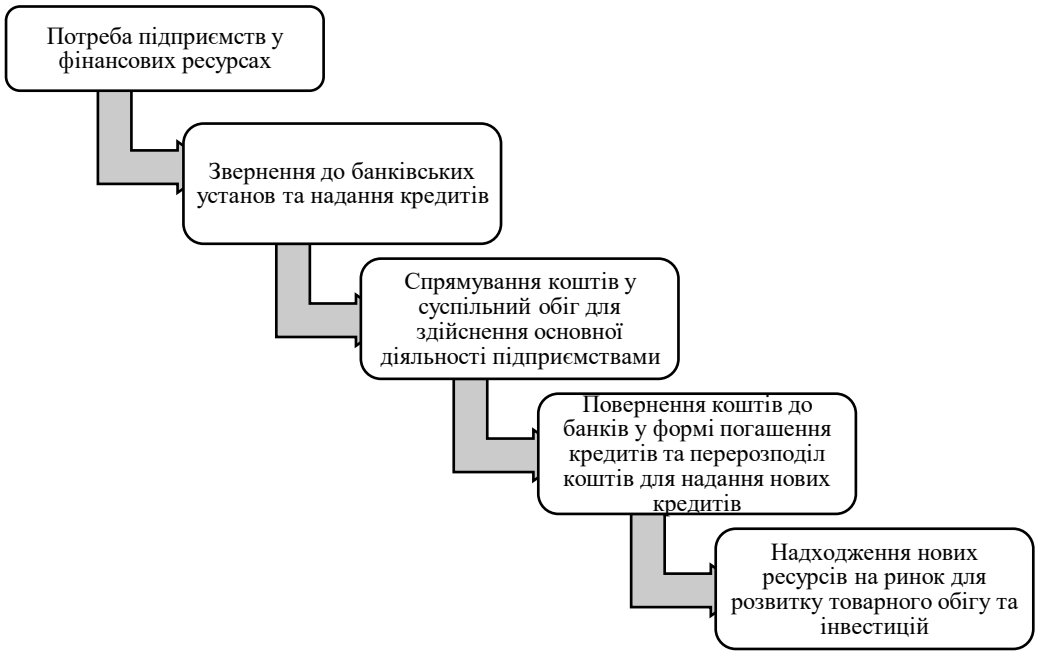

Рисунок 1.1 – Етапи руху коштів в контексті перерозподільної функції банківського кредитування

Варто також з’ясувати природу перерозподіленої вартості. На основі кредитної угоди, кредитор може передавати позичальнику для тимчасового

використання як товарно-матеріальні цінності, так і кошти, що є найбільш характерним для сучасних кредитних операцій. Незважаючи на різні форми об’єктів, які передаються у рамках угоди, сутність перерозподілу вартості залишається незмінною [11, с. 10]. Передача конкретних товарів або матеріалів, що є важливими для виробничого процесу або торгівлі є особливо актуальною для підприємств, що діють в сферах, де обороті активи, такі як сировина, є критично важливими для виробничої діяльності. Прикладом цього може слугувати галузь виробництва хімічних речовин. Передача грошових коштів дозволяє покрити поточні витрати підприємства та збільшити інвестування в нові проекти.

Перерозподіл вартості через кредит може мати як територіальні, так і галузеві ознаки, що підкреслює універсальність цього фінансового інструменту. Кредитні відносини здійснюються між різними організаціями та особами, незалежно від їхнього розташування. Це відкриває можливість для між територіального перерозподілу вартості, який характеризується територіальною віддаленістю обох суб’єктів кредитних відносин. Міжгалузевий перерозподіл відбувається, коли кошти або інші матеріальні цінності, переходять від кредитора, що представляє одну галузь економіки, до позичальника, що належить до іншої галузі. Це сприяє залученню необхідних ресурсів для розвитку та функціонування підприємств у різних галузях, що сприяє розвитку економіки в цілому [12, с. 176]. Таким чином, перерозподілена вартість через кредит демонструє універсальність цього фінансового інструменту, що дозволяє ефективно використовувати ресурси для забезпечення потреб економічних суб’єктів у різних галузях та регіонах.

Емісійна функція полягає у створенні кредитних коштів для обігу та заміщення готівки шляхом здійснення впливу на масу грошей під дією грошово-кредитного мультиплікатора. Вона проявляється у тому, що у процесі кредитування створюються платіжні кошти, тобто до обороту поряд з грошима у готівковій формі залучаються також гроші у безготівковій формі. У результаті цього відбуваються зміни у монетарних показниках населення, підвищується

його платоспроможність як наслідок збільшення пропозиції грошей на ринку [11, с. 11]. Емісійна функція банківського кредитування є важливою складовою монетарної політики, яка дозволяє регулювати економіку через контроль над грошовою масою і кредитним оборотом, впливаючи на фінансову стабільність та економічний розвиток країни. Це відбувається у трьох основних напрямках: регулювання економічного циклу сприяючи збільшенню або зменшенню грошової маси на ринку, здійснення впливу на монетарні показники та збільшення платоспроможності населення шляхом збільшення обсягу коштів.

За панування кредитних коштів у фідуціарних (фіатних) грошових системах кредитна емісія теоретично може бути необмеженою. Прийнявши один депозит певної суми, банк видає цей депозит вже як кредит свого клієнта-позичальника, зарахувавши цю суму на його розрахунковий рахунок. У свою чергу клієнт спрямовує цю суму до іншого банку на розрахунковий рахунок свого партнера у порядку оплати постачання товару. Оскільки кредитна емісія здійснюється через систему депозитно-кредитних інститутів, основу якої складають банки, часто її називають банківською мультиплікацією. Механізм грошово-кредитного мультиплікатора є ключовим аспектом емісійної функції банківського кредитування.

Іншою функцією кредитування є акумуляційна, яка передбачає примноження вільних коштів, а також перетворення грошового капіталу на позичковий капітал, який за певну плату передається відповідним кредитором відповідному позичальнику на тимчасове користування. Водночас кредитування виступає одним з джерел доходів банку [13, с. 76]. Банки залучають вільні кошти з клієнтів та інших джерел і використовують їх для надання нових кредитів. Акумуляційна функція кредитування допомагає стимулювати економічний розвиток, оскільки сприяє доступу до фінансових ресурсів для підприємств та населення та впливає на розподіл капіталу в економіці, сприяючи інвестуванню в розвиток нових проектів.

Контрольна функція полягає у здійсненні контролю над ефективністю діяльності економічних суб’єктів, дотриманням умов кредитного договору. Саме

з урахуванням кредитних відносин відбувається спостереження за діяльністю позичальників і кредиторів, оцінюється кредитоспроможність і платоспроможність підприємств. Адже будь-який банк, який виконує роль кредитора, контролює стан позичальника з метою забезпечити своєчасне повернення кредитних коштів та запобігти несвоєчасному поверненню боргу [13, с. 79]. Контрольна функція кредитування є ключовою для забезпечення фінансової стабільності та зменшення ризиків для банківських установ. Основні аспекти банківського контролю включають оцінку кредитоспроможності позичальника перед наданням кредитних коштів, моніторинг умов виконання кредитного договору та своєчасного погашення кредитів, управління кредитним портфелем банку.

Стимулююча функція кредитування полягає у тому, що після отримання кредиту позичальник має направити свої нові можливості на отримання прибутку для виплати кредиту та відсотків. За рахунок цього, позичальник отримує додатковий стимул для покращення показників своєї економічної діяльності, отримання вищого доходу для виконання умов кредитної угоди [13, с. 79]. Стимулююча функція кредитування сприяє створенню сприятливих умов для розвитку бізнесу, інвестиційної активності і підвищенню економічного потенціалу, що сприяє загальному економічному зростанню. Окрім цього, отримання кредиту надає підприємствам і підприємцям можливість здійснювати інвестиції, які можуть виявитися вигідними в умовах ринкових можливостей. Це сприяє розвитку нових проектів та створенню нових робочих місць.

Управлінська функція кредитування полягає у заохоченні до ефективного та раціонального використання наданих кредитних ресурсів на основі договірчо-відповідальних відносин. Ця функція відіграє важливу роль у системі господарського управління на різних рівня, забезпечуючи економічний розвиток господарюючих суб’єктів сприяючи загальному економічному розвитку країни шляхом створення сприятливих умов для залучення інвестицій. Принципи кредитування, такі як поверненість, терміновість, платність та цільове використання кредитних коштів, набувають ознак господарчих принципів, що

визначають ефективне управління позичковим капіталом [14, с. 27]. Управлінська функція кредитування визначається комплексом принципів, що забезпечують ефективне управління позичковим капіталом і сприяють стійкому розвитку господарюючих суб'єктів та економіки в цілому.

Серед інших функцій кредитування також варто відзначити функцію пришвидшення концентрації та централізації капіталу. Кредит дозволяє залучати значні фінансові ресурси через емісію акцій та облігацій, що представляють собою корпоративну форму власності, сприяючи консолідації капіталу та розвитку підприємництва. Також кредитування виконує функцію інструменту макроекономічного регулювання. Кредит використовується для антициклічного регулювання ринкових процесів, корекції структурних недоліків економіки, впровадження дефляційної політики та фінансування зовнішньої торгівлі, що дозволяє досягати рівноваги у платіжному балансі у межах національної економіки [15, с. 191]. Ця функція банківського кредитування є важливою для стабільного функціонування економічної системи, забезпечуючи необхідні фінансові ресурси для розвитку та сприяючи досягненню економічної стійкості.

Також не можна не згадати функцію економії витрат позичальника, яка взаємопов'язана із відтворювальною функцією. Оскільки за допомогою кредиту відбувається тимчасове поповнення власних коштів оборотного капіталу, отримані кошти використовуватимуться позичальниками повному обсязі, а отже спостерігається економія загальних витрат на виробництво.

Функціональна роль кредиту полягає у дії та результаті цих дій для економічних суб'єктів, учасників кредитування.

Інформаційна функція кредитування передбачає роль кредиту як джерела інформації про дані кредитного ринку, про особливості його продукту та процентної ставки, суб'єктів кредитного процесу.

Інвестиційна функція кредиту полягає в тому, що кредит стає одним із джерел інвестиційних ресурсів.

Зазначені вище функції є переважно економічними, проте кредитування на сучасному етапі здатне виконувати також і соціальні функції, виступаючи

соціально-економічною категорією. Оскільки у більшості країн частина соціальних послуг (послуги освіти, медичні послуги, підвищення кваліфікації тощо) надається на платній основі, то групи населення з низьким рівнем доходу можуть отримати кредит для сплати подібних цілей. Соціальні кредити також фінансують зайнятість населення та індивідуальну трудову діяльність. Масштаби кредитування соціальної сфери залежить від рівня її бюджетного фінансування. Чим вища залученість держави у надання безкоштовних послуг соціального характеру, тим менш активною є соціальна функція кредиту у фінансуванні соціальної сфери.

Отже, з аналізу наведених матеріалів можна зробити висновок, що банківські кредити – це відносини між банком як кредитною організацією та клієнтами, які використовують залучені через банк фінансові ресурси. В основі цих відносин лежать умови повернення позичених коштів, визначений строк повернення, наявність процентних нарахувань та обов’язкове цільове використання отриманих коштів.

Банківське кредитування виконує комплекс різноманітних функцій, які важливі для ефективного функціонування економіки, серед яких варто відзначити перерозподільну, емісійну, акумуляційну, контрольну, стимулюючу, управлінську, функцію економії витрат, інформаційну та інвестиційну. Перерозподільна функція кредиту дозволяє ефективно перерозподіляти фінансові ресурси в економіці, сприяючи її розвитку шляхом стимулювання діяльності підприємств та організацій, що отримують кредитні кошти. Емісійна функція банківського кредитування забезпечує створення нових грошових ресурсів, що сприяє збільшенню платоспроможності населення та розвитку економічного обороту. Акумуляційна функція допомагає збільшувати капітал, що доступний для інвестицій та розвитку. Контрольна функція забезпечує ефективне управління кредитними ризиками та фінансовими потоками. Стимулююча функція мотивує позичальників до покращення ефективності своєї діяльності. Управлінська функція сприяє раціональному використанню кредитних ресурсів.

1.2. Роль банківського кредитування в економічному розвитку країни

Однією з найважливіших категорій ринкової економіки, яка відображає реальні зв'язки і відносини суспільно-економічного життя, є кредит. Надання суб'єктам господарювання якісного кредиту є ефективним засобом виходу економіки з кризи. Банківське кредитування відіграє ключову роль у економічному розвитку країни, сприяючи фінансовій стабільності, підтримуючи бізнес, стимулюючи інновації та розвиток інфраструктури. Це важливий механізм фінансової підтримки, що сприяє економічному розвитку країни, забезпечує необхідні ресурси для розвитку бізнесу, сприяє розвитку інфраструктури та підтримці споживчого попиту, що в цілому забезпечує стабільність та зростання національної економіки.

У ринковій економіці кредит відіграє ключову роль в оптимізації пропорцій суспільного відтворення. Це означає, що за допомогою кредитного механізму досягається саморегуляція економічної системи, що сприяє вирівнюванню норми прибутку в різних галузях народного господарства. Кредит також сприяє концентрації та централізації капіталу. Він є надзвичайно важливим для забезпечення науково-технічного прогресу та підтримки інноваційних процесів. Кредит є важливим джерелом фінансування капітальних вкладень і грає важливу роль у процесі розширеного відтворення. Банківський кредит є однією з основних форм кредитування як для підприємств, так і для населення [16, с. 149].

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки ефективне її функціонування неможливо уявити без участі банківських установ. Банки відіграють ключову роль завдяки своїй здатності здійснювати інвестиційні та кредитні операції. Вони перенаправляють заощадження до виробничих структур, що сприяє розвитку реального сектора економіки та підвищенню рівня добробуту населення, а в кінцевому підсумку визначає рівень економічного розвитку країни [17, с. 59].

Перенаправлення заощаджень у вигляді кредитів до підприємств дозволяє їм розширюватися, впроваджувати нові технології і покращувати якість продукції та послуг. Також це підвищує платоспроможність населення, що сприяє зростанню споживчого попиту і загальному економічному розвитку.

Окрім цього, банківське кредитування відіграє ключову роль як основний ресурс фінансування для підприємств. Незважаючи на економічні кризи та інші зовнішні фактори, які можуть підривати фінансову стійкість підприємств і призводити до зменшення кількості надійних позичальників, кредитні операції залишаються популярним видом діяльності для банків, оскільки вони сприяють підтримці економічного потенціалу підприємств [18, с. 67-78].

Погоджуємося з цією думкою, оскільки банківське кредитування відіграє важливу роль у підтримці економічної активності підприємств, навіть у складні економічні часи. Завдяки кредитам у мирний час підприємства мають можливість отримувати необхідні фінансові ресурси для розвитку модернізації та інновацій, що сприяє їхній конкурентоспроможності, а під час війни для збереження підприємств. Банки, зі свого боку, продовжують активно здійснювати кредитні операції, оскільки вони є важливим джерелом прибутку. Це забезпечує стабільність фінансової системи в цілому та сприяє економічному зростанню, навіть за умов економічної невизначеності.

Кредитна діяльність є надзвичайно важливою для розвитку реального сектора економіки України. Науковці переконані, що для ефективного використання потенціалу кредиту і збільшення кредитної активності банків потрібно розробити державну стратегію, спрямовану на стимулювання економічного зростання. Особлива увага повинна бути приділена розвитку кредитної сфери економіки, а також кредитуванню пріоритетних для держави секторів, національних проєктів і програм. Крім того, вони вказують на необхідність зниження рівня проблемної заборгованості банків.

Ідея щодо важливості кредитної діяльності для розвитку реального сектора економіки є правильною. Ефективне використання кредитних ресурсів може значно сприяти зростанню виробництва, інноваціям та створенню нових робочих

місць. Розробка державної стратегії для стимулювання кредитної активності банків є важливою для забезпечення стабільного економічного зростання. Крім того, спрямування кредитів на підтримку пріоритетних секторів може сприяти зміцненню національної економіки. Разом з тим важливо також уникати зростання проблемної заборгованості, що може негативно позначитися на фінансовій стабільності банків і в цілому на економіці країни.

За словами Л. М. Сегеди, банківське кредитування дійсно може відігравати ключову роль у забезпеченні фінансування для підприємств, особливо у сфері підтримки інвестиційних ініціатив та інновацій. Активізація цього процесу може сприяти економічному зростанню та покращенню соціально-економічних показників країни. Однак важливо, щоб кредитування було здійснене з урахуванням ефективності використання кредитних ресурсів, мінімізації ризиків і забезпечення сталого розвитку економіки [19, с. 135-141].

Розвиток банківської кредитної діяльності є важливим для стабілізації національної економіки. На регіональному рівні важливо розробляти механізми стимулювання як банків щодо кредитування корпоративних клієнтів, так і самих підприємств для залучення кредитних ресурсів під конкретні інвестиційні та інноваційні програми.

Розвиток економіки України сьогодні неможливий без кредитування всіх суб’єктів господарювання, що об’єктивно підвищує роль банківського кредиту. Він є одним із найважливіших факторів забезпечення безперервного розширеного відтворення. Ця роль визначається, передусім, широким застосуванням банківських кредитних операцій [20, с. 46].

Варто зважити і на те, що в умовах війни банківське кредитування відіграє вирішальну роль у підтримці економічної стійкості та розвитку України. Воно забезпечує фінансові ресурси для відновлення та реконструкції, підтримує малий та середній бізнес, забезпечує ліквідність та стабільність, стимулює експорт, підтримує аграрний сектор та сприяє інноваціям. Завдяки банківському кредитуванню економіка країни може адаптуватися до викликів війни, зберегти робочі місця та поступово відновлюватися.

Банківський кредит охоплює різні сфери господарського життя суспільства. Фінансово-кредитні установи надають кредити для фінансування поточної та інвестиційної діяльності підприємств різних форм власності, задовольняючи потреби в обігових коштах, а також для збільшення, модернізації та реконструкції основних фондів. Крім того, кредити використовуються для задоволення споживчих потреб населення та фінансування державних витрат через механізм фондового ринку [21].

Банківський кредит дійсно є важливим інструментом, що охоплює різні аспекти економічного життя суспільства. Його роль в економічному розвитку важко переоцінити, оскільки кредити дозволяють підприємствам підтримувати та розширювати свою діяльність, модернізувати обладнання та впроваджувати нові технології. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств і стимулює економічне зростання.

Відзначимо, що ключова роль банківської системи в стимулюванні економічних інновацій пояснюється не лише їхніми фінансовими можливостями, а й кількома помітними перевагами, якими вони володіють перед іншими учасниками фінансового ринку. Банки, зокрема, володіють досвідом і технікою аналізу проектів, а також гнучкими інвестиційними та кредитними технологіями. Крім того, вони налагодили відносини з міжнародними та іноземними фінансовими організаціями, державними установами, довірчими фондами та міжбанківськими ринками. Ця співпраця має вирішальне значення для сприяння розвитку ринку синдикованих позик.

Підкреслимо, що банківська система дійсно відіграє ключову роль у сприянні інноваційному розвитку економіки. Банки, завдяки своїм фінансовим ресурсам та набору інструментів, можуть ефективно підтримувати підприємства в реалізації новаторських проектів. Їхні здатності до індивідуального підходу до клієнтів, а також вміння приймати високі ризики, сприяють стимулюванню інноваційної активності.

Варто також зазначити, що банки мають унікальну можливість накопичувати важливу економічну інформацію, до якої іншим економічним

суб’єктам часто не доступно. Це дозволяє банкам відігравати ключову роль у процесі мобілізації ресурсів, діючи як інвестори і, в деяких випадках, гаранти інноваційних проектів. Серед всіх учасників фінансового ринку комерційні банки мають найпотужнішу ресурсну базу і є зацікавленими у поверненні кредитів, а також у проведенні об’єктивної експертної оцінки інноваційних ініціатив для досягнення ефективних інвестиційних результатів [22, с. 81-101].

На нашу думку, досягнення балансу між рівнем інфляції і темпами економічного зростання є дуже важливими для стабільного розвитку будь-якої економіки, включаючи Україну. Забезпечення такого балансу дозволяє банкам відновити їхній кредитний потенціал після кризових періодів, що є критичним для зростання обсягів кредитування у ключових галузях економіки. Цей підхід сприяє не лише підвищенню ефективності інвестицій, але й загальному розвитку економічного потенціалу країни, що сприяє стабільності і підвищенню життєвого рівня громадян.

І. Охрименко також визначає ключову роль банків у економічних процесах, зазначаючи, що їх вплив на економіку залежить від різних факторів, включаючи економічні, соціальні і політичні умови. Насичення економіки кредитами вважається важливою передумовою економічного розвитку, але останнім часом банки України схильні гальмувати кредитування з метою забезпечення фінансової стійкості і збереження ресурсного потенціалу. Авторка підкреслює, що кредитування не є панацеєю для вирішення структурних проблем економіки і має відбуватися паралельно з активним залученням зовнішніх інвестицій і підтримкою фінансової стабільності. Оптимістичний сценарій передбачає поступове зростання економіки, поліпшення інвестиційного потенціалу та зменшення безробіття, що має важливе соціальне значення для країни [23, с. 405-423]. Проаналізувавши наукові підходи, погоджуємося з тим, що кредитування має важливе значення для розвитку економіки, але воно повинно відбуватися відповідально із застосуванням сучасних методів ризик-менеджменту і підтримкою регуляторних органів. Важливо також активно залучати зовнішні інвестиції для зміцнення економічної бази країни. Усе це

сприятиме сталому економічному зростанню, покращенню життєвого рівня населення і зменшенню соціальних нерівностей.

Окрім цього, роль банківського кредиту в економічному розвитку країни значною мірою залежить від рівня розвитку економічних відносин. В умовах економічної трансформації, кредит може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Позитивна роль банківського кредиту полягає в наступному: вплив на розвиток та структуру різних видів економічної діяльності, підтримка діяльності суб'єктів господарювання, підвищення платоспроможності населення, а також скорочення витрат обігу завдяки використанню кредитних документів [24].

Щодо негативних сторін, то банківське кредитування не завжди в повній мірі може задовільняти потреби економіки через дефіцит позичкового капіталу, зумовлений низькими доходами населення, неефективністю економіки, відтоком капіталу за кордон та наявністю "тіньових" фінансових операцій поза банківською системою.

М. Санду виділила п'ять основних стримуючих факторів щодо активізації кредитування, які аналізуємо нижче:

– Недостатня впевненість бізнесу і банків у стабільності економічного зростання, що в свою чергу означає, що обидва сектори не впевнені в тому, що економіка буде стійко розвиватися без виникнення серйозних проблем або криз. (У результаті економічних криз бізнеси і банки стали менш впевненими у стійкості економічного зростання. Підприємства знайомі з складнощами погашенням кредитів та своїми зусиллями, які доводилося їм прикладати для своєчасної сплати боргів. Банки також змінили свій підхід, підвищивши вимоги до позичальників і знизивши свій ризик-апетит. Вони стали більш обережними у видачі кредитів, уважніше оцінюючи бізнес-проекти та забезпечення. Ці зміни призвели до більш консервативного підходу до кредитування з обох сторін);

– Високий рівень заборгованості підприємств, як наслідок рецесія їх балансів. (У відповідь на загрозливе погіршення фінансових показників, компанії почали зменшувати залучення нових кредитів і активно погашати наявні борги);

– Високий обсяг проблемних кредитів (низька якість кредитних портфелів банків призводить до збільшення витрат, пов’язаних з непрацюючими кредитами. Банки вимушені створювати додаткові резерви на випадок кредитних ризиків, що призводить до заморожування частини ресурсів, які могли бути використані для надання нових кредитів. Великий обсяг таких непрацюючих активів ускладнює зниження відсоткових ставок за кредитами. Поточний рівень надійності кредитів обмежує прибутковість банків і змушує їх підвищувати капіталовкладення);

– Взаємна недовіра між банками і позичальниками;

– Інфляція [25, с. 153-157].

Здійснивши аналіз теоретичних напрацювань, відзначаємо, що для посилення ролі банківської системи в забезпеченні економічного зростання країни необхідно досягти балансу між рівнем інфляції та темпами економічного зростання. Це дозволить відновити кредитний потенціал банківської системи України після кризових періодів і забезпечити зростання обсягів банківського кредитування у пріоритетних галузях економіки. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності інвестицій та загального розвитку економічного потенціалу країни.

Таким чином, банківське кредитування відіграє ключову роль у економічному розвитку країни, забезпечуючи необхідні фінансові ресурси для підприємств, населення та держави. Цей процес сприяє стимулюванню інвестицій, модернізації виробництва, зростанню виробничих потужностей і покращенню життєвого стандарту. Важливо, щоб кредитування відбувалося на збалансованих умовах, з урахуванням ризиків і підтримкою ефективного регулювання з боку держави. Інноваційні підходи до кредитування, спрямовані на підтримку новаторських проектів та сталого розвитку, є ключовими для забезпечення довгострокового успіху економіки країни.

Розвиток економіки України, незважаючи на обмежені фінансові ресурси, політичну та економічну нестабільність та військові конфлікти, залежить від ефективності її банківської системи. Банківський сектор володіє значними

наявними ресурсами, які можуть сприяти стабільному розвитку реального сектора економіки. Банківське кредитування, як важливе джерело фінансової підтримки, відіграє вирішальну роль у сприянні виробничим процесам, сприянні заснуванню нових підприємств, створенню можливостей для працевлаштування, а також стимулюванню соціально-економічного розвитку та загального економічного зростання. Цей важливий фінансовий механізм керує відтворювальними процесами, які ведуть до заснування нових підприємств і створення можливостей для працевлаштування, що в кінцевому підсумку приносить користь соціально-економічному ландшафту [26, с. 221].

Фундаментальне значення цього терміну розуміється як вид фінансової допомоги, за якого банк пропонує тимчасові кошти на основі таких факторів, як термін погашення, умови платежу, терміновість, здатність позичальника погасити кредит і платоспроможність. Різні експерти надають власні визначення та погляди на природу та значення банківського кредиту як економічного поняття. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківський кредит – це будь-яка угода, за якою банк зобов’язується надати певну суму грошей, будь-яка форма гарантії, будь-яка угода про набуття права вимоги боргу, будь-яке пролонгацію. періоду погашення боргу, який надається в обмін на зобов’язання позичальника повернути позичену суму, а також сплатити відсотки та інші платежі на позичену суму [7].

Розвиток економіки країни значною мірою залежить від стану її банківської системи. Банки є найважливішими каналами інвестування фінансових ресурсів в економіку країни. Таким чином, першорядним пріоритетом є стабільність банківської системи. В Україні банківська система є невід’ємною частиною економічної системи держави, яка охоплює Національний банк України, різні банки, небанківські фінансові установи, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, банківську інфраструктуру та взаємозв’язок між цими суб’єктами [27].

Єдність інтересів банків і позичальників має вирішальне значення для ефективності соціально-економічної системи як на рівні країни, так і на

регіональному рівні. Ця єдність може бути досягнута шляхом використання сучасних методів і форм забезпечення потреб суб'єктів господарювання в кредитних фондах. Значення банківських позик неможливо переоцінити, оскільки вони надають корпоративним клієнтам засоби для подолання обмежень капіталу та сприяють реалізації цінних проектів, впровадженню нових технологій і зростанню підприємств. Зрештою, це сприяє позитивному економічному зростанню.

У той час як наукова література забезпечує чітке окреслення фінансового сектора в економіці, чітке визначення реального сектора залишається невловимим. Загалом реальний сектор охоплює різні галузі економіки, які створюють матеріальні та нематеріальні товари та послуги, за винятком фінансових, кредитних та біржових операцій, які підпадають під фінансовий сектор. Макроекономічний аналіз зазвичай виділяє чотири сектори: внутрішній реальний сектор, фінансовий (фіскальний), монетарний та зовнішньоекономічний сектор. Зокрема, вітчизняний реальний сектор є вирішальною складовою національної економіки, відповідальною за створення реального економічного багатства та сприяння умовам національного добробуту [28].

Система національних рахунків може бути використана для розмежування фінансового та реального секторів. Відповідно до цієї системи реальний сектор охоплює такі суб'єкти, як «нефінансові корпорації» та «домогосподарства», які займаються виробництвом товарів і наданням нефінансових послуг. Нефінансові корпорації, як великі, так і малі/середні підприємства, представляють реальний сектор, оскільки вони зосереджені переважно на виробництві товарів або пропонуванні нефінансових послуг. Отже, реальний сектор охоплює як матеріальне виробництво, так і діяльність, пов'язану з послугами. За іншими визначеннями реального сектора, він охоплює не лише економічну діяльність, пов'язану з матеріальним виробництвом і торгівлею, але й державне управління з точки зору культурних, наукових, освітніх та інших нефінансових, а також побутових послуг.

Відтак, можемо підсумувати, що реальний сектор охоплює всі аспекти фізичного виробництва, торгівлі та нефінансових послуг. Хоча можуть існувати різні тлумачення реального сектора, широко визнано, що існує тісний зв'язок між реальним і фінансовим секторами, зокрема, з точки зору накопичення та розподілу коштів. У цій взаємодії пріоритетними є суб'єкти реального сектора, які є основними рушійними силами економічного зростання та національного доходу. Вони створюють численні робочі місця та сприяють різним формам міжнародної торгівлі. Навіть у постіндустріальному суспільстві, де домінують сектори послуг і фінанси, реальний сектор збереже свою помітну позицію, хоч і з деякими змінами у своїй внутрішній структурі. З іншого боку, банківські установи, як частина фінансового сектору, слугують фінансовими посередниками та роблять внесок у загальну фінансову інфраструктуру.

1.3. Основні моделі та механізми впливу банківського кредитування на економіку

Якщо банки не можуть надавати позики дефіцитним економічним одиницям у межах свого безпосереднього операційного середовища, бізнес-сектор не розвиватиметься, депозити будуть обмежені, і це перешкоджатиме здатності банків генерувати дохід. Для більшості банків кредитні кошти становлять близько п'ятдесяти або навіть більше відсотків їхніх загальних активів і приблизно від половини до двох третин їхнього доходу. Це зробило кредитування першою і найважливішою функцією банків, яка вважається такою з кількох причин. Широка громадськість або клієнти використовують позики для оцінки стабільності банків. Банки, які здатні надавати кредити, вважаються більш стабільними, ніж ті, які переважно відхиляють пропозиції своїх клієнтів. Також відзначаємо, що кредитування використовується як інструмент у реалізації монетарної політики уряду, що впливає на попит і пропозицію грошей в економіці. По-четверте, кредитування впливає на структуру виробництва,

рівень підприємництва і, як наслідок, на сукупний випуск і продуктивність. Остання і найважливіша причина, чому кредитна функція банків є вирішальною та важливою в кожній економіці, полягає в тому, що загальновизнано, що між банківським кредитом та економічним зростанням існує позитивний зв'язок [29, с. 174].

Механізм кредитування в банку – це структурована методика використання прийомів та способів реалізації кредитних відносин, розташованих у певній послідовності, що прийняті банком, необхідні для здійснення кредитної угоди. Як бачимо, механізм банківського кредитування визначається як спосіб виконання перерозподільної функції кредиту, що реалізується у вигляді надання кредитних коштів позичальникові для тимчасового використання. Його можна умовно поділити на такі основні процеси:

1) збирання інформації;

2) організація роботи з угоді;

3) аналіз угоди;

4) структурування угоди;

5) визначення рівня рішення щодо угоди;

6) аналіз ризиків;

7) ухвалення рішення;

8) оформлення кредитно-забезпеченої документації;

9) моніторинг позикової заборгованості;

10) повне погашення позикових коштів.

Механізм банківського кредитування пов'язаний з монетарною політикою банків. Монетарна політика здійснює вплив на банківські активи (позики), а також на зобов'язання банків (депозити). Наприклад, експансіоністська монетарна політика, яка збільшує банківські резерви та банківські депозити, збільшує також і кількість доступних банківських позик. Якщо багато позичальників залежать від банківських позик для фінансування своєї діяльності, це збільшення банківських позик спричинить зростання інвестиційних (а також споживчих) витрат, що зрештою призведе до збільшення сукупного

виробництва. Схематичне представлення цього ефекту можна зобразити наступним чином:

M ↑ → Банківські депозити ↑ → Банківські кредити ↑ → I ↑ → Y ↑

(Примітка: M – монетарна політика, I – рівень сукупних інвестиційних витрат, Y – сукупний попит та виробництво).

Отже, монетарна політика банку матиме більший вплив на витрати менших компаній, які більше залежать від банківських позик, ніж на великі фірми, які мають доступ до кредитного ринку безпосередньо через ринки акцій та облігацій [30, с. 21].

Кредитна політика банку затверджується у вигляді нормативного документу, який встановлює основний підхід банку до прийняття кредитних ризиків та їх управління, затверджує стандарти кредитування та визначає відповідальність усіх учасників на різних етапах кредитного процесу [31, с. 351].

Банки утверджують свою кредитну політику та розробляють кредитні механізми на основі наявних моделей кредитування. Варто відзначити про існування чотирьох основних моделей кредитування, залежно від якої формується певний набір моделей кредитування: продукт-орієнтована, ризик-орієнтована, клієнт-орієнтована та соціально-орієнтована [32, с. 3].

Здійснимо їх характернику для більш глибокого розуміння:

- продукт-орієнтована модель спрямована на постійне створення та розвиток банківських продуктів у кількісному та якісному вираженні, залучення нових клієнтів, рекламні кампанії.
- ризик-орієнтована модель заснована на ранжируванні ставок залежно від надійності позичальника, його кредитоспроможності та кредитної історії, здійснення моніторингу на вищому рівні залежно від рівня прийнятого ризику, створення рейтингу з залученням використання IRB-підходу.
- клієнт-орієнтована модель має на увазі комплексний аналіз клієнтів та спрямована на задоволення їх потреб. Напрямками діяльності банку в кредитуванні є утримання старих клієнтів, покращення якості

обслуговування та залучення нових клієнтів за допомогою індивідуального підходу та пропозицій.

- соціально-орієнтована модель (або етичний чи альтернативний банкінг) характеризується інвестиціями у суспільно корисну справу. Поняття пов’язане з інвестиціями у сталий розвиток.

У більшості випадків використовується змішана модель кредитування, яка є поєднанням певних аспектів з трьох основних моделей: клієнт-орієнтованої, продукт-орієнтованої та ризик-орієнтованої з переважанням однієї з них. В Україні найбільш поширеним є поєднання продукт-орієнтованої та ризик-орієнтованої моделі.

Під час війни моделі кредитування змінюються, щоб відповідати новим економічним і соціальним умовам. Банківські установи та уряди розробляють спеціальні програми та інструменти кредитування, які враховують високий рівень ризику, потребу в швидкому відновленні та підтримці економічної стабільності. Відзначаємо, що моделі кредитування під час війни орієнтовані на максимальне зниження ризиків для банків, забезпечення доступу до фінансування для постраждалих підприємств та підтримку ключових секторів економіки. Використання державних гарантій, пільгових умов та спеціалізованих кредитних програм дозволяє підтримувати економічну стабільність та сприяти відновленню економіки навіть у складних умовах воєнного часу.

Етапи банківського кредитування визначаються в рамках кредитної політики банку з урахуванням процедур та стандартів, які лежать в основі діяльності банківської установи. Варто виділити чотири основних етапи банківського кредитування, а саме попередній, підготовчий, основний та заключний етапи. Суть попереднього етапу полягає в тому, щоб з’ясувати доцільність розгляду конкретної кредитної заявки від позичальника та у деяких випадках передбачає проведення переговорів для детального з’ясування цілей кредитування, кредитної історії позичальника та джерел для погашення кредиту. На підготовчому етапі банком здійснюється аналіз кредитоспроможності

позичальника, визначення його місця у рейтингу надійності банку, проводиться дослідження установчих документів на фінансової звітності клієнта. Основний етап передбачає здійснення кроків щодо розробки деталей та умов кредитного договору, процес його підписання, реєстрація та передача розпорядження щодо надання кредиту. Метою заключного етапу є здійснення супроводу та контролю за використанням кредиту, його поверненні позичальником банку та сплата відсотків за його надання [33, с. 230].

Банківське кредитування залежить від двох ключових компонентів: відсоткової ставки за кредитом і стандартів кредитування, яким позичальник повинен відповідати, щоб отримати кредит. Коли банки більш готові брати на себе ризик, вони встановлюють мінімальні стандарти кредитування; навпаки, коли банки вважають за краще брати на себе менший ризик, вони більш ретельно перевіряють позичальників і встановлюють суворіші умови. Відсоткова ставка за кредитами залежить як від пропозиції, так і від попиту на кредит [34].

Стандарти кредитування відображають внутрішні вказівки або критерії, що регулюють кредитну політику банків та визначають, чи повинен банк надавати позику позичальнику за будь-якого рівня можливого ризику. Важливо відзначити про те, що стандарти кредитування мають важливі наслідки для обсягу кредиту, який надається клієнту. Зміни в стандартах кредитування можуть призвести до негативних зовнішніх ефектів, враховуючи динамічний зв’язок між банками: коли один банк посилює стандарти кредитування, це сприяє посиленню стандартів кредитування у інших банках. Ця петля зворотного зв’язку, породжена посиленням банківської кредитної політики, може продовжувати рецесії, впливаючи на суми кредитів та ставки дефолту [35]. Водночас в умовах високої конкуренції за клієнтів банки можуть спрощувати умови надання кредитів.

Умови спрощення надання кредитів в Україні у період війни у 2023 році були спрямовані на підтримку економіки та підприємництва, які зазнали втрат через війну. Заходи включали надання пільгових кредитів, державні гарантії, спрощення процедур та спеціальні програми для постраждалих секторів

економіки, що сприяло покращенню доступу до фінансування та підтримці економічної активності в умовах воєнного конфлікту.

Вплив на попит на банківські кредити здійснює ряд чинників, серед яких чільне місце належить соціально-політичним умов та стану економічному середовища країни, оскільки вони безпосередньо визначають рішення суб'єктів щодо доцільності отримання кредитних коштів. Невизначений чи нестабільний характер цих чинників провокує ретельність та вибірковість у поведінці позичальників з одного боку, а з іншого – створюють потребу залучення додаткових джерел фінансування в умовах нестачі власних коштів [36, с. 7].

Іншим чинником впливу на обсяг банківського кредитування виступає вартість кредитних ресурсів, яку відображають відсоткові ставки. Окрім відсоткової ставки, іншими факторами впливу на кредитну діяльність банку є зміни економічної активності, а також оцінка вартості кредиту відносно інших джерел фінансових ресурсів. Зміни в економічній активності також можуть впливати на попит на кредитні ресурси, адже підприємства та інші суб'єкти можуть змінювати свої потреби у фінансуванні в залежності від перспектив економічного зростання або зниження. Крім того, порівняння вартості банківських кредитів з альтернативними джерелами фінансування, такими як випуск облігацій або залучення власного капіталу, також визначає конкурентоспроможність кредитів у фінансовому середовищі [37, с. 24-25]. Таким чином, зміна вартості кредитних ресурсів відображає складну взаємодію між процентними ставками, економічною активністю та внутрішніми стратегіями банків, що впливає на їхні рішення щодо фінансування та інвестування.

Серед інших факторів, що здійснюють вплив на процес банківського кредитування є показники економічної діяльності суб'єктів, ключовим з яких є рівень ВВП, та рівень інфляції. З одного боку, високий рівень інфляції може стимулювати попит на кредити серед позичальників за рахунок впливу ефекту компенсації, оскільки в умовах перевищення рівня інфляції над відсотковими ставками за кредит залучення кредитних коштів стає більш вигідною

пропозицією. З іншого боку, високий рівень інфляції також становить великі ризики для позичальників, підвищуючи загальні витрати на виробництво та зменшуючи дохід, що може ускладнювати своєчасну виплату кредитного боргу. Отже, формулюємо думку стосовно того, що взаємозв'язок між інфляцією та попитом на банківські кредити є складним і залежить від конкретних економічних умов та стратегій поведінки різних суб'єктів економічної системи.

Основна мета комерційних банків полягає у максимізації прибутку за умови мінімізації витрат, що вимагає управління вартістю кредитних ресурсів як ключового елемента їхньої фінансової стратегії. Зростання вартості кредитних ресурсів, особливо за умов незмінних інших факторів, знижує чисту поточну вартість очікуваних прибутків від інвестиційних проектів. В таких умовах інвестиції стають менш привабливими, оскільки вищі витрати на фінансування скорочують очікувані вигоди від проектів.

Особлива роль впливу на економічний розвиток системи з-поміж різноманітних факторів належить банківському кредитуванню, що пов'язане з різними аспектами діяльності банківської системи. Основні напрямки такої взаємозалежності схематично зображені на рис. 1.2. За даними якого можна відзначити про те, що як банківський, так і реальний сектор економіки здійснюють вплив на економічний розвиток.

Особливу увагу слід привернути до того яким чином банківська система та банківське кредитування зокрема, може впливати на економічний розвиток держави. Відбувається це за допомогою трьох ключових напрямків:

– мікропруденційна політика включає в себе зміцнення регуляторних вимог до банків, що може обмежити їхню здатність до здійснення кредитування. Це може відобразитися на кредитній активності банків у реальному секторі економіки та впливати на її розвиток.

– макропруденційна політика спрямована на забезпечення фінансової стабільності. Вона включає підсилення регуляції у періоди економічної експансії та пом'якшення в умовах рецесії, що може впливати на доступність кредитів для реального сектору.

– монетарна політика спрямована на забезпечення цінової стабільності та впливає на економічний розвиток через регулювання пропозиції грошей і розвитку кредитування. Банки активно використовують кредитування як інструмент монетарної політики для досягнення макроекономічних цілей, таких як стимулювання економічного зростання, боротьба з інфляцією або регулювання платіжного балансу [38, с. 35].

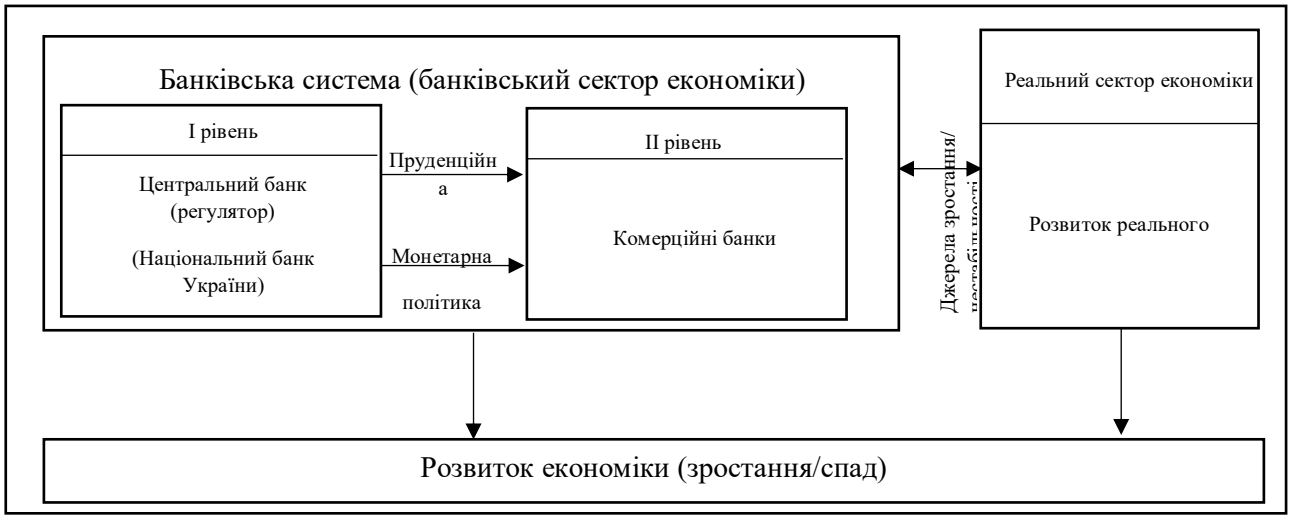

Рисунок 1.2 – Напрямки взаємозв’язків між банківською системою та реальним сектором економіки

Джерело: складено автором на основі джерела [38, с. 35]

Окрім того, банки використовують різноманітні інструменти для здійснення кредитування і впливу на економіку. Основні з них включають, зокрема, використання кредитного мультиплікатора як ключового механізму, що дозволяє банкам збільшувати кількість грошових одиниць у обігу шляхом створення кредитів. Коли банк видає кредит, гроші надходять до позичальника, який може їх витратити. Частина цих грошей знову відкладається на депозити в інші банки, які знову можуть видаляти кредити. Цей процес множення грошей сприяє збільшенню загального обсягу грошей в економіці і стимулює економічний розвиток.

Іншим інструментом може виступати також встановлення відсоткових ставок для кредитів, зміна яких може стимулювати або здержувати попит на кредити, впливаючи на економічну активність та готовність різних суб’єктів

економіки інвестувати, запозичувати та споживати. Нижчі відсоткові ставки стимулюють кредитування, інвестиції та споживання, тоді як вищі ставки можуть стримувати інфляційний тиск.

Вплив відсоткових ставок на економіку та кредитну діяльність є одним із ключових аспектів монетарної політики і визначається через кілька трансмісійних каналів:

- процентний канал;
- канал цін активів;
- кредитний канал;
- канал прийняття ризику;
- канал балансових зборів.

Варто відзначити кілька ключових напрямків впливу відсоткових ставок на банківське кредитування:

1) Рівень відсоткових ставок здійснює вплив на привабливість кредитів для позичальників: підвищення відсоткових ставок знижує інтерес до кредитування, а зниження – стимулює інтерес.
2) Зниження відсоткових ставок збільшує ринкову вартість активів, їх підвищення навпаки зменшує ціну активів. Зміна ринкової вартості активів водночас впливає на капітал банку та обсяги надавання ним кредитів.

Відтак, вважаємо, що від рівня відсоткових ставок залежить вибір банку щодо поточної моделі кредитування, що пов’язано з системою управління ризиками.

Варто відзначити, що реальний сектор економіки може впливати на систему банківського кредитування як позитивно, виступаючи фактором стабільності, так і негативно, будучи джерелом нестабільності. Відтак, варто зважати на циклічний характер взаємозв’язків між ними. Наприклад, у фазі зростання фінансового циклу банки використовують кілька механізмів для впливу на реальний сектор економіки:

- збільшення обсягів кредитування, що стимулює підприємства до збільшення інвестицій та споживання. Зростаючий обсяг кредитів

допомагає підприємствам здійснювати довгострокові капітальні вкладення та розширювати виробництво.

- зниження вартості фінансування для позичальників у результаті підвищення попиту на кредити та зростання цін на активи (наприклад, нерухомість або цінні папери), що робить кредити доступнішими.

підтримка інвестиційних активів, оскільки високі ціни на сприяють збільшенню власного капіталу підприємств, що полегшує доступ до кредитів [38, с. 35].

Висновок до розділу 1

На сьогоднішній день серед сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідників існує різноманіття понять «банківського кредитування», дослідивши які можна прийти висновку, що твердження в узагальненому варіанті означає складний процес, який включає в себе механізми співпраці між банком, що надає кредит, і його клієнтами, які є позичальниками.

Зв'язок між банківським кредитуванням та реальним сектором економіки є тісним і багатогранним. Банківське кредитування відіграє критичну роль у фінансуванні діяльності підприємств реального сектору, забезпечуючи їх необхідними ресурсами для операційної діяльності, інвестицій у розвиток та розширення виробництва. Воно також є важливим механізмом підтримки та розвитку реального сектору економіки. Банківське кредитування забезпечує підприємства необхідними фінансовими ресурсами для підтримки операційної діяльності, інвестування в розвиток, модернізацію та інновації, а також сприяє загальному економічному зростанню. Таким чином, зв'язок між банківським кредитуванням та реальним сектором економіки є фундаментальним для забезпечення стабільності та процвітання національної економіки.

Серед основних функцій банківського кредитування варто відзначити наступні: перерозподільна, емісійна, акумуляційна, контрольна, стимулююча, управлінська, соціальна. Однією з найважливіших функцій кредиту виступає функція перерозподілу. Вона полягає у залученні тимчасово вільних коштів з

однієї зі сфер господарювання та розподілі цих коштів на інші сфери господарювання. Акумуляційна функція кредитування полягає в тому, що у результаті відбувається акумулювання вільних фінансових ресурсів, а також перетворення їх на позичковий капітал. Стимулююча функція кредиту проявляється у можливості розвитку підприємств без наявності власних коштів. Контрольна функція передбачає, що кредитор слідкує за тим, щоб позичальник дотримувався умов кредитного договору. Емісійна функція кредитування полягає у заміщенні готівки кредитними коштами для збільшення обороту на ринку. Управлінська функція полягає у створенні механізмів для стимулювання ефективного та раціонального використання кредитних коштів позичальником. Соціальна функція банківського кредитування націлена на покращення якості життя населення країни шляхом фінансування соціальних програм.

Банківське кредитування відіграє ключову роль у економічному розвитку країни через кілька важливих аспектів. Воно забезпечує доступ до фінансування для підприємств, що сприяє їхньому росту, розширенню виробництва та конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Крім того, банківське кредитування є важливим для забезпечення науково-технологічного прогресу та підтримки інноваційних процесів. Воно стимулює впровадження нових технологій і покращення бізнес-процесів, що збільшує продуктивність та ефективність виробництва. Кредити сприяють створенню нових робочих місць і підвищенню рівня зайнятості в країні, що в свою чергу підсилює її соціально-економічний розвиток. Таким чином, банківське кредитування відіграє важливу роль у забезпеченні стабільного економічного зростання, підтримці індустріального потенціалу та підвищенні життєвого рівня населення країни.

Головними механізмами кредитування є оцінка кредитоспроможності позичальника, укладання кредитного договору, контроль за виконанням кредитного договору та погашення кредиту. Кредитна політика банку формується на основі моделі кредитування, який існує чотири типи, а саме: продукт-орієнтована, клієнт-орієнтована, ризик-орієнтована та соціально-орієнтована. Банківське кредитування залежить від ряду чинників, серед яких

варто відзначити соціально-політичне та економічне становище, вартість кредитних ресурсів, рівень відсоткових ставок, зміни та показники економічної діяльності суб’єктів ринку, наявність альтернативних джерел фінансування. Банківське кредитування може впливати на економічну систему різними шляхами, серед яких особливо важливо відзначити мікропруденційну, макропруденційну та монетарну політику, використання кредитного мультиплікатора, встановлення рівня відсоткових ставок для кредитів.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

2.1. Стан кредитування реального сектору економіки в довоєнний період

За даними Національного банку України, за 11 місяців 2023 року банки в Україні зафіксували загальний прибуток у 130,5 млрд грн. Незважаючи на зменшення кількості банків, їхні прибутки зросли вдвічі порівняно з періодом до початку повномасштабне вторгнення у 2021 році. З 63 банків лише 4 зазнали збитків. Топ-10 банків, на які припадає 87% загального прибутку, заробили 112,95 млрд грн. Серед цих банків наразі 4 державні банки, 4 банки з іноземним капіталом та 2 банки з приватним капіталом. Із них, лише державні банки забезпечують 61,5% загального прибутку, а лідирує ПриватБанк, який заробив 41,7% або 54,46 млрд грн. ПриватБанк зберіг позицію лідера й під час повномасштабного вторгнення, його доходи зросли вдвічі порівняно з відповідним періодом до повномасштабного вторгнення у 2021 році (Додаток Д). Станом на 2024 рік в Україні працює 14 банків з іноземним капіталом, які за 11 місяців 2023 року отримали сукупний прибуток у розмірі 32,8 млрд грн. Цей показник у 1,6 рази перевищує показник відповідного періоду 2021 року. У цій групі Райффайзен банк залишається незмінним лідером, отримавши 7,43 млрд грн прибутку за 11 місяців 2023 року. Deutsche Bank зазнав найсуттєвішого зростання прибутку до 2021 року – з 18,98 млн грн у 2021 році до 183,23 млн грн у 2022 році. Банки з приватним капіталом за 11 місяців 2023 року разом заробили значну суму – 17,47 млрд грн, перевищивши прибуток 2021 року в 1,5 рази. Зокрема, два банки, а саме ПУМБ та Universal Bank (monobank), забезпечили дві третини загального прибутку цієї групи. Лідером виявився ПУМБ із 6,69 млрд грн, Універсал Банк – 4,95 млрд грн. (Додаток Ж).

У таблиці 2.1 наведено коливання вищезазначених параметрів з 2016 по 2024 роки.

Таблиця 2.1 – Динаміка індексів інфляції, облікових і середніх ставок за кредитами та депозитами в Україні за 2016-2024 рр.

Роки	Індекс інфляції, %	Облікова ставка НБУ (на початок року), %	Середня ставка за новими депозитами, %	Середня ставка за новими кредитами, %	Маржа (різниця між відсотковими ставками за кредитами і депозитами)
2016	20,9	22,0	10,4	15,9	5,5
2017	15,1	14,0	8,3	14,6	6,3
2018	13,2	15,9	10,9	17,2	6,3
2019	8,6	18,0	11,5	17,0	5,5
2020	2,3	11,6	5,6	13,1	7,5
2021	8,5	6,1	4,3	12,2	7,9
2022	13,7	9,8	7,2	16,2	9
2023	21,3	25,0	10,5	16,8	6,3
2024	5,0	15,0	9,2	19,8	10,6

Джерело: складено автором за даними офіційного сайту НБУ [28; 40]

Відобразимо отримані динаміки індексів інфляції, облікових і середніх ставок за кредитами та депозитами в Україні за 2016-2026 рр. графічно та проаналізуємо (рис. 2.1-2.3).

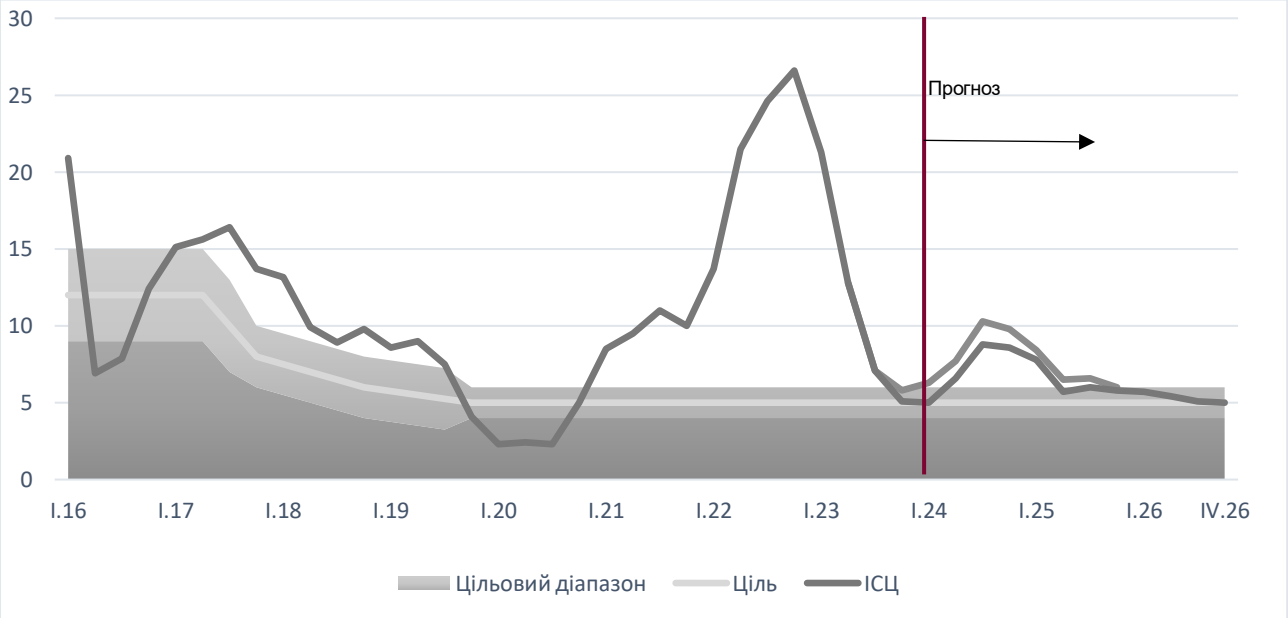

Рисунок 2.1 – Зміна рівня інфляції

Складено автором на основі джерела: [28]

Як бачимо із рис. 2.1, інфляція демонструє значні коливання. Після різкого зниження у 2020 році до 2,3%, вона знову зросла у 2021-2023 роках, досягаючи піку в 2023 році (21,3%). Станом на 01.01.2024 року спостерігалось значне зниження рівня інфляції (або ж індексу споживчих цін) до 5,0% у 2024 році (рис. 2.1).

Аналізуючи коливання облікової ставки НБУ, відзначаємо, що вона досягла низької точки у 2021 році (6,1%), а потім різко зросла до 25,0% у 2023 році. У 2024 році очікується зниження до 15,0% (рис. 2.2).

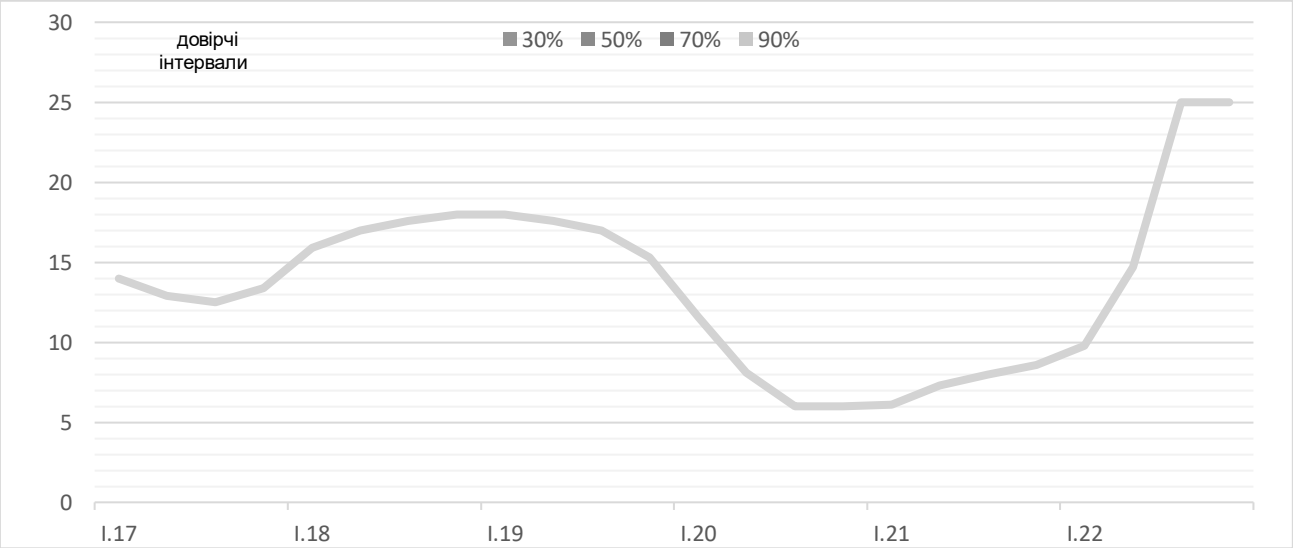

Рисунок 2.2 – Облікова ставка НБУ, %

Складено автором на основі джерела: [28; 40]

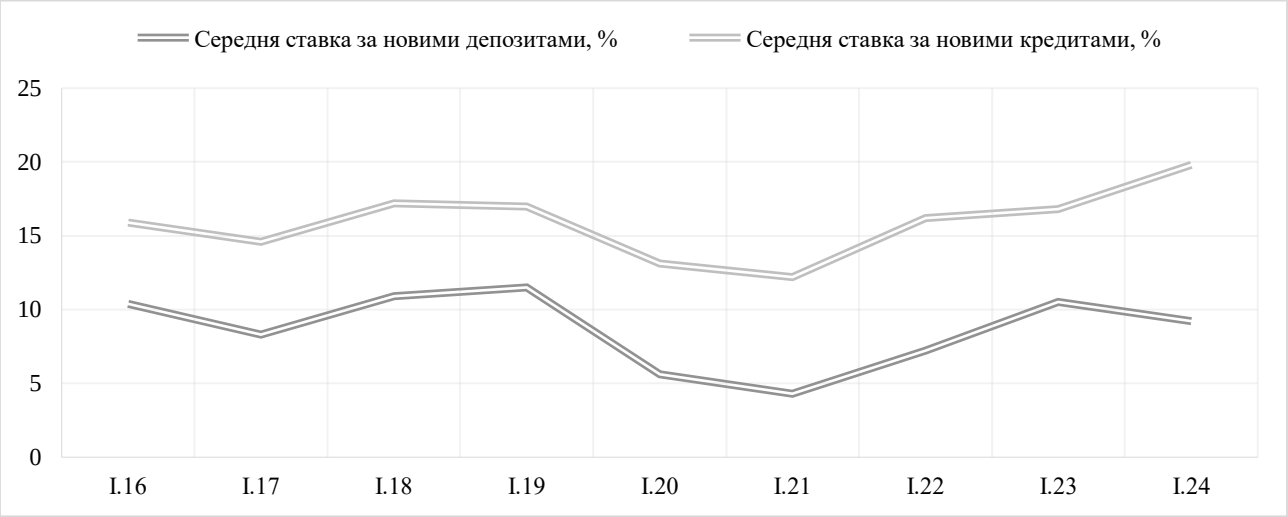

Рисунок 2.3 – Середня ставка за новими депозитами, новими кредитами, %

Складено автором на основі джерела: [40]

Як бачимо із наведених у табл. 2.1 даних, та відображених на рис. 2.3 показників, середня ставка за новими депозитами протягом досліджуваного періоду зазнавала коливань та стійко демонструє зниження у останні декілька років. Що стосується середньої ставки за новими кредитами, відзначаємо, що згідно з цим показником, спостерігається його поступове зростання у 2022-2024 роках (рис. 2.3). Також зазначаємо, що маржа (різниця між відсотковими ставками за кредитами і депозитами) демонструє тенденцію до зростання з 2020 року, досягаючи піку у 2024 році (10,6%).

Таблиця 2.2 – Індекси промислової продукції за видами діяльності (до попереднього року, %)

Індекси промислової продукції за видами діяльності (до попереднього року, %), 2016=100%*		2016	2017	2018	2019	2020	2021
ВИДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	Промисловість	104,0	101,1	103,0	99,5	95,5	101,9
	Добувна та переробна промисловість	104,1	102,4	103,0	100,2	95,0	102,1
	Добувна промисловість і розроблення кар`єрів	101,1	96,5	103,4	98,4	97,0	101,4
	добування кам`яного та бурого вугілля	105,6	83,2	106,1	96,9	86,3	107,0
	добування сирої нафти та природного газу	99,1	101,8	102,5	100,3	98,1	97,8
	добування металевих руд	101,2	91,5	104,4	97,1	97,6	102,5
	Переробна промисловість	105,6	105,2	102,9	100,9	94,1	102,4
	виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	107,4	106,3	98,7	103,3	99,2	94,6
	текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	107,9	109,7	96,6	92,5	93,9	102,3
	виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	98,7	108,8	102,2	94,8	97,1	105,6
	виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	106,8	93,4	106,8	103,1	98,0	105,4
	виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	103,2	102,3	115,3	112,9	105,1	99,9
	виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	110,4	103,6	95,0	103,7	103,0	97,4
	виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції	111,1	105,3	100,8	106,7	100,1	109,8
	виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	111,1	104,8	98,6	109,4	101,2	113,4
	металургійне виробництво	105,2	94,5	99,9	97,8	91,5	105,8
	машинобудування	101,8	111,7	112,4	97,8	82,4	108,5
	виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	109,3	119,6	122,8	91,6	75,2	110,0
	виробництво електричного устаткування	107,7	113,0	105,2	94,7	99,1	119,3
	виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	100,0	104,4	110,7	102,5	84,0	103,1
	виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	99,0	116,6	115,3	96,8	74,6	106,9
	виробництво меблів, іншої продукції, ремонт та монтаж машин і устаткування	106,2	111,9	110,4	103,0	89,6	109,9
	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	103,1	94,0	103,0	95,6	99,1	100,8

Джерело: складено автором на основі джерела [41]

Вивчаючи регуляторну політику та практику кредитування банків в Україні, стає очевидним, що НБУ непохитно дотримується режиму таргетування інфляції. Основною метою цього процесу є досягнення прогнозованих, стабільних і мінімальних темпів інфляції. Це надзвичайно важливо для інвесторів, оскільки високі темпи інфляції стримують їх від реалізації своїх підприємств через нездатність точно оцінити прибутковість і віддачу від інвестицій. Отже, основна увага НБУ зосереджена на підтриманні інфляції на очікуваному низькому рівні замість сприяння збільшенню кредитування для стимулювання економічного зростання [42].

Спираючись на результати аналітичної доповіді Національного інституту стратегічних досліджень «Реальний сектор економіки України в умовах системних викликів», відзначаємо, що у 2019 році українська промислова криза мала системні ознаки.

Порівняно з незначним зростанням виробництва в попередні роки, випуск продукції у 2019 році зменшився на 0,5%. Останніми роками показники галузі впали, а динаміка була незадовільною. На тлі постійного накопичення системних проблем промислові підприємства мають низький запас міцності та вразливі до кризових тенденцій, спричинених глобальним поширенням COVID-19, пандемією та впровадженням карантинних обмежень. Зниження економічної активності, викликане запровадженням карантинних заходів, сприяло прискореному падінню промислового виробництва у 2020 році, причому обсяги виробництва, що демонстрували негативну динаміку за місяці до початку карантинних заходів, у 2020 році впали на 5,2% порівняно з 2019 роком [43]. У 2021 році спостерігається поступове відновлення промислового виробництва. Наприклад, загальний індекс промислової продукції у 2021 році становить 101,9%, що на 6,4% вище, ніж у 2020 році (95,5%). Однак, деякі сектори, такі як машинобудування, залишаються на відносно низькому рівні в порівнянні з попередніми роками [41].

Наведені у табл. 2.2 дані відобразимо на рис. 2.4.

Рисунок 2.4 – Показник індексу промислової продукції, %

Джерело: складено автором на основі джерела [41]

Особливу роль у розвитку реального сектору на регіональному рівні відіграють банки. Досвід Європейського Союзу та статистика показують, що чим розвиненішою буде банківська система в регіоні, тим інтенсивнішою буде підприємницька діяльність. Банки акумулюють вільні кошти та забезпечують їх перерозподіл між філіями та регіонами для обслуговування інвестиційних потреб різних регіонів країни. Виходячи із цього, відзначаємо, що регіональні банки мають:

1) Сприяти реалізації проектів, спрямованих на сприяння соціально-економічного розвитку регіону, оскільки вони акумулюють фінансові ресурси людей та інвестують їх у той самий регіон, здійснюючи значний внесок в економічне зростання та функціонування регіональної економіки;

2) Завдяки реалізації регіональних соціально-економічних проектів зменшувати різницю між регіональними фіскальними доходами та відмінностями в економічному, соціальному та географічному розвитку;

3) Сприяти забезпеченню більшої зайнятості міського та регіонального населення шляхом розвитку малого та середнього підприємництва в Україні;

4) Вирішити питання щодо зняття обмежень на кредитування малого бізнесу та підвищення доступності банківських послуг в регіоні [42, с. 42-49].

Здійснимо аналіз основних показників для оцінки стану банківського кредитування в Україні у довоєнний період.

Станом на 01.01.2021 банками було надано кредитів на 963 664 млн грн, що на 74 472 млн грн менше, ніж станом на 01.01.2020 (або на 7,17%), та на 142 290 млн грн (12,86%) менше, ніж станом на 01.01.2019 [44].

Основні показники діяльності банків України відображаємо на рис. 2.5.

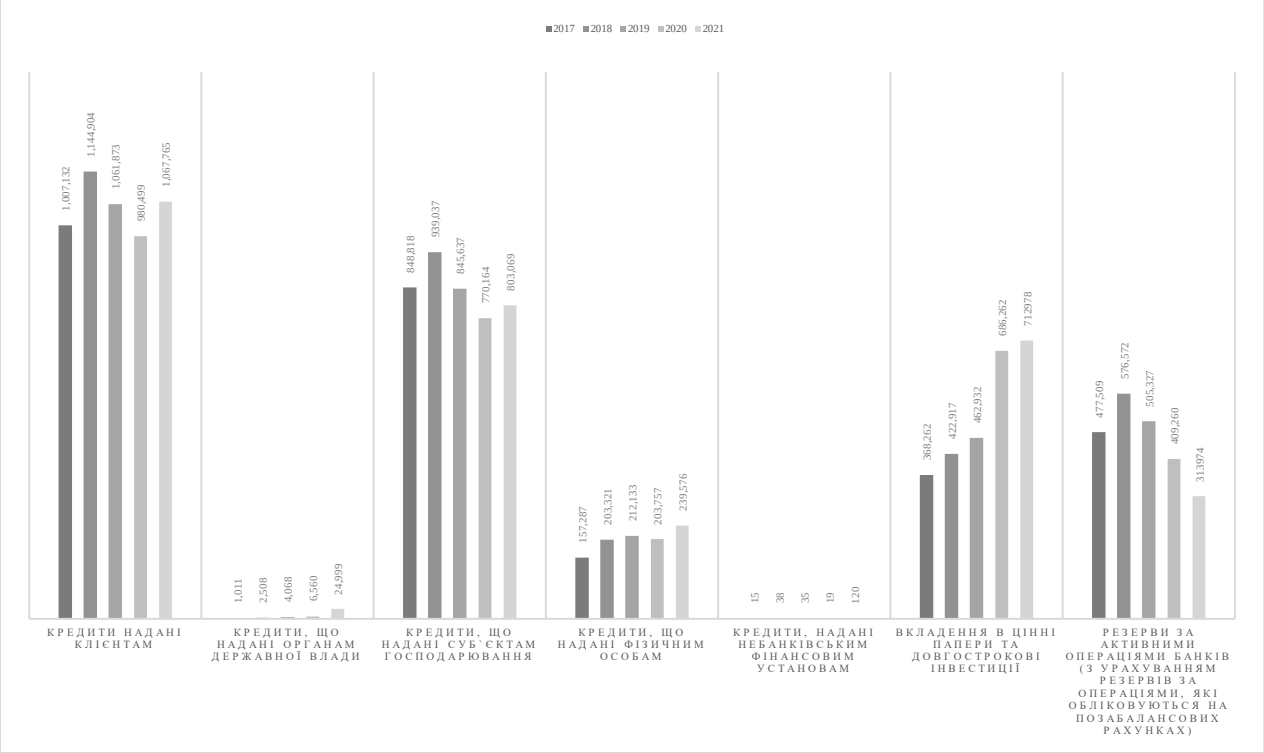

Рисунок 2.5 – Основні показники діяльності банків України

Джерело: складено автором на основі джерела [45]

Із наведених даних бачимо, що загальне кредитування показує стабільне зростання з коливаннями, особливо серед кредитів фізичним особам. Кредити державним органам демонструють суттєве зростання протягом аналізованого періоду, що може свідчити про збільшення державного запозичення. Кредити суб'єктам господарювання показують зростання до 2018 року, після чого спостерігається спад, але в 2021 році відбувається певне відновлення динаміки. Вкладення в цінні папери відображають постійне зростання, що свідчить про зростаючий інтерес до довгострокових інвестицій. Резерви демонструють тенденцію, яка показує, що максимальні значення досягнуті в 2018 році в подальшому знижують, що може вказувати на зменшення ризиків або зміну в

управлінні активами. У розрізі суб'єктів кредитування основну частку займають кредити суб'єктам господарювання.

Кредитні кошти відіграють ключову роль у сприянні розширенню бізнесу, надаючи компаніям необхідні фінансові ресурси для зростання та масштабування своєї діяльності. Коли підприємства мають доступ до кредитів, вони можуть інвестувати в нові технології, наймати додатковий персонал і розширювати свої виробничі потужності. Це розширення не тільки збільшує загальний обсяг виробництва економіки, але й стимулює подальший попит на кредити, оскільки підприємства прагнуть поповнити свій оборотний капітал і зберегти темпи зростання [46]. Так, з початку 2024 року підприємці взяли найбільше доступних кредитів для поповнення обігових коштів на суму 9,5 млрд грн [47]. Цей цикл запозичень та інвестування допомагає створити надійне економічне середовище, у якому компанії можуть процвітати, зрештою сприяючи зростанню ВВП.

Базовий сценарій для макроекономічного прогнозу передбачав зростання реального ВВП на рівні 6,5%, 5%, 4%, 4% і 4% щорічно впродовж 2025-2029 рр. Іншими словами, середньорічні темпи економічного зростання України за перші 5 років повоєнного відновлення мають становити 4,7% при падінні ВВП на 30% у 2022 році. За такого сценарію реальний ВВП повернеться до довоєнного рівня тільки в 2032 році.

Розглянувши динаміку ВВП євразійських країн, які пройшли через міжнародні збройні конфлікти після Другої світової війни (Додаток З), бачимо, що післявоєнний річний темп зростання в 4,7% в Україні є одним із найнижчих серед цих країн. Так, середньорічні темпи приросту в 14 країнах, які зазнали міжнародних збройних конфліктів, у перші п'ять років після війни становили 11,5 %, що набагато вище, аніж середньорічний показник зростання ВВП у нашій державі [48].

Динаміку відношення обсягу векселя до ВВП в Україні, за прогнозом МВФ, очікує варіант, за якого співвідношення знизиться з раніше встановлених 18,7% у 2021 році до 16,8% у 2023 році та досягне мінімуму на рівні 15,5% у 2023

році. За базовим сценарієм довоєнний рівень у відношенні до ВВП буде досягнено лише через 10 років після початку війни – у 2031 році (Додаток К).

Отже, як бачимо із проаналізованої інформації, обсяги кредитування значно різнилися залежно від рівня економічного розвитку, регуляторної політики та банківської інфраструктури. В довоєнний період відсоткові ставки часто були стабільними або навіть знижувалися завдяки низьким рівням інфляції та сприятливій монетарній політиці центральних банків. Більшість кредитів надавалися на середньо- та довгострокові періоди, що відповідало потребам реального сектору у фінансуванні капітальних витрат. Кредитування сприяло збільшенню інвестицій у виробництво, інфраструктуру та інновації, що, у свою чергу, підтримувало економічне зростання.

2.2 Особливості банківського кредитування в умовах війни та відбудови. Аналіз динаміки структури кредитного портфелю та NPL банків

Українська економіка продовжує долати виклики війни, поступово відновлюючись у реальному секторі. Уповільнення інфляції на початку року дозволило центральному банку розпочати цикл зниження облікової ставки, що полегшило доступ до кредитних ресурсів для підприємств. Проте цей ефект залишається обмеженим через все ще нестабільні умови в реальному секторі, які стримують відчутне відновлення виробничих потужностей та інвестицій.

Враховуючи, що показники інфляції все ще залишаються нестабільними, Рада директорів бачить подальше покращення інфляційних очікувань і вважає доцільним продовжувати політику збалансованих процентних ставок для підтримки помірного відновлення економічної активності. Відтак, було заплановано протягом лютого 2024 року знизити річний рівень інфляції в економіці до 4,3%. У порівнянні з попередніми роками це було забезпечено за рахунок забезпеченості продовольчими товарами та високого виробництва продукції сільського господарства [49].

Після падіння реального ВВП за оцінкою Міністерства економіки на 28,8% у 2022 році рівень відновлення у 2023 році становить близько 5%. Ключовими чинниками зростання ВВП є: підвищення витрат на приватне та державне споживання, а також збільшення інвестицій у будівництво, капітальний ремонт пошкоджених активів та створення нових виробничих потужностей в оборонно-промисловому комплексі (ОПК).

За оцінками НБУ, у четвертому кварталі 2023 року реальний ВВП прискориться до 6,5% у річному вимірі. Таке зростання пов'язано насамперед із високими врожаями пізньостиглих культур, розширенням виробництва оборонної промисловості та розвитком альтернативних шляхів експорту. За минулий рік інвестиційна складова видатків зведеного бюджету зросла в 2,4 рази (до 312 млрд грн, або 4,7% ВВП). Значна частина інвестиційних витрат витрачається на відновлення/ремонт інфраструктури та компенсацію мешканцям зруйнованого майна.

Будівництво прикордонних і прифронтових оборонних споруд підтримувало будівельну галузь і сприяло завантаженню металургійних підприємств України. Зокрема, згідно з рішенням уряду наприкінці січня з резервного фонду бюджету було виділено 17,5 мільярда гривень на будівництво військових інженерно-оборонних споруд і засобів лінійної оборони.

Згідно із опублікованими даними видавництва «Главком», середньодобове виробництво сталі та прокату в грудні 2023 року порівняно з січнем 2023 року зросло в 4-5 разів і досягло 20 тис. тонн, але все ще втричі нижче за довоєнний рівень. Також згідно з опублікованими даними вважається, що ситуація в гірничо-металургійному комплексі (ГМК) у майбутньому може покращитися через зростання світових цін на залізну руду та сталь. Тенденція до зростання цін почалася в листопаді 2023 року, в основному через стимулювання економічного зростання Китаю, що зумовило зростання світового попиту на продукцію ГМК.

Спираючись на проаналізовані дані, відзначаємо, що сектор машинобудування також демонструє позитивні ознаки відновлення. Завантаження потужностей тут покращилося завдяки розширенню виробництва

зброї та безпілотників, а також новим замовленням на виробництво вагонів і автобусів.

В експортоорієнтованих галузях національної економіки спостерігається тенденція до диференціації. З початку повної війни фізичне знищення та окупація агресорами призвела до збитків експортних підприємств, перебоїв у логістиці та енергозабезпеченні виробництва, що закономірно призвело до скорочення українського експорту.

Дані платіжного балансу НБУ показують, що експорт товарів і послуг у 2023 році впав на 11,6% порівняно з попереднім роком і на 37,6% порівняно з довоєнним рівнем у 2021 році. Найбільше скорочення експорту спостерігалося в мінеральних продуктах (зростання на 45% до 2022 року), чорних і кольорових металах та виробах з них (зростання на 34%), хімічних речовинах і супутніх промислових товарах (зростання на 22% порівняно з аналогічним періодом 2022 року).

Однак у січні 2024 року Держстат помітив позитивну динаміку у сфері зовнішньої торгівлі України. Відтак, з 1 по 25 січня 2024 року експорт товарів України зріс на 12% порівняно з відповідним періодом 2023 року. Зокрема, зріс експорт залізної руди та концентратів (збільшення на 142 млн доларів), макухи – відходів рослинного жиру та олії (72,9 млн доларів), сталевих напівфабрикатів (62,2 млн доларів), насіння ріпаку (61,8 млн доларів). Ці оптимістичні показники пояснюються, насамперед, роботою нового морського коридору для торгових суден, стабільним станом української енергосистеми та сприятливим ціновим процесом на світовому ринку.

Висока вартість банківських кредитів залишається фактором, що стримує розвиток і відновлення національної економіки. За результатами 2023 року банківські кредитні ресурси зросли на 4,4 пункти порівняно з 2022 роком. Середньорічна відсоткова ставка за новими банківськими кредитами, виданими резидентам, у грудні становила 19,5%. Фактична річна ставка за банківськими кредитами сягає 14,4%.

Висока невизначеність і низька норма прибутку у виробництві в реальному секторі унеможливили більшість підприємств отримати ринкові кредити від банків. Компенсувати збій української банківської системи держава була змушена фінансуванням програм «Доступні кредити 5-7-9», «Державні гарантії на портфельній основі», «Доступний факторинг».

За великим рахунком можна стверджувати, що у 2022 р. банківське кредитування зростало передусім за рахунок державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», яку просували передусім державні банки, тоді як у групі приватних вітчизняних та іноземних фінансових установ відбувалося зменшення кредитного портфеля. Згідно з цією програмою, будь-який бізнес мав можливість отримати кредит під 0% і така ставка має діяти впродовж військового стану в Україні та ще 30 днів після закінчення війни, а в наступні місяці запроваджується ставка у 5%. Крім зазначеної програми, для сприяння активізації кредитування економіки Національний банк України вжив деякі послаблювальні заходи щодо регулятивної політики з оцінки кредитного ризику. Зокрема, запроваджено деякі додаткові пом'якшення вимог до оцінювання банками величини кредитного ризику, що мало стимулювати комерційні банки до здійснення своєчасної реструктуризації кредитів для підтримки платоспроможних боржників [50, с. 8-25]. До таких заходів НБУ належать наступні:

1) банки отримали право не визнавати дефолт за кредитами, довгострокова реструктуризація за якими призводить до зменшення теперішньої вартості майбутніх грошових потоків (NPV) більше ніж на 10%;

2) призупинено дію ознак високого кредитного ризику, визначення яких ґрунтується на фінансових результатах та борговому навантаженні позичальників;

3) скасовано обмеження на здійснення операцій з пов'язаними з банком особами – материнським банком або материнською фінансовою установою (нерезидентами) щодо обміну іноземної валюти на умовах «своп» у межах 1-ї групи Класифікатора іноземних валют;

4) збільшено з 5 млн грн до 20 млн грн розмір кредитів юридичним особам, оцінку яких банк має право здійснювати на груповій основі;

5) збільшено з 0,1% до 0,2% основного капіталу банку розмір боргу за активами боржників, які банк має право оцінювати за спрощеним підходом;

6) знижено зі 150% до 100% ваги ризику (RWA) за споживчими незабезпеченими кредитами, що мало надати банкам можливість використати накопичений капітал на часткове покриття збитків, спричинених військовою агресією [50, с. 8-25].

Виходячи із вищевикладених та проаналізованих даних відзначаємо, що з метою відновлення економічної активності у 2024-2025 роках та зміцнення економічної та соціальної стабільності в період воєнного стану необхідно посилити національну економічну політику за такими напрямками: розвиток ОПК за підтримки міжнародних партнерів, запровадження страхування створити систему протидії військовим і політичним ризикам підприємств, відновити виробничі потужності експортерів, розвинути нові експортні транспортні маршрути, створити спеціальні економічні зони в районах концентрації експортної діяльності, відновити банківські кредити та надати адресну підтримку малим і середнім підприємствам [51].

Кредитний портфель банку – це сукупність непогашених кредитів на певну дату і відображає результати діяльності банку в сфері кредитної політики. Кредитування залишається одним із найприбутковіших банківських видів діяльності, що забезпечує стабільність майбутнього виживання банку та тим самим впливає на стабільність усієї системи. Крім того, розвиток банківського кредитування тісно пов’язаний з економічним розвитком країни, тому аналіз кредитної діяльності банків є надзвичайно важливим. Тому, виходячи з фактичного рівня сформованості кредитного портфеля, доцільно аналізувати поточну кредитну діяльність, контролювати надходження та повернення кредитних ресурсів, здійснювати своєчасне та ефективне управління кредитним портфелем, прогнозувати результати кредитної діяльності та відповідно приймати виважені управлінські рішення. Виходячи із цього розпочнемо розгляд

кредитного портфеля банку з оцінки обсягу наданих кредитів та їх частки в загальних активах банку (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Обсяги кредитів, наданих банками України за 2021-2023 рр., млн. грн.

№	Показники	Залишки станом на 31 грудня відповідного року		
		2021	2022	2023
1	Активи банків	1979298	2243915	2748813
2	Кредити надані	1067765	1075343	1021786
	з них:			
2.1	кредити резидентам	1 044 049	1 007 648	997 877
2.1.1	кредити, що надані суб'єктам господарювання	803069	823514	777047
2.1.2	кредити, надані фізичним особам	239576	225746	226565
2.1.3	міжбанківські кредити	34 057	30 581	36 917
2.2	кредити нерезидентам	32 676	31 962	32 685

Джерело: складено автором на основі джерела [52-54]

Надаючи аналіз наведеним показникам, бачимо, що активи банків значно зросли як у 2022 році, так і у 2023 році, а це може свідчити про збільшення резервів і накопичення капіталу для забезпечення стійкості фінансової системи під час війни. Незважаючи на війну, у 2022 році спостерігалося незначне зростання загальної суми кредитів, але в 2023 році загальна сума кредитів зменшилась, що, як вважаємо, може бути пов'язано зі зниженням попиту на кредити та обережнішою кредитною політикою банків. Із даних табл. 2.3 видно, що кредити резидентам зменшилися. Це, у свою чергу, може свідчити про економічні труднощі та зменшення попиту на кредити серед підприємств та фізичних осіб. Незважаючи на зростання у 2022 році, в наступному – 2023 році кредити суб'єктам господарювання скоротились у зв'язку із економічною нестабільністю та зниженням інвестиційної активності. Кредити фізичним особам зменшилися у 2022 році, але незначно зросли у 2023 році, що фіксується з огляду на поступове відновлення споживчої активності. Також зважаємо на те, що міжбанківські кредити знизилися у 2022 році, але значно зросли у 2023 році,

що може свідчити про покращення міжбанківської співпраці та стабілізацію фінансової системи. Як бачимо, кредити нерезидентам зменшилися у 2022 році, але знову зросли у 2023 році, сигналізуючи про певне відновлення міжнародної активності.

Виходячи із здійсненого аналізу даних табл. 2.3 та здійснивши порівняльний аналіз довоєнних показників обсягів кредитів, наданих банками України та даних за період війни (2022-2023 рік) формулюємо такі висновки:

1. До війни економічна ситуація була відносно стабільною, що сприяло активному кредитуванню.

2. Під час війни ж спостерігалися значні зміни в кредитуванні та активах банків, зокрема:

– загальне зниження обсягів кредитів у 2023 році після незначного зростання у 2022 році;

– значне зростання активів банків, що свідчить про зусилля з забезпечення фінансової стабільності;

– зменшення кредитування резидентів, особливо суб'єктів господарювання, що вказує на економічні труднощі та зменшення попиту на кредити;

– незначне відновлення кредитування фізичних осіб у 2023 році, що може свідчити про покращення споживчої активності;

– значне зростання міжбанківських кредитів у 2023 році, що вказує на покращення співпраці між банками.

Відзначаємо, що ці зміни свідчать про серйозний вплив війни на банківський сектор України, з одночасними зусиллями щодо забезпечення стабільності та підтримки економічного відновлення.

Таблиця 2.4 – Динаміка банківського кредитування та ВВП України

	2021	**2022**	**2023**
Усього кредитів, наданих банками, млн. грн.	1044049	1007648	1021786
Номінальний ВВП (в фактичних цінах), млн. грн.	5459574	5191028	6537825
Частка кредитного портфелю у ВВП, %	19,1	19,4	15,6

Джерело: складено автором на основі джерела [52; 55]

Із наведених у табл. 2.4 даних випливає, що до війни (2021 рік) економічна ситуація була відносно стабільною, банки активно надавали кредити, підтримуючи економічну активність. Тоді як з початком війни (2022 рік) загальна сума кредитів зменшилась на 3,5%, у зв'язку із економічною нестабільністю, зменшенням попиту на кредити та більш обережною кредитною політикою банків. Зважаємо й на те, що показник ВВП з початком війни зменшився на 4,9% у 2022 році, що свідчить про значний негативний вплив війни на економіку. Проте, у 2023 році він показав суттєве зростання перестрибнувши показники довоєнних років. Причини таких змін полягають в тому, що війна негативно вплинула на економічну стабільність, знизила попит на кредити, підвищила ризики неповернення позик.

Хоча під час війни банки все ще надавали нові кредити, такі кредити мали свої особливості, оскільки попит на кредитні ресурси з боку домогосподарств і підприємств значно ослаб, і лише окремі підприємства та галузі, особливо сільське господарство, потребували збільшення фінансування. З наведених даних видно, що загальна сума кредитів, наданих банками, зменшилась у 2022 році порівняно з 2021 роком, але трохи зросла у 2023 році. Номінальний ВВП знизився у 2022 році порівняно з 2021 роком, але значно зріс у 2023 році, можливо, внаслідок економічного відновлення після війни та інших чинників. Частка кредитного портфелю у ВВП зросла у 2022 році, незважаючи на зниження загальної суми кредитів, що вказує на більш сильне падіння ВВП. У 2023 році частка значно знизилась, що вказує на значне зростання ВВП порівняно зі збільшенням кредитування.

Корпоративний кредитний портфель зростав насамперед у державних банках (у т. ч. Приватбанку), зокрема завдяки кредитам сільському господарству, водночас найбільш активними позичальниками були державні підприємства (табл. 2.5).

Аналізуючи наведені в табл. 2.5 показники та порівнюючи їх з довоєнними, відзначаємо, що значне зниження кредитування інших фінансових корпорацій у

2022 році може бути пов’язане з економічною нестабільністю та зниженням довіри до фінансових інститутів.

Таблиця 2.5 – Кредити, надані банками у розрізі секторів економіки, млн грн

	2021	2022	2023
Усього кредитів, наданих банками	1044049	1007648	1 021 786
Кредити іншим фінансовим корпораціям	9644	6809	7 359
Кредити сектору загального державного управління	26990	24810	18 350
Кредити нефінансовим корпораціям	752324	754371	735 295
Кредити домашнім господарствам	255091	221657	236 470

Джерело: складено автором на основі джерела [53]

У 2023 році спостерігається незначне відновлення обсягів кредитування інших фінансових корпорацій. Постійне зниження кредитування державного управління, яке бачимо із наведених даних, може свідчити про фінансові труднощі та обмеженість державного фінансування під час війни. Кредитування нефінансових корпорацій залишалося відносно стабільним у 2022 році, але знизилося у 2023 році, що, на нашу думку, може бути пов’язане зі зниженням економічної активності та інвестиційних можливостей.

Також, виходячи із даних табл. 2.5, кредитування домашніх господарств значно знизилося у 2022 році, але частково відновилося у 2023 році, що може свідчити про поступове покращення споживчої довіри та відновлення споживчих витрат.

Відтак, бачимо, що до 2021 року банки активно кредитували всі сектори економіки, підтримуючи стабільну економічну активність.

Починаючи із лютого 2022 року спостерігалися значні зміни в кредитуванні різних секторів: значне зниження у 2022 році з подальшим незначним відновленням у 2023 році кредитів іншим фінансовим корпораціям, постійне зниження кредитування сектору загального державного управління, що

може свідчити про обмеженість фінансування та економічні труднощі, відносна стабільність кредитів нефінансовим корпораціям у 2022 році з подальшим зниженням у 2023 році, значне зниження у 2022 році з поступовим відновленням у 2023 році кредитів домашнім господарствам.

Таким чином, високі ризики та наявність альтернативних напрямів вкладення банками коштів упродовж останнього періоду обумовили фактичне перенаправлення грошових потоків від реального сектору до сектору державного управління. У такий спосіб в економіці виникає небезпечна ситуація, пов'язана із перерозподілом кредитних ресурсів фактично на користь держави або цінних паперів, емітованих центральним банком (депозитних сертифікатів НБУ), унаслідок чого створюється штучний дефіцит коштів у реальному секторі, що позначилося на показниках виробничої діяльності підприємств, а це було одним із чинників суттєвого погіршення якості кредитного портфеля банків, котрий уже становить меншу частку від загального обсягу активів банківської системи.

Слід зазначити, що ще до початку широкомасштабної військової агресії можливість отримати банківський кредит для бізнесу мала значні ускладнення через об'єктивні фактори. Як наслідок, за останнє десятиліття масштаби кредитної підтримки реального сектору економіки (особливо валютних кредитів) значно скоротилися, що вплинуло на зростання темпів виробництва, ВВП та національної економіки, загальний добробут суспільства. Питома вага банківських кредитів у джерелах фінансування капітальних інвестицій підприємств впала до рекордно низького рівня – 5%. Незважаючи на відносне зростання кредитного портфеля за останні два роки, не слід забувати про знецінення національної валюти та спіралеподібну інфляцію, які значно компенсували незначне номінальне зростання банківських кредитних вкладень, що вплинуло на економіку (рис. 2.6).

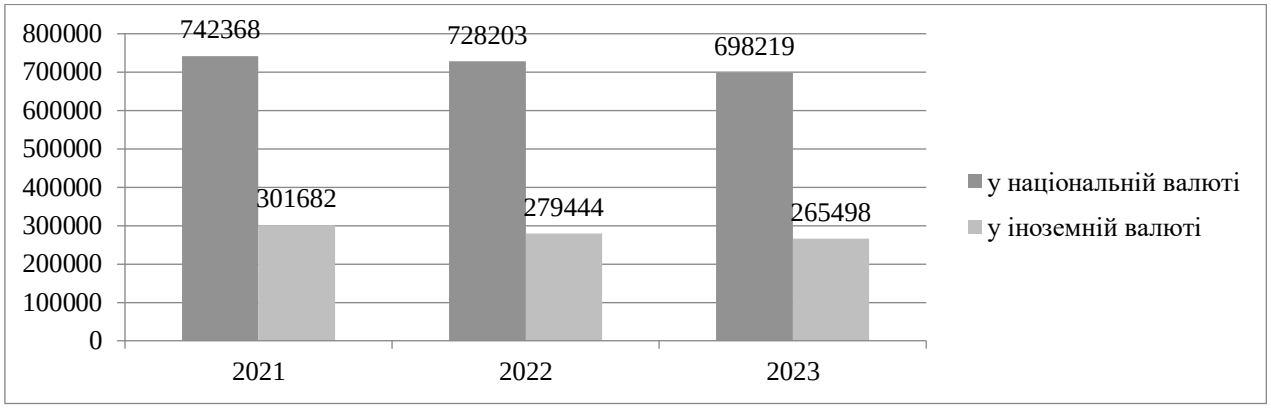

Рисунок 2.6 – Кредити, надані комерційними банками у національній та іноземній валютах, млн грн.

Джерело: складено автором на основі джерела [56]

Водночас від початку фінансової кризи і дотепер, на тлі обмеженої кредитної активності банківської системи простежувалися тенденції щодо збільшення залишків коштів банків на депозитних рахунках у Національному банку, а також вкладень у державні цінні папери (рис. 2.7).

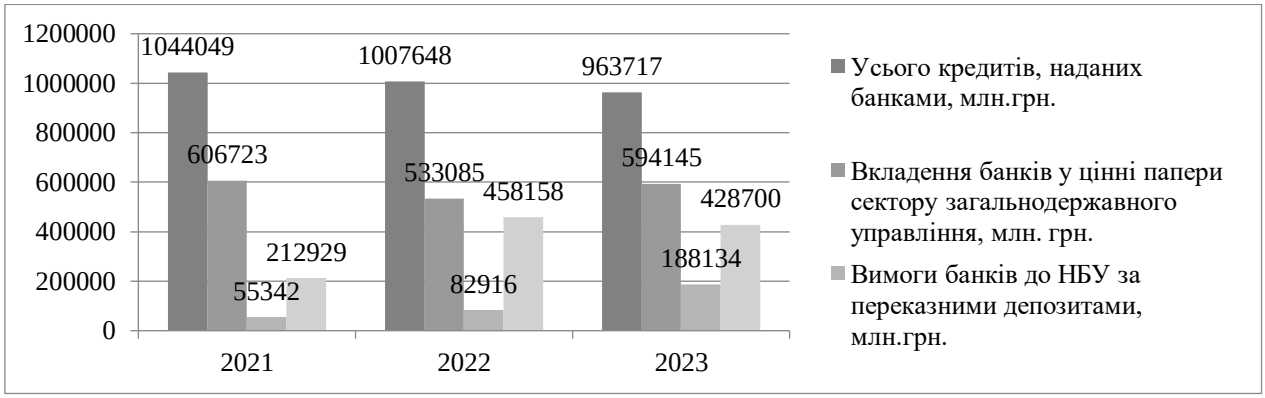

Рисунок 2.7 – Динаміка банківського кредитування реального сектору економіки, та розміщення банківських коштів у державних цінних паперах і на рахунках в НБУ

Джерело: складено автором на основі джерела [56]

Результатом реалізації такої монетарної політики Національного банку України та кредитної політики самих комерційних банків була спотворена структура активів банківської системи, коли частка кредитного портфеля у вигляді наданих суб'єктам господарювання і фізичним особам кредитів

становить лише близько чверті від загального обсягу активів банків – 20,6% та 5,4% відповідно (рис. 2.8). Водночас кошти банків, інвестовані у депозитні сертифікати НБУ, розміщені на рахунках в НБУ та інших банках, а також вкладені у державні цінні папери, сумарно становлять на сьогодні аж 63,2% загального портфеля активів банківського сектору, що може свідчити про зведення нанівець фундаментальної функції банків щодо організації кредитних відносин у суспільстві через фінансове посередництво і трансформування заощаджень у інвестиції.

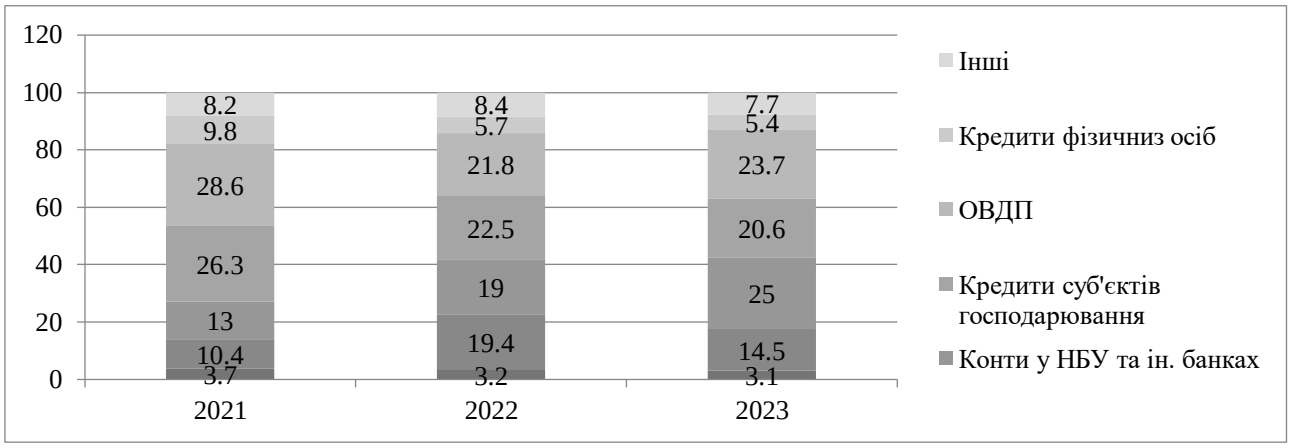

Рисунок 2.8 – Структура чистих активів комерційних банків України за складовими

Джерело: складено автором на основі джерела [50]

Проте, незважаючи на незначне відносне збільшення кредитних портфелів банків у національній валюті як за кредитами підприємствам, так і за кредитами фізичним особам порівняно з 2021 роком загальний обсяг кредитів минулого року зріс. Незважаючи на збільшення використання програм державної підтримки та Національного банку регуляторну політику щодо оцінки кредитного ризику було пом’якшено, але гривневі кредити підприємствам і населенню скорочуються. З іншого боку, зросла частка коштів комерційних банків у НБУ та інших банках, а також в ОВДП. Тому необхідно визнати, що основні тенденції кредитної діяльності банків за останній період означали втрату українською банківською системою спроможності виконувати функції

фінансового посередництва в умовах низької привабливості та доступності кредитних операцій.

Здійснюючи аналіз статистичних та інформаційних даних НБУ, відзначаємо, що на початок 2023 року частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 38% (Додаток А). Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну повернуло назад поступове зниження частки проблемних кредитів: за цей період сума проблемних кредитів скоротилася майже на 300 мільярдів гривень, а станом на 1 березня 2022 року частка кредитного портфеля впала з 55% до 27%. Коефіцієнт NPL майже не змінився з березня по травень 2022 року, особливо через дерегуляцію у сфері оцінки кредитного ризику [57].

Станом на 1 січня 2023 року частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківській галузі зросла до 38%. Сума непрацюючих кредитів у березні-грудні 2022 року зросла на 127 млрд грн до 432 млрд грн. Близько 75% проблемних кредитів галузі зосереджено в державних банках, з яких більше 40% належать приватним банкам (Додаток Б) [57].

Банки вже підтвердили значні кредитні збитки – з початку війни відрахування від резервів за кредитами перевищили 100 млрд грн, що становить понад 12% кредитного портфеля банку станом на кінець лютого 2022 року. Потенційні втрати кредитних портфелів через війни в агресивних країнах, економічні кризи та енергетичний терор можуть досягати 30% (Додаток В) [57]. Наслідки війни – знищення активів і застави, падіння доходів і погіршення платоспроможності позичальників, знизили їх здатність повертати кредити, якість кредитних портфелів банків і призвели до збільшення резервних відрахувань.

Отже, із здійсненого аналізу видно, що в умовах війни та подальшої відбудови економіки банківське кредитування стикається з численними викликами та особливостями, які впливають на його динаміку та структуру. До війни структура кредитного портфелю була більш диверсифікованою, включаючи кредити на споживчі потреби, іпотеку, кредити бізнесу. Під час війни спостерігається збільшення частки проблемних кредитів (NPL) через погіршення

фінансового стану позичальників та зменшення нових кредитів. Очікується, що після війни відбуватиметься відновлення кредитної активності завдяки стабілізації економічної ситуації та поліпшенню фінансового стану позичальників. Таким чином, банківське кредитування в умовах війни та відбудови характеризується високими ризиками, зменшенням обсягів кредитування та зміною умов надання кредитів. Водночас, після стабілізації ситуації, можна очікувати відновлення кредитної активності та зменшення частки NPL завдяки державній підтримці та міжнародній допомозі.

2.3. Проблеми та ризики банківського кредитування в умовах війни

Підтримання належного рівня кредитної діяльності банків щодо забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності та населення грошовими ресурсами є найважливішим фактором забезпечення безперервності кругообігу капіталу підприємств, розширення внутрішнього ринку та стимулювання споживчого попиту. Вони є базовими елементами всієї системи заходів щодо утримання розвитку національної економіки на шляху сталого зростання. Проте складна економічна ситуація в Україні в період воєнного стану безпосередньо вплинула на діяльність банківської системи щодо кредитування виробничо-споживчих потреб усіх суб'єктів ринку. Варто наголосити, що проблеми у сфері банківського кредитування виникли не на початку бойових дій, а накопичувалися протягом тривалого часу. Зокрема, існують такі проблеми, як незбалансованість строків погашення банківських активів і пасивів, недостатня концентрація та диверсифікація банківського капіталу, підвищення рівня банківського ризику, погіршення макроекономічних та мікроекономічних умов діяльності. Скорочення бізнесу, збільшення проблемної заборгованості, погіршення якості кредитного портфеля банків та їх збиткова діяльність загалом вплинули на здатність банківської системи кредитувати реальний сектор.

Військові дії, як фундаментальний фактор форс-мажорних обставин, впливають на функціонування банківського сектору та економіки в цілому, впливаючи на всі аспекти взаємодії банку та клієнта, включно з організацією кредитних відносин, загострюючи попередні проблеми та призводячи до появи нових. По-перше, коли вороги постійно піддаються атакам з усіх боків і в кіберпросторі, необхідно докласти величезних зусиль, щоб уникнути перебоїв у банківській системі, забезпечити захист даних та інформації та підвищити надійність банківської системи. Інфраструктура безготівкових розрахунків для підтримки фінансової стабільності в банківському секторі, а також фінансової, цінової та курсової стабільності в економіці.

У міру поглиблення фінансових та економічних криз і циклічних спалахів підприємства та банківські установи дедалі більше не впевнені щодо стійкості економічного зростання. Компанії, які зіткнулися з труднощами з погашенням кредитів під час кризи та в посткризовий період, намагалися вчасно погасити банківські кредити з основною сумою та відсотками. Натомість банки винесли уроки з минулих криз і більше зосередилися на підвищенні вимог до позичальників у частині перевірки та підтвердження їхньої платоспроможності, щоб зменшити потенційні ризики.

За цих обставин особливо актуальним є дослідження основних ризиків та проблем, які виникають у сфері банківського кредитування реального сектору, щоб забезпечити стабільну роботу банків в умовах воєнного стану та максимально задовольнити кредитні потреби національної економіки (рис. 2.9).

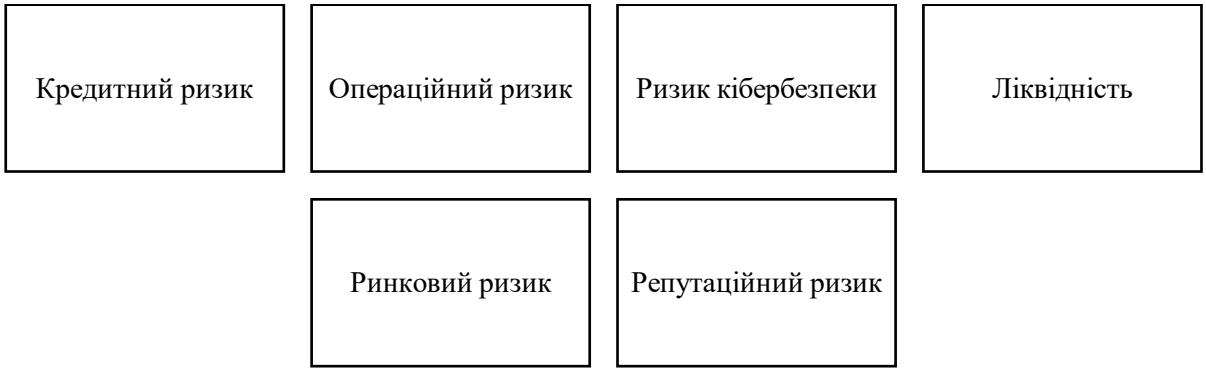

Рисунок 2.9 – Ризики банківського кредитування в умовах війни

Джерело: складено автором

Кредитні ризики включають підвищення ризику неповернення кредитів через погіршення фінансового стану позичальників та нестабільність економічного середовища, а також невизначеність щодо майбутніх доходів позичальників ускладнює оцінку їх платоспроможності. Операційні ризики можуть проявлятись через перебої в операційній діяльності банків через пошкодження інфраструктури, втрату персоналу чи доступу до важливих ресурсів. Ризик кібербезпеки особливо небезпечний через зростання кібератак та втрату даних. Також відзначаємо, що зниження ліквідності банків через відтік депозитів та обмежений доступ до фінансових ринків можуть призвести до проблем з виконанням зобов'язань банків перед вкладниками та іншими кредиторами. Зміни у валютних курсах, відсоткових ставках та вартості активів через економічну нестабільність здатні негативно вплинути на вартість застав та загальну фінансову стійкість банків. Втрата довіри з боку клієнтів та інвесторів через можливі невиконання зобов'язань, зниження якості обслуговування або інші негативні події, що може призвести до подальшого відтоку клієнтів та зменшення капіталу банків.

Проблеми банківського кредитування в умовах війни відображені на рис. 2.10.

Рисунок 2.10 – Проблеми банківського кредитування в умовах війни

Джерело: складено автором

Проблеми банківського кредитування в умовах війни полягають в тому, що багато підприємств зазнають значних фінансових втрат через руйнування інфраструктури, зменшення попиту та перебої в ланцюгах постачання.

Зменшення доходів населення призводить до зниження споживчої активності та здатності обслуговувати кредити. Військові дії часто призводять до знищення чи пошкодження виробничих потужностей, транспорту, логістичних центрів та інших критичних об'єктів, що ускладнює відновлення бізнес-діяльності та знижує економічну активність. Також відзначимо, що банки можуть зіткнутися з відтоком депозитів та зниженням ліквідності, що обмежує їх можливості надавати нові кредити. Втрата доступу до міжнародних ринків капіталу та зниження довіри інвесторів також погіршують ситуацію. Збільшення частки непрацюючих кредитів (NPL) через неспроможність позичальників виконувати свої зобов'язання, що, у свою чергу, знижує доходність банків та може призвести до втрат капіталу.

Явище кризи впливає на рівень взаємної недовіри між банками та позичальниками. Тому потенційні позичальники шукають альтернативні джерела фінансування, а з іншого боку багато інвестиційних проєктів відкладаються або повністю зупиняються. Недовіра до банківських кредитів змушує компанії використовувати власні кошти для інвестування, але це стосується лише тих компаній, які стабільно працюють.

З моменту вибуху фінансово-економічної кризи в Україні у 2014-2015 роках і до сьогодні, коли внаслідок широкомасштабної військової агресії запас внутрішніх ресурсів підприємств для відновлення виробничої діяльності був близький до мінімального. Для комерційних структур, чий власний оборотний капітал і амортизація фактично ліквідовані через форс-мажорні обставини, викликані банківською кризою, девальвацією національної валюти і, нарешті, військовими діями, зараз неможливо працювати без кредитних вкладень як джерела капіталу. Особливо гостро стоїть проблема організації кредитних відносин та забезпечення банківським кредитом реальних секторів національної економіки.

Банківське кредитування реального сектору економіки в умовах війни стикається з численними проблемами, включаючи зростання кредитних ризиків, руйнування інфраструктури, обмежену ліквідність, підвищення частки

непрацюючих кредитів, високі відсоткові ставки, політичні та регуляторні ризики, погіршення макроекономічних умов та репутаційні ризики (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Основні проблеми банківського кредитування реального сектору економіки в умовах війни

Назва проблеми	Зміст проблеми	Характеристика проблеми
Зростання кредитних ризиків	Неплатоспроможність позичальників, погіршення фінансового стану	Підприємства зазнають збитків, знижується їх доходність, що веде до збільшення ризику неповернення кредитів. Невизначеність щодо майбутніх доходів ускладнює оцінку платоспроможності.
Руйнування інфраструктури	Втрата активів, перебої в постачанні	Руйнування виробничих об'єктів, логістичних центрів та іншої інфраструктури знижує здатність підприємств до нормального функціонування. Збої в ланцюгах постачання призводять до нестачі сировини та матеріалів.
Ліквідність банків	Відтік депозитів, обмежений доступ до фінансових ринків	Населення та підприємства можуть вилучати свої депозити через нестабільність, що знижує ліквідність банків. Банки можуть втратити доступ до міжнародних ринків капіталу.
Збільшення частки непрацюючих кредитів (NPL)	Підвищення частки NPL, формування резервів	Погіршення фінансового стану позичальників веде до збільшення кількості непрацюючих кредитів, що негативно впливає на баланс банків. Банки змушені формувати значні резерви під покриття збитків від NPL.
Високі відсоткові ставки	Підвищення вартості кредитів, зниження доступності кредитів	Військова нестабільність змушує банки підвищувати відсоткові ставки для компенсації зростаючих ризиків, що робить кредити дорожчими для підприємств. Жорсткіші умови кредитування обмежують можливості бізнесу.
Політичні та регуляторні ризики	Зміни у законодавстві, регуляторний тиск	Військовий стан може призводити до частих змін у законодавстві та регуляціях, що ускладнює роботу банків та підприємств. Посилення регуляторних вимог може обмежувати можливості банків щодо кредитування.
Погіршення макроекономічних умов	Рецесія, інфляція	Економіка може впасти в рецесію через зниження економічної активності, що негативно впливає на всі галузі. Військові дії можуть призвести до зростання цін на товари та послуги, що знижує купівельну спроможність.
Репутаційні ризики	Втрата довіри	Невиконання банками своїх зобов'язань або погіршення якості обслуговування може призвести до втрати довіри з боку клієнтів та інвесторів, що впливає на стійкість банківської системи.

Джерело: складено автором

Для подолання цих проблем потрібні комплексні заходи, включаючи державну підтримку, міжнародну допомогу та стратегії управління ризиками.

Отже, банківське кредитування в умовах війни стикається з серйозними викликами, які потребують комплексного підходу до управління ризиками та підтримки з боку держави і міжнародних партнерів. Важливо забезпечити належну ліквідність, знизити кредитний ризик та підтримати платоспроможність позичальників для стабілізації економічної ситуації та подальшого відновлення, а також сприяти вирішенню наявних проблем банківського кредитування реального сектору економіки в умовах війни.

Висновок до розділу 2

Обсяг кредитування сильно варіювався залежно від таких факторів, як економічний розвиток, регуляторна політика та потужність банківської інфраструктури. Процентні ставки протягом цього періоду зазвичай були стабільними, а в деяких випадках навіть знижувалися завдяки низьким рівням інфляції та сприятливій монетарній стратегії, яку реалізували центральні банки. Більшість наданих кредитів були середньостроковими та довгостроковими, що відповідало фінансовим потребам реального сектору для капітальних видатків. Ця кредитна діяльність відіграла ключову роль у збільшенні інвестицій у виробництво, інфраструктуру та інновації, забезпечуючи таким чином вирішальну підтримку загальному економічному зростанню.

На динаміку та структуру банківського кредитування суттєво впливають виклики та характеристики, які виникають під час війни та подальшої економічної реконструкції. До війни кредитний портфель демонстрував більший рівень різноманітності, охоплюючи позики на споживчі потреби, іпотечні кредити та комерційні підприємства. Однак із початком війни відбулося помітне збільшення частки непрацюючих кредитів (NPL) через погіршення фінансового становища позичальників у поєднанні зі зменшенням видачі нових кредитів.

Банки є центральною ланкою в системі економічних відносин, а їх планомірний розвиток є необхідною умовою ефективного функціонування економіки. Банківські кредити відіграють важливу роль у забезпеченні ресурсами для розширеного відтворення та сталого економічного зростання, але війна призвела до масового відпливу коштів із банківських установ та погіршення якості їхніх кредитних портфелів. Через це питання організації ефективної кредитної діяльності стає особливо актуальним і важливим. З початку війни уряд і Національний банк робили все можливе, щоб стимулювати вітчизняні банки кредитувати реальний сектор економіки в складних умовах, щоб підприємства могли відновити та модернізувати виробництво, щоб адаптуватися до нових умов.

Під час війни процес кредитування банками стикається зі значними перешкодами, що вимагає комплексної стратегії управління ризиками, а також допомоги як з боку уряду, так і міжнародних союзників. Вкрай важливо підтримувати достатню ліквідність, пом’якшувати кредитний ризик і зміцнювати фінансову стабільність позичальників, щоб стабілізувати економіку, сприяти її відновленню та розв’язувати переважаючі проблеми, пов’язані з банківським кредитуванням реальної економіки під час війни.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ КРЕДИТНОГО РИНКУ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ

3.1. Роль держави та вплив міжнародної фінансової допомоги на банківське кредитування під час війни

В умовах глобальної пандемії коронавірусу у 2020-2021 роках українська банківська система успішно проламала зовнішні ризики. Проте у 2022 році внаслідок вторгнення Російської Федерації в Україну з'явилися нові значні загрози. Дії українських державних банків відображають тенденції, що склалися в банківському секторі, і певним чином впливають на загальний стан банківської системи та функціонування грошово-кредитної системи нашої країни. Особливо під час війни на державні банки покладається важлива відповідальність за активну участь у підтриманні фінансової стабільності, підтримці банківського сектору та забезпеченні фінансування підприємств критичної інфраструктури та пріоритетних секторів економіки.

Війна в Україні згубно вплинула на діяльність українських банків, загострivши численні проблеми на різних рівнях. На тимчасово окупованих територіях були втрачені функціональні підрозділи майже всіх діючих банків, що призвело до повного знищення окремих банківських активів. Це суттєво поставило під загрозу ресурсну базу банків та їх здатність здійснювати майбутні операції. Крім того, постійна повітряна тривога та відсутність електрики перешкоджали банкам забезпечувати задовільний рівень обслуговування клієнтів у своїх відділеннях. Незважаючи на це, банки наполегливо прагнуть підвищувати якість та різноманітність своїх дистанційних послуг, тим самим зменшуючи потребу клієнтів у фізичному відвідуванні банківських відділень. Чимале значення у цьому розвитку відіграє і вплив міжнародної фінансової допомоги під час війни.

Україна сьогодні співпрацює, зокрема, з такими міжнародними фінансовими організаціями, як:

– Світовий банк (СБ);

– Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР);

– Європейський інвестиційний банк (ЄІБ);

– Північна Екологічна Фінансова Корпорація (NEFCO);

– Kreditanstalt für Wiederaufbau (KFW) та ін.

Однією з найбільш впливових МФО в Україні є Світовий банк. Серед міжнародних кредитно-фінансових організацій Світовий банк є другим, після Міжнародного Валютного Фонду (МВФ), кредитором України [54]. У рамках програми EFF державний бюджет України вже отримав чотири транші від МВФ на загальну суму близько $5,4 млрд, у тому числі $900 млн, наданих у березні 2024 року. У 2024 році програма надасть Україні $5,4 млрд бюджетної допомоги [58].

Міжнародна фінансова допомога, така як фінансування від Міжнародного валютного фонду (МВФ), відіграє критичну роль у підтримці економіки країни під час кризи, зокрема війни. Одержання траншів від МВФ збільшує валютні резерви країни, що допомагає підтримувати стабільність національної валюти. Це, в свою чергу, знижує валютні ризики для банків і сприяє стабільності банківської системи загалом. Зміцнення резервів також підвищує довіру до національної економіки, що може сприяти зниженню ризиків кредитування і збільшенню доступності кредитів. Фінансова допомога від МВФ дозволяє уряду України покривати бюджетний дефіцит без надмірного залучення внутрішніх ресурсів, що могло б викликати зростання ставок за державними облігаціями і посилити конкуренцію за фінансові ресурси між державою і приватним сектором. Завдяки фінансовій підтримці уряд може зосередитися на важливих витратах, зокрема на соціальних програмах і інфраструктурних проєктах, що може стимулювати економічну активність і непрямо підтримувати банківське кредитування. Доступ до міжнародних ресурсів, таких як фінансування від МВФ, зменшує загальні ризики для банківської системи, що може сприяти

збільшенню обсягів кредитування підприємств та населення. Фінансова стабільність і впевненість у майбутньому можуть стимулювати банки до активнішого кредитування навіть в умовах високої невизначеності, спричиненої війною. Фінансова допомога сприяє макроекономічній стабільності, що є важливим чинником для підтримки довіри інвесторів і збереження низьких процентних ставок, що в свою чергу може підвищити доступність кредитів для бізнесу та споживачів.

Отже, міжнародна фінансова допомога під час війни, зокрема від МВФ, сприяє стабільності фінансової системи, підтримці державного бюджету, зниженню фінансових ризиків для банків і зміцненню макроекономічної стабільності. Усе це створює більш сприятливі умови для банківського кредитування навіть у складних умовах війни.

11 червня 2024 року було завершено внесення змін до грантових угод для проєктів Світового банку «НАДІЯ» та «Re-PoWER». Проект «НАДІЯ» спрямований на вирішення критичних потреб, які виникають під час ремонту частково пошкоджених житлових будинків у територіальних громадах, підконтрольних український уряд. Для підтримки цього проекту виділено додатковий грант США у розмірі 62 млн доларів. Ці кошти будуть спрямовані на малий та середній ремонт житлових будинків, які постраждали внаслідок збройної агресії росії. Крім того, проєкт Re-PoWER отримає додатковий грант у розмірі 47 мільйонів доларів США. Метою цього проєкту є відновлення основних послуг в енергетичному секторі України, зокрема шляхом надання послуг централізованого опалення мешканцям Харкова шляхом закупівлі та встановлення опалювального обладнання. Кошти на ці гранти будуть спрямовані через Український цільовий фонд підтримки, реставрації, реконструкції та реформування (URTF). Світовий банк створив Трастовий фонд відновлення України (URTF) як засіб об’єднання фінансових ресурсів від різних партнерів з розвитку для надання допомоги Україні. Завдяки URTF Світовий банк успішно залучив близько 1,8 мільярда доларів США фінансування від донорів для підтримки потреб України. Зокрема, Сполучені Штати виділили 1,1 мільярда

доларів США через грант на такі ключові сфери, як охорона здоров'я, відновлення житлової та транспортної інфраструктури, підтримка виробників сільськогосподарської продукції та зміцнення адміністративних можливостей уряду [58].

Міжнародна фінансова допомога, надана через проєкти Світового банку, має суттєвий вплив на банківське кредитування під час війни в Україні. Проєкт HOPE спрямований на ремонт частково пошкоджених житлових будинків, що забезпечує стабільність житлового сектору. Завдяки грантовому фінансуванню на 62 млн дол. США для дрібних та середніх ремонтів, мешканці постраждалих територій отримують житло, придатне для проживання, що знижує ризики для банків, які видають кредити на житло або пов'язані з ним потреби. Відновлення житла збільшує вартість нерухомості, яка може бути використана як застава для отримання банківських кредитів, підвищуючи доступність фінансування для фізичних осіб та підприємств. Енергетична стабільність зменшує операційні ризики для бізнесу, який залежить від постійного постачання енергії, що робить бізнес більш надійними позичальниками для банків. Світовий банк залучив для підтримки України фінансові ресурси на суму близько 1,8 млрд дол. США, з яких 1,1 млрд дол. США вже надано для підтримки критично важливих сфер. Ці інвестиції зменшують тиск на державний бюджет, дозволяючи уряду спрямовувати більше ресурсів на підтримку економічної стабільності та зниження фінансових ризиків.

Міжнародна фінансова допомога підвищує довіру інвесторів та інших фінансових установ до економіки України, знижуючи вартість залучення капіталу для банків і інших фінансових установ. Підвищена довіра також сприяє зниженню процентних ставок і покращенню умов кредитування для підприємств та фізичних осіб. Фінансування критично важливих заходів у різних секторах, таких як охорона здоров'я, транспорт, агровиробництво, сприяє стабільному функціонуванню цих секторів, забезпечуючи робочі місця та підтримуючи споживчий попит. Це, в свою чергу, сприяє банкам у наданні кредитів бізнесам та фізичним особам. Отже, міжнародна фінансова допомога від Світового банку

суттєво підтримує банківське кредитування під час війни в Україні шляхом зміцнення житлового та енергетичного секторів, зниження фінансових ризиків, підвищення довіри до економіки та підтримки ключових секторів.

АТ «Укрзалізниця» (УЗ) отримає додатковий кредит у розмірі 300 млн євро від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) на придбання 80 сучасних вантажних електровозів. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури співпрацює з ЄБРР над новою інвестиційною ініціативою, спрямованою на відродження поштової мережі АТ «Укрпошта». Для досягнення цієї мети ЄБРР виділив 104 млн євро. Проєкт передбачає швидке розгортання відділень контейнерного типу в районах, постраждалих від конфлікту та окупації, а також розширення послуг через мобільні поштові відділення. Крім того, ЄБРР надасть Україні 300 млн євро на підтримку енергетичного сектора, який зазнав значної шкоди через російські атаки [58].

Міжнародна фінансова допомога від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) має значний вплив на банківське кредитування під час війни в Україні. Кредит у розмірі 300 млн євро для АТ «Укрзалізниця» на закупівлю 80 сучасних вантажних електровозів сприяє покращенню логістики та вантажоперевезень. Покращення інфраструктури знижує операційні витрати підприємств, що робить їх більш фінансово стійкими і, відповідно, надійнішими позичальниками для банків. Інвестиційний проєкт із ЄБРР на суму 104 млн євро для відновлення поштової мережі АТ «Укрпошта» включає розгортання відділень контейнерного типу на постраждалих і деокупованих територіях та розширення роботи через мобільні поштові відділення. Також відзначимо, що він сприяє відновленню комунікацій і послуг на постраждалих територіях, що підтримує економічну активність. Наявність надійних поштових послуг сприяє відновленню бізнесів на цих територіях, що покращує їх кредитоспроможність і стимулює банківське кредитування. ЄБРР надасть 300 млн євро на підтримку енергетичного сектора, який зазнав масштабних руйнувань через російські атаки. Відновлення енергетичної інфраструктури є критично важливим для стабільного функціонування економіки. Стабільне енергопостачання зменшує

операційні ризики для підприємств, роблячи їх більш стійкими та надійними позичальниками, що, відповідно, знижує ризики для банків, що сприяє активнішому кредитуванню. Інвестиції в інфраструктуру, логістику та енергетику сприяють загальній економічній стабільності, що знижує макроекономічні ризики і підвищує довіру інвесторів до України. Підвищена довіра інвесторів сприяє зниженню вартості капіталу для банків і покращенню умов кредитування для підприємств та фізичних осіб. Фінансування від ЄБРР сприяє підтримці та розвитку національних підприємств, таких як «Укрзалізниця» і «Укрпошта», що створює робочі місця і підтримує економічну активність. Сталі національні підприємства є важливими партнерами для банків у наданні кредитів, оскільки вони забезпечують стабільні потоки доходів і є надійними позичальниками. Отже, міжнародна фінансова допомога від ЄБРР під час війни в Україні суттєво підтримує банківське кредитування через зміцнення інфраструктури та логістики, відновлення поштової мережі на постраждалих територіях, підтримку енергетичного сектора і загальну економічну стабільність. Виходячи із викладеного вище, зазначимо, що ці інвестиції зменшують ризики для банків і покращують кредитоспроможність підприємств та фізичних осіб, стимулюючи економічну активність і розвиток.

Під час Конференції з відновлення України, що відбулася 11 червня 2024 року, було досягнуто важливої фінансової угоди з Європейським інвестиційним банком у рамках ініціативи «Відновлення ІІІ». Цей проєкт має чітку мету: відродити та модернізувати основні соціальні послуги, зосередивши особливу увагу на освіті, охороні здоров’я, житлі для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), соціальному захисті, а також відновленні та модернізації життєво важливої інфраструктури в районах, які були знищені [41].

Проєкт «Програма з відновлення ІІІ» (Recovery ІІІ) із Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) передбачає інвестиції в освіту, охорону здоров’я, житло для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та соціальний захист. Підвищення платоспроможності населення робить їх надійнішими позичальниками, що сприяє збільшенню обсягів банківського кредитування

фізичних осіб. Інвестиції в критичну інфраструктуру на постраждалих територіях та в регіонах, які прийняли найбільшу кількість ВПО, створюють більш сприятливі умови для бізнесу. Покращення інфраструктури знижує операційні витрати та ризики для підприємств. Зменшення ризиків для бізнесу робить його більш надійним позичальником, що сприяє активнішому банківському кредитуванню підприємств. Міжнародна фінансова допомога від ЄІБ за проєктом «Програма з відновлення ІІІ» суттєво підтримує банківське кредитування під час війни в Україні через покращення соціальних послуг, відновлення інфраструктури, підтримку житла для ВПО, покращення соціального захисту та загальну економічну стабільність, що допомагає знизити ризики для банків і підвищити кредитоспроможність фізичних осіб та підприємств, стимулюючи економічний розвиток і активність.

У рамках проєкту «Підвищення ефективності передачі електроенергії (інтеграція ОЕС України в європейську об'єднану енергетичну систему) IV» ПАТ «НАК «Укренерго» залучило кредит у розмірі 30,4 млн євро від KfW. Цей кредит, наданий Німецьким державним банком розвитку, буде використано для посилення передачі електроенергії та інтеграції об'єднаної енергетичної системи України в європейську енергетичну систему, розрахований на 30 років з пільговим періодом 10 років і річними процентами За рахунок використання цих кредитних коштів «Укренерго» має на меті посилити енергетичну безпеку України та зміцнити зв'язки з енергетичним ринком Європейського Союзу [58].

Відповідно до угоди, підписаної 11 червня 2024 року між Міністром фінансів України Сергієм Марченком та Головою Банку розвитку Ради Європи (РЄ) Карло Монтічеллі, Україна отримає кредит у розмірі 100 млн євро на частина проєкту HOME, а саме для компенсації зруйнованого житла. Ця ініціатива підпадає під послугу «eRecovery» та відповідає Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій,

терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» [59].

Міжнародна фінансова допомога від Банку розвитку Ради Європи (БРРЄ) у розмірі 100 млн євро для реалізації проєкту «HOME. Компенсація за знищене житло» передбачає компенсацію за знищене житло, що відшкодовує втрати громадянам, які постраждали від бойових дій. Вважаємо, що компенсації за знищене житло забезпечують фінансову підтримку громадянам, що знижує їхні ризики і покращує кредитну історію та додатково сприяє підвищенню довіри банків до цих клієнтів і стимулює надання їм кредитів на вигідних умовах. Забезпечення компенсацій підвищує ліквідність на ринку нерухомості, що позитивно впливає на банківське кредитування, оскільки нерухомість є одним із основних видів забезпечення за кредитами.

З точки зору перетину політичних і фінансових інтересів у діяльності міжнародних інституцій український приклад дуже показовий. Він демонструє, з одного боку, що міжнародні організації відіграють важливу роль не лише у фінансах, а й у політиці, що безпосередньо впливає на політичну ситуацію в Україні, а з іншого боку, свідчить про вплив різних країн. Слід також зазначити, що оголошення воєнного стану в Україні не лише має глибокий вплив на Україну та світову політику, а й безпосередньо пов’язане з умовами кредитів Міжнародного валютного фонду та Світового банку. Ця ситуація яскраво демонструє ступінь впливу МВФ і Світового банку на внутрішню і зовнішню політику країн, які встановили тісні стосунки з цими міжнародними інституціями. Майже половина зовнішнього боргу країни (близько 70 мільярдів доларів, значна частина з яких – позики Міжнародного валютного фонду та Світового банку) буде погашена в найближчі роки. Протягом багатьох років ці кошти було неможливо повернути без нових запозичень, а це означає, що Україна опинилася в найбільшій залежності від боргів міжнародних фінансових організацій.

Не менш важливою та вагомою є співпраця та міжнародна фінансова допомога з боку ЄС, США, Сполученого Королівства, Канади, Німеччини,

Франції, Австрії, Швейцарії, Італії, Іспанії, Румунії, Нідерландів, Норвегії, Фінляндії, Литви, Латвії, Естонії, Йорданії. Адже співпраця між країнами у наданні міжнародної фінансової допомоги стала вирішальним аспектом сприяння економічній стабільності та розвитку в усьому світі.

Співпраця в міжнародній фінансовій допомозі між переліченими країнами передбачає комплексний аналіз програм фінансової допомоги та ініціатив, які реалізують ЄС, США, Великобританія, Канада, Німеччина, Франція, Австрія, Швейцарія, Італія, Іспанія, Румунія, Нідерланди, Норвегія, Фінляндія, Литва, Латвія, Естонія та Йорданія. Кожна з цих країн має унікальні стратегії, цілі та розподіл фінансування, коли йдеться про надання фінансової допомоги іншим країнам. Наприклад, ЄС зосереджується на сприянні регіональному розвитку та економічному зближенню своїх держав-членів через такі ініціативи, як Європейські структурні та інвестиційні фонди. Навпаки, США часто наголошують на гуманітарній допомозі та підтримці демократичного врядування у своїх програмах зовнішньої допомоги. Порівнюючи ці різноманітні підходи, можемо отримати уявлення про сильні та слабкі сторони різних моделей міжнародної фінансової допомоги.

Вплив міжнародної фінансової допомоги на банківське кредитування є глибоким, впливає на банківські системи та практику кредитування в країнах-реципієнтах. Іноземна допомога може сприяти розширенню доступу до кредитів для підприємств і фізичних осіб, стимулюючи економічне зростання та скорочення бідності. Наприклад, цільові програми фінансової допомоги можуть допомогти банкам у країні, що розвивається, зміцнити свій кредитний потенціал і практику управління ризиками, дозволяючи їм підтримувати місцеві підприємства та підприємців. Крім того, міжнародна співпраця відіграє вирішальну роль у покращенні регуляторного середовища для банківських установ шляхом сприяння прозорості, підзвітності та фінансовій стабільності. Узгодивши нормативно-правові рамки та стандарти, країни можуть покращити транскордонне співробітництво та забезпечити сталість ініціатив банківського кредитування. Загалом міжнародна фінансова допомога має потенціал для

трансформації банківських систем і сприяння інклюзивному фінансовому розвитку в глобальному масштабі.

Значення міжнародної фінансової допомоги для банківського кредитування в контексті глобальної економіки виходить за рамки безпосереднього впливу, впливаючи на довгострокову динаміку світової банківської галузі. Скоординовані зусилля країн у наданні фінансової допомоги Україні сприяють економічному зростанню, фінансовій стабільності та боротьбі з бідністю в усьому світі. Підтримуючи ініціативи банківського кредитування, міжнародна фінансова допомога покращує доступ до кредитів, сприяє підприємництву та сприяє сталому розвитку.

Отже, як бачимо, на державні банки покладено місію активної участі у забезпеченні фінансової стабільності країни, підтримці банківського сектору, фінансуванні підприємств критичної інфраструктури та пріоритетних галузей економіки, особливо в умовах воєнного часу. Діяльність українських державних банків відображає тенденції, що склалися в банківській сфері, і певною мірою формує їх, впливаючи на стан банківської системи та функціонування грошово-кредитної системи нашої країни в цілому. Війна загострила багато проблем українських банків на різних рівнях їх функціонування. Успішно подолавши зовнішні ризики, спричинені глобальною пандемією коронавірусу у 2020-2021 роках, українська банківська система зіткнулася у 2022 році з новими величезними загрозами, пов’язаними з масштабним вторгненням російської федерації в Україну. У рамках Конференції з відновлення України 11 червня 2024 року було укладено Фінансову угоду з Європейським інвестиційним банком за проектом «Відновлення III» (Recovery III). Проект «Відновлення III» від Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) передбачає інвестиції в освіту, охорону здоров’я, житло для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та соціальний захист. Проект спрямований на відновлення та модернізацію базових соціальних послуг, зокрема у сферах освіти, охорони здоров’я, житла для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), соціального захисту, а також відновлення та модернізацію критичної інфраструктури на територіях, які зазнали руйнувань та

в регіонах, які прийняли найбільшу кількість ВПО. Підвищення платоспроможності населення робить його більш надійним позичальником, що сприяє збільшенню банківського кредитування фізичних осіб. Виходячи з досвіду держав, які пережили військові конфлікти та подальше економічне відродження, стає очевидним, що державна політика має бути спрямована на підтримку ключових секторів економіки. На поточному етапі пріоритет надається кредитуванню підприємств оборонно-промислового комплексу, критичної енергетичної інфраструктури, переробної промисловості, сільського господарства та відновлення сталого бізнесу.

3.2. Інструменти та механізми стимулювання банківського кредитування в період відбудови з використанням нових форм та інструментів

Під час війни та в період післявоєнної відбудови функціонування банківської системи було дуже важливим, оскільки саме банки забезпечували платежі населення та підприємств. Як і в мирний час, діяльність банківської системи під час воєнного стану має здійснюватися відповідно до принципів законності, господарської самостійності, самостійності, відповідальності за зобов'язаннями, законності банківських операцій, дотримання нормативно-правових актів НБУ.

Головний принцип, за яким працює банківська система, – зберегти довіру громадян. Завдяки довірі клієнтів (фізичних та юридичних осіб) безперервність надання послуг може бути забезпечена, навіть якщо банківська сфера стикається з проблемами під час війни [60].

Як відомо, в умовах фінансово-економічної кризи роль держави в економічному процесі зростає та поглиблюється, розширюється державний сектор, посилюється державний нагляд за економікою. Банківський сектор України значною мірою контролюється державою, а його кредитні портфелі обтяжені великою кількістю непрацюючих активів, оскільки вони кредитують

економіку, тому одним із ключових завдань державних банків є очищення своїх балансів від непрацюючих активів. Водночас за сучасних невизначених умов економічного розвитку активний бізнес державних банків перемістився на випуск майже безризикових державних боргових зобов'язань. Тому банківські ресурси відволікаються з реального сектора економіки на підтримку державних фінансів, тобто планування державного бюджету.

Після війни першочергово банки повинні:

– виділяти більше фінансових ресурсів регіонам, секторам і клієнтам з найбільшою потребою або найвищим рівнем потенційної прибутковості;

– підтримувати розроблені національні стратегії економічного розвитку;

– переконатися, що результати розробки мають пріоритет над прибутковістю.

Однак у міру поступового відновлення економіки України державі необхідно буде зменшити свою частку в банківському секторі та зосередитися на фінансуванні інноваційних інфраструктурних проєктів, які є соціально важливими [61].

Згідно з рішенням Мінфіну, стратегічними завданнями державних банків у період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки визначено:

➢ забезпечення фінансової підтримки бізнесу в пріоритетних галузях економіки та критичної інфраструктури;

➢ надання банківських послуг для забезпечення захисту прав споживачів, зокрема в рамках соціального захисту населення, за умови відсутності фізичної загрози працівникам банку;

➢ створення умов для швидкого та повного відновлення надання банківських послуг та забезпечення працездатності та безперебійності роботи банків державного сектору;

➢ створення, адаптація та підтримка функціонування ефективної фізичної безпеки, систем безпеки операційної системи, особливо з використанням хмарних рішень та безпеки мережі;

➢ постійна та ефективна робота над забезпеченням прийняття необхідних управлінських рішень;

➢ підтримка фінансової стабільності банку, виявлення можливих загроз цієї стабільності та оперативне реагування на загрози щодо фінансової стабільності та/або запобігання цим загрозам».

Після виходу України з воєнного стану перед державою постають два важливі завдання: по-перше, створення сприятливого законодавства, по-друге, надання необхідної фінансової підтримки для відновлення кредитування вітчизняними банками місцевих підприємців. Виконання цих важливих завдань передбачає надання податкових пільг комерційним банкам, які займаються кредитуванням малого та середнього бізнесу, розширення фінансової підтримки кредитування таких підприємств, консолідацію переліку пріоритетних галузей, які мають право на державну підтримку, розробку механізмів довгострокового рефінансування банків, які займаються інвестиційна та інноваційна діяльність, зменшення обов’язкових резервів для банків, які розглядають мікропозики та позики малим підприємствам, сприяння фінансовій співпраці між банками та бізнес-інкубаторами, а також Українським фондом підтримки підприємництва, послаблення вимог до банківських відділень у невеликих населених пунктах або створення дочірніх мікрофінансових структур організацій (МФО), залучення міжнародних фондів та фінансових установ, що спеціалізуються на кредитуванні малого та середнього бізнесу, а також створення цільових державних фондів для фінансування інноваційних програм та покриття інноваційних ризиків для малих та середніх підприємств.

Відповідно до нормативно-правових актів Європейського Союзу та Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших

питань функціонування банківської системи» (№ 1587-IX від 30 червня 2021 року) Національний банк переглянув мінімальні нормативи достатності капіталу банків. Ці оновлені вимоги, які відповідають новій трирівневій структурі, набудуть чинності 5 серпня 2024 року [62]. Банки зобов'язані дотримуватися таких правил:

Також відзначимо, що Національний банк запровадив кілька перехідних заходів для забезпечення збалансованого підходу до виконання європейських вимог та збереження потенціалу банківської системи під час воєнного часу та на етапі подальшої реконструкції. Ці заходи спрямовані на посилення кредитної підтримки економіки.

Протягом 2024 року банки мають право включати до капіталу кошти, отримані від оплати звичайних акцій або призначені для збільшення їх номінальної вартості. Це включення коштів сприятиме виконанню поточних зусиль щодо рекапіталізації, які вживаються банками.

Надання банкам повноважень щодо включення умов списання/конверсії та субординованих боргів до розрахунку додаткового капіталу 1 рівня під час проведення Національним банком процедур узгодження згідно з поданими банками документами.

Впроваджуючи ці перехідні положення, Національний банк гарантує всебічну рівновагу між регуляторними зобов'язаннями, які підтримують фінансову стабільність, і виконанням заходів, узгоджених зі Стратегією розвитку кредитування. Ці положення служать для захисту резервного капіталу банку, необхідного для пом'якшення ризиків, пов'язаних із воєнним станом, і захисту інтересів вкладників. Крім того, ці перехідні положення дозволяють банкам збільшити свої кредитні портфелі в півтора рази в порівнянні з поточним обсягом на етапі реконструкції, повністю використовуючи їхній потенціал.

Важливо відзначити, що для стимулювання започаткування та реалізації нових проєктів залучатимуться кредитні кошти, зокрема, у таких ключових галузях економіки, як оборона, енергетика, переробна промисловість, сільське господарство. Крім того, будуть докладені зусилля для збільшення участі

банківського сектору у фінансуванні реконструкції енергетичних потужностей. Для цього будуть запроваджені механізми тимчасової оцінки кредитного ризику за спеціальними кредитами на період дії воєнного стану та протягом одного року після його закінчення або скасування. Метою цих заходів є посилення кредитної підтримки української економіки, зокрема у сфері фінансування пріоритетних галузей.

Рішення Національного банку відкрили шлях до реалізації Стратегії розвитку кредитування у фінансовому секторі [63]. Серед цих рішень – сприяння спеціалізованому кредитуванню проєктів та об’єктного фінансування, зокрема для швидкої реконструкції енергетичної інфраструктури. Крім того, увага приділяється підвищенню доступності кредитів для домогосподарств і МСП для придбання обладнання для розподіленого виробництва енергії. Крім того, розширюється кредитування суб'єктів сільського господарства. Успіх виконання стратегії значною мірою залежить від координації та ефективності дій усіх учасників.

Метою цієї Стратегії є забезпечення необхідних коштів для сприяння відновленню енергетичної інфраструктури та сприяння сприятливому розвитку ринку кредитування шляхом сприяння попиту, який підтримує посилення обороноздатності країни. Для ефективного виконання цієї Стратегії [63] вирішальним є запровадження кількох додаткових механізмів, оскільки їхня відсутність зробить повне впровадження недосяжним. Ці механізми включають:

– Національний банк прагне забезпечувати постійну підтримку макрофінансової стабільності, а також підтримувати регулятивний баланс для забезпечення фінансової стабільності. Крім того, важливо розвивати практики кредитування, які відповідають європейським стандартам, що включає впровадження вимог до капіталу, та які враховують поточний стан банківського сектора і необхідність підтримки кредитного потенціалу. Механізми оцінки кредитних ризиків, зокрема, проєктного фінансування, як передбачається, будуть адаптовані до умов воєнного стану з метою збільшення обсягів кредитування пріоритетних галузей.

– з іншого боку, Міністерство фінансів України сприятиме підвищенню ризик-спроможності державних банків для кредитування життєздатних та економічно обґрунтованих проєктів у пріоритетних сферах.

– Міністерство економіки України й надалі оптимізує та посилить механізми державної програми з метою концентрації на визначених пріоритетних галузях економіки та підприємствах, що працюють у стабільних регіонах.

Для успішної реалізації цих механізмів, передбачається використання спеціальних інструментів, які допоможуть досягнути стратегічних цілей (табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Стратегічні цілі досягнення стабільності у розвитку кредитування у післявоєнний час

Стратегічні цілі	Опис	Очікувані результати
1. Кредитування перемоги	Забезпечення кредитування ВПК для підтримки національної безпеки, фінансової стійкості оборонних підприємств, інвестування в сучасні технології та розвиток виробничих потужностей.	Підвищення обороноздатності, фінансова стійкість оборонних підприємств, модернізація виробничих потужностей.
2. Забезпечення доступності кредитування	Удосконалення процедур кредитування, запровадження умов відповідального кредитування, мінімізація юридичних ризиків, підвищення ролі фінансових компаній у кредитуванні через пруденційні нормативи та системи управління ризиками.	Зростання кількості кредитів для населення та бізнесу, зниження юридичних ризиків.
3. Зменшення кредитних ризиків	Розширення способів отримання інформації з державних електронних ресурсів, удосконалення функцій Кредитного реєстру НБУ, встановлення додаткових вимог до оцінювання кредитоспроможності споживача.	Зниження кредитних ризиків, покращення якості кредитних рішень.
4. Підвищення якості кредитного портфеля	Реалізація заходів для скорочення частки непрацюючих кредитів у портфелях банків.	Зменшення частки непрацюючих кредитів, покращення фінансової стійкості банків.
5. Екологічна відповідальність	Розробка та запровадження регуляторних підходів до "зеленого" фінансування, популяризація екологічної свідомості та соціальної відповідальності у фінансовому секторі України з урахуванням адекватних виключень для ВПК та енергетичного комплексу.	Підвищення рівня "зеленого" фінансування, покращення екологічної свідомості у фінансовому секторі.

Продовження табл. 3.1

6. Розвиток інфраструктури для МСБ	Розширення інструментів фінансування через розвиток торгового факторингу, фінансового лізингу, фінансування ланцюгів поставок, поширення кредитної інформації по сектору МСБ для зменшення кредитних ризиків.	Зростання доступності фінансування для МСБ, зменшення кредитних ризиків у секторі МСБ.
7. Фінансова відповідальність	Підвищення рівня фінансової грамотності та свідомості серед населення та підприємців для забезпечення відповідального користування фінансовими послугами.	Збільшення рівня фінансової грамотності та відповідального користування фінансовими послугами.

Джерело: складено автором

Як бачимо із даних табл. 3.1, опис та очікувані результати висвітлених стратегічних цілей віддзеркалюють комплексний підхід до розвитку кредитування у післявоєнний час з акцентом на безпеку, доступність, ризик-менеджмент, екологічну відповідальність та інновації.

Післявоєнне відновлення України передбачатиме налагодження механізму фінансування не лише всієї національної економіки, а й фізичних та юридичних осіб, а також відновлення комплексного кредитування. Банківська система знаходиться в центрі цього механізму і має передбачити, як компенсувати вартість втраченого майна, як розробити плани щодо доступного житла, як підтримати переміщення підприємств, як відновити зруйновані підприємства та інфраструктуру, а також як просувати започаткування нових підприємств та утримання існуючих підприємств, які галузі мають бути основою для розвитку, як їх фінансово підтримувати, як розподіляти компенсаційні та реставраційні кошти. Тому роль банків знову буде найважливішою. Але ця роль має бути підтверджена рівною капіталізацією, високою ліквідністю, стабільністю та стійкістю.

Тому виділимо напрямки відновлення економіки України для всіх комерційних банків, а не лише банків державного сектору, які полягатимуть у:

- підвищенні значення процентних ставок в інструментах грошово-кредитної політики, що сприятиме розвитку банківського кредитування та антиінфляційному впливу на депозитні ринки;

- повній підтримці цільового рівня інфляції в монетарній політиці Національного банку для стабілізації інфляції та розвитку економіки;

- відновленні повномасштабного кредитування, формуванні ефективного кредитного портфеля, в тому числі за рахунок розширення державних програм «Теплі кредити», «Доступні кредити 5-7-9» та заборони підвищувати процентні ставки за гривневими кредитами, що дозволить також здійснювати позитивний вплив;

- підтримці політики гнучкого обмінного курсу, що матиме позитивний вплив на українську економіку, оскільки відкритість та висока імпортозалежність України сприятимуть стабільності валютного ринку;

- зниженні процентної ставки НБУ за депозитним сертифікатом, що збільшить прибутки НБУ, який також є «учасником» відновлення економіки країни;

- залученні власних коштів комерційних банків до участі в облігаціях внутрішньої державної позики (ОВДП), які можуть бути передані в заставу НБУ для рефінансування. Для цього необхідно підвищувати процентні ставки, випускати надкороткострокові державні облігації, розширювати їх різновиди (житлові, освітні), щоб більше коштів комерційних банків можна було використовувати для підтримки уряду та національної економіки;

- підтримці глобалізації, маючи на меті посилити міжнародний обмін інформацією та залучення більшої кількості фінансових ресурсів для сприяння економічному відродженню.

Враховуючи викладене вище, вважаємо, що для стимулювання банківського кредитування в період відбудови необхідна інтеграція ключових учасників економічної екосистеми: банків, уряду та реального сектору економіки. З огляду на формулюємо власне бачення цієї взаємодії, ілюструючи його на рис. 3.1.

Аналіз цієї схеми взаємодії банків, уряду та реального сектору для стимулювання кредитування в період відбудови показує, що вона спрямована на вирішення кількох ключових проблем, які виникають під час економічного

відновлення після кризи або війни. Адже державні гарантії значно знижують кредитні ризики для банків, оскільки уряд бере на себе частину відповідальності за можливі дефолти, що, у свою чергу, мотивує банки активніше надавати кредити малому та середньому бізнесу (МСП) та іншим секторам, що потребують відновлення. За допомогою субсидій на відсоткові ставки, бізнес отримує доступ до дешевшого фінансування, що підвищує його мотивацію брати участь у програмах відновлення. У результаті цього кредити доступнішими для МСП, яке є ключовим драйвером економічного зростання.

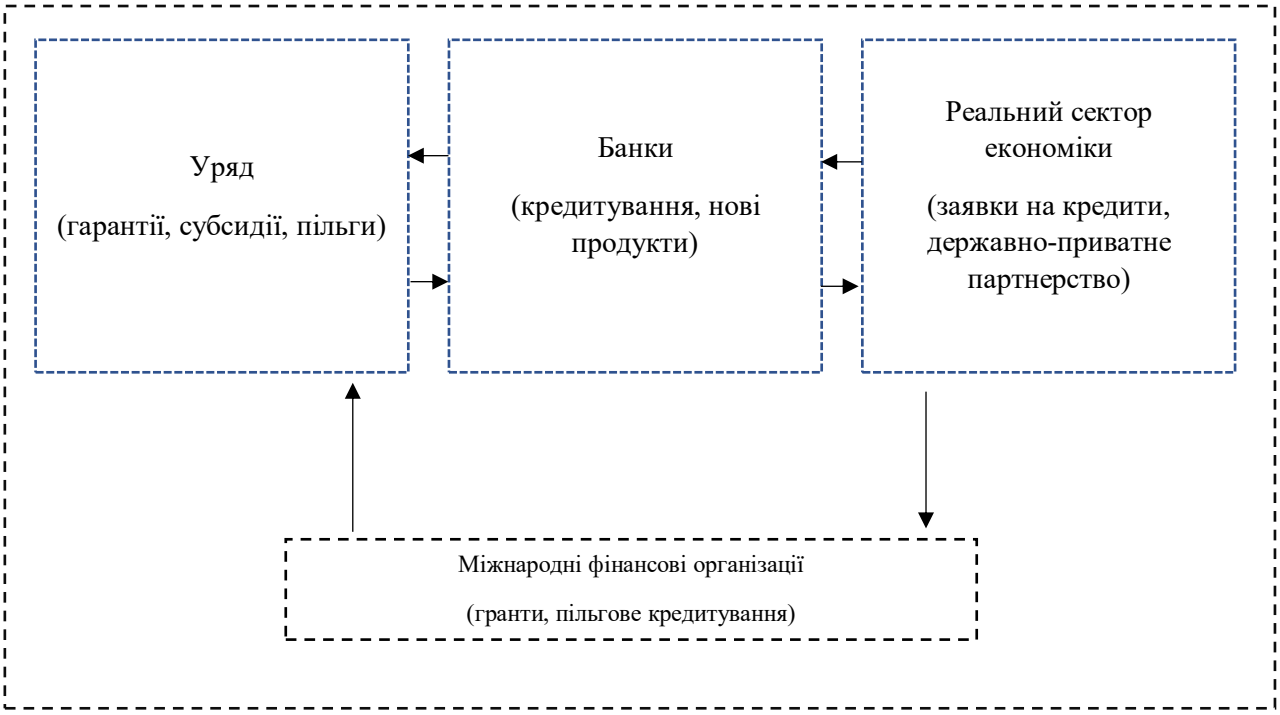

Рис. 3.1. Схема взаємодії ключових учасників економічної екосистеми: банків, уряду та реального сектору економіки

Джерело: складено автором

Зважаємо на те, що спеціальні кредитні лінії та програми державно-приватного партнерства сприяють прямій підтримці підприємств, зайнятих у важливих галузях, таких як будівництво, енергетика, транспорт, що пришвидшує економічну реконструкцію.

Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями (МВФ, Світовий банк, ЄБРР) надає можливість залучати дешеві кредити або гранти, що розширює можливості фінансування великих інфраструктурних проєктів. Оскільки

міжнародні фінансові організації зазвичай мають низькі ставки кредитування або пропонують безповоротні гранти, то це дозволяє зменшити боргове навантаження на країну, яка відновлюється після кризи.

Вважаємо, що ефективність цієї схеми полягає в комплексному підході до стимулювання економічного відновлення: вона знижує ризики для банків, зменшує вартість кредитів для підприємств, залучає міжнародні ресурси та впроваджує інноваційні фінансові інструменти. Необхідність такої схеми випливає з потреби забезпечення доступного фінансування для підприємств в умовах високих ризиків і економічної невизначеності, які виникають після кризи. Вона також дозволяє уряду та міжнародним організаціям брати активну участь у процесах відновлення, сприяючи швидкому відновленню та довгостроковій стабільності економіки.

Отже, запорукою успішного економічного відновлення в Україні є ефективна співпраця між урядом, бізнесом і банківськими установами. Надзвичайно актуальним є питання відновлення та нарощування темпів зростання реальної економіки на основі уніфікації сучасних механізмів та інструментів превентивного реагування на виклики та інтенсивної активізації розвитку. У довгостроковій перспективі це підвищить рівень конкурентоспроможності української економіки, сприятиме прискоренню модернізації її структури, технологій і виробництва, покращить соціально-економічні умови життя населення та приведе його у відповідність до європейських і світових стандартів.

3.3. Заходи щодо зниження процентних ставок та підвищення доступності кредитів для бізнесу

Зниження процентних ставок та підвищення доступності кредитів для бізнесу є важливими заходами для стимулювання економічного зростання та підтримки підприємництва. Протягом дії воєнного стану та після його

завершення, у період відбудови, Національний банк України продовжує реалізацію комплексу заходів, спрямованих на підтримання фінансової стійкості держави та регулювання фінансового сектора.

Заходи щодо зниження процентних ставок та підвищення доступності кредитів для бізнесу відображені у табл. 3.2.

Політика уряду щодо зниження процентних ставок є надзвичайно важливою, адже одним із ключових заходів, які уряди можуть вжити для зниження процентних ставок і збільшення доступності кредитів для бізнесу, є використання інструментів монетарної політики. Центральні банки, такі як Федеральний резерв у Сполучених Штатах або Європейський центральний банк у єврозоні, можуть впливати на відсоткові ставки за допомогою різних механізмів, включаючи коригування облікової ставки, операції на відкритому ринку та резервні вимоги. Знижуючи вартість кредитних ресурсів, центральні банки можуть заохочувати запозичення та інвестиції, стимулюючи економічну діяльність і сприяючи зростанню бізнесу. Зміни банківських процентних ставок безпосередньо впливають на рішення як окремих громадян, так і підприємств, впливаючи на їхній вибір між споживанням, інвестиціями та заощадженнями.

Таблиця 3.2 – Заходи щодо зниження процентних ставок та підвищення доступності кредитів для бізнесу

Група заходів	Назва заходу	Зміст заходу	Очікувані результати від впровадження заходу
Монетарна політика центрального банку	Зниження облікової ставки	Центральний банк знижує облікову ставку	Зниження процентних ставок по кредитах комерційних банків
	Підтримка ліквідності	Забезпечення достатнього рівня ліквідності на ринку через операції з відкритого ринку	Збільшення обсягів кредитування та зниження ставок
Регуляторні заходи	Зниження вимог до резервів	Зменшення резервних вимог для банків	Збільшення обсягів кредитування та зниження ставок
	Стимулювання конкуренції	Заохочення конкуренції між банками та фінансовими установами	Зниження процентних ставок та покращення умов кредитування

Продовження таблиці 3.2

Фіскальні заходи	Субсидії на процентні ставки	Надання субсидій або компенсацій частини процентних ставок для бізнесу	Зниження вартості кредитування для бізнесу
	Гарантійні програми	Запровадження державних гарантій для кредитів бізнесу	Зниження ризиків для банків та зниження ставок
Альтернативні джерела фінансування	Краудфандинг та краудлендинг	Підтримка платформ для колективного фінансування	Доступніші умови кредитування для бізнесу
	Венчурні фонди та бізнес-ангели	Стимулювання інвестиційної активності венчурних фондів та бізнес-ангелів	Збільшення інвестицій у бізнес та стартапи
Покращення процедур кредитування	Автоматизація та цифровізація	Впровадження сучасних технологій для спрощення процесу кредитування	Прискорення процесу кредитування та зниження адміністративних витрат
	Прозорість та інформованість	Забезпечення прозорості умов кредитування та підвищення обізнаності бізнесу	Покращення доступу до кредитних продуктів та умов
Підтримка фінансових установ	Капіталізація банків	Надання підтримки для збільшення капіталізації банків	Збільшення обсягів кредитування
	Розвиток мережі фінансових установ	Підтримка розвитку регіональних банків та фінансових компаній	Забезпечення доступності кредитів у всіх регіонах
Створення спеціальних програм кредитування	Цільові програми	Запровадження спеціальних програм кредитування для певних секторів економіки	Підтримка розвитку пріоритетних секторів економіки
	Мікрокредитування	Підтримка програм мікрокредитування для малого бізнесу та підприємців	Підвищення доступності фінансування для малого бізнесу
Підвищення фінансової грамотності	Освітні програми	Проведення навчальних семінарів та курсів для бізнесу	Підвищення рівня фінансової грамотності підприємців
	Консультаційні послуги	Надання безкоштовних консультаційних послуг для підприємців	Покращення доступу до кредитних ресурсів та управління фінансами

Джерело: складено автором

На додаток до інструментів грошово-кредитної політики, уряд може впроваджувати фіскальну політику для подальшого зниження процентних ставок і полегшення доступу до кредитів для бізнесу. Фіскальна політика передбачає використання державних витрат і оподаткування для впливу на економіку. Шляхом стратегічного коригування оподаткування та державних витрат влада може створити сприятливе середовище для зниження процентних ставок і збільшення кредитування. Наприклад, держава може запровадити субсидії чи податкові пільги для бізнесу, який шукає кредити, тим самим зменшуючи загальну вартість запозичень та заохочуючи інвестиції в економіку. Ці інтервенції можуть доповнювати заходи грошово-кредитної політики та надавати додаткову підтримку підприємствам, які прагнуть розширити чи фінансувати нові підприємства.

Крім того, регуляторні реформи та посилення ринкової конкуренції можуть зіграти вирішальну роль у зниженні процентних ставок і збільшенні доступності кредитів для підприємств. Впроваджуючи заходи для підвищення надійності позичальників і зниження кредитних ризиків, регуляторні органи можуть створити більш сприятливе середовище для того, щоб банки пропонували кредити за нижчими процентними ставками. Крім того, сприяння здоровій ринковій конкуренції між фінансовими установами може призвести до кращих умов кредитування та підвищення доступності для підприємств, які шукають фінансування. Виходячи із цього відзначимо, що ці реформи сприяють створенню більш ефективного та конкурентоспроможного ринку кредитування, що приносить користь як бізнесу, так і економіці в цілому.

Стратегії підвищення доступності кредитів для бізнесу є не менш важливими. Одним з ефективних заходів для підвищення доступності кредитів для бізнесу є впровадження схем кредитних гарантій. Ці схеми працюють, надаючи фінансовим установам гарантію того, що частина позики буде погашена в разі дефолту позичальника. Подібна гарантія зменшує ризики для кредиторів, заохочуючи їх пропонувати позики підприємствам, які інакше могли б вважатися надто ризикованими. Зменшуючи ризики, пов’язані з кредитуванням бізнесу,

схеми кредитних гарантій можуть допомогти розблокувати доступ до вкрай необхідного капіталу для підприємців і власників малого бізнесу.

Ініціативи фінансової доступності також відіграють вирішальну роль у збільшенні доступності кредитів для бізнесу. Розширюючи доступ до фінансових послуг і продуктів, ці ініціативи допомагають створити більш інклюзивну фінансову екосистему. Це, у свою чергу, може призвести до збільшення кількості підприємств, які зможуть отримати доступ до фінансування для своєї діяльності та розширення. Ініціативи фінансової інклюзії спрямовані на усунення нерівностей у доступі до фінансових ресурсів, гарантуючи, що всі підприємства, незалежно від розміру чи сектора, матимуть можливість отримати фінансування, необхідне для процвітання.

Співпраця з фінансовими установами є ще однією ключовою стратегією зниження процентних ставок і підвищення доступності кредитів. Тісно співпрацюючи з банками та іншими фінансовими установами, підприємства можуть домовитися про вигідні умови позики, включаючи нижчі процентні ставки та гнучкі варіанти погашення. Ця співпраця також може включати програми фінансової грамотності, щоб допомогти підприємствам краще зрозуміти процес кредитування та приймати обґрунтовані рішення щодо своїх фінансових потреб. Вважаємо, що завдяки ефективному партнерству з фінансовими установами підприємства можуть отримати доступ до фінансування, необхідного для інвестування в розширення, інновації та операційні вдосконалення.

Фінансові установи можуть запроваджувати ефективні методи оцінки ризиків та управління ними для підтримки нижчих процентних ставок і підвищення доступності кредитів для підприємств. Розробивши надійну систему управління ризиками, адаптовану до конкретного сегменту їхньої діяльності, постачальники фінансових послуг можуть забезпечити розумну оцінку ризиків, пов’язаних із кредитуванням. Наприклад, під час кредитування підприємств оптової торгівлі практика кредитів під заставу була ключовим інструментом управління ризиками, пропонуючи рівень безпеки, який може призвести до

зниження процентних ставок для позичальників. Своєчасна ідентифікація та оцінка ризиків разом із заходами щодо їх оптимізації є важливими компонентами надійної системи управління ризиками. Запровадження такої практики може створити більш сприятливе середовище для кредитування, сприяючи досягненню загальної мети зниження процентних ставок і підвищення доступності кредитів для бізнесу.

Для подальшої підтримки нижчих процентних ставок і збільшення доступності кредитів фінансові установи можуть запроваджувати інноваційні фінансові продукти, адаптовані до потреб бізнесу. Пропонуючи спеціалізовані кредитні продукти, які задовольняють конкретні вимоги галузі або тенденції ринку, що розвиваються, постачальники фінансових послуг можуть залучити ширшу клієнтську базу та стимулювати попит на позики. Наприклад, запровадження нових видів кредитів у рамках державних програм, таких як «Доступні кредити 5-7-9%», сприяло розширенню доступу до фінансування для мікро- та малих підприємств. Відзначимо, що перелічені ініціативи не лише сприяють зниженню процентних ставок, але й покращують загальну доступність кредитів, особливо для підприємств, які раніше могли стикатися з проблемами доступу до доступних варіантів кредитування.

Зважаємо і на те, що на додаток до управління ризиками та інноваційних фінансових продуктів, фінансові установи можуть покращити управління відносинами з клієнтами та послуги підтримки, щоб сприяти зниженню процентних ставок і більшій доступності кредитів. Зміцнюючи взаємодію з клієнтами, задовольняючи їхні специфічні потреби та надаючи індивідуальні фінансові рішення, установи можуть зміцнити довіру та лояльність серед компаній, які шукають позики. Наприклад, пропонуючи персоналізовані фінансові рекомендації, гнучкі варіанти погашення та проактивну підтримку, можна покращити загальний досвід запозичення для клієнтів. Зосереджуючись на підходах, орієнтованих на клієнта, фінансові установи можуть не лише знизити відсоткові ставки, але й забезпечити більш інклюзивне та сприятливе середовище кредитування для підприємств будь-якого розміру.

Отже, Національний банк України вживає заходів для зниження процентних ставок та покращення доступу бізнесу до кредитування. Вони включають зниження облікової ставки, зменшення резервних вимог і надання субсидій на процентні ставки. Урядова політика, фіскальні заходи та регуляторні реформи також є ключовими для досягнення нижчих процентних ставок. Тоді як співпраця з фінансовими установами та інноваційні фінансові продукти є важливими для створення більш інклюзивного середовища кредитування для підприємств будь-якого розміру.

Висновки до розділу 3

Наразі Україна співпрацює з різними поважними міжнародними фінансовими організаціями, зокрема Світовим банком (СБ), Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), Північною екологічною фінансовою корпорацією (НЕФКО) та Kreditanstalt für Wiederaufbau (KFW), серед інших. Серед них Світовий банк є однією з найвпливовіших фінансових установ в Україні. Не менш важливими та заслуговують на увагу спільні зусилля та фінансова підтримка ЄС, США, Сполученого Королівства, Канади, Німеччини, Франції, Австрії, Швейцарії, Італії, Іспанії, Румунії, Нідерландів, Норвегії, Фінляндії, Литви, Латвії, Естонія та Йорданія. Необхідно визнати, що міжнародна співпраця та фінансова допомога між країнами відіграють ключову роль у зміцненні глобальної економічної стабільності та розвитку.

Ефективна співпраця між урядом, бізнес-сектором і банківськими установами має вирішальне значення для економічного відновлення України. Актуальним питанням є відновлення та зростання реальної економіки, що потребує впровадження сучасних інструментів та механізмів для активного вирішення викликів та сприяння швидкому розвитку. Такий підхід підвищить конкурентоспроможність української економіки в довгостроковій перспективі,

сприятиме модернізації її структури, технологій і виробництва. Як наслідок, це покращить соціально-економічний добробут населення та наблизить Україну до європейських та світових стандартів відповідно до стратегічних завдань, визначених у Стратегії розвитку банківського кредитування періоду відновлення держави.

Національний банк України впроваджує різноманітні стратегії для полегшення доступу бізнесу до кредитів та зниження процентних ставок. Ці заходи охоплюють низку підходів, таких як зниження ставки дисконтування, підвищення ліквідності, мінімізація резервних вимог, сприяння конкуренції, надання субсидій процентної ставки, впровадження гарантійних програм, сприяння краудфандингу та краудлендінгу, створення фондів венчурного капіталу, застосування автоматизації та оцифрування, визначення пріоритетів прозорість та обізнаність, підвищення капіталізації банків, розвиток мережі фінансових установ, впровадження цільових програм, підтримка мікрокредитних ініціатив, надання освітніх програм і консультаційних послуг. Застосовуючи таку тактику, Національний банк України прагне створити більш сприятливе середовище для бізнесу, який шукає кредит, та стимулювати економічне зростання.

ВИСНОВКИ

Серед сучасних дослідників, як вітчизняних, так і зарубіжних, існує низка трактувань поняття «банківське кредитування». При розгляді стає очевидним, що це поняття в загальному сенсі відноситься до складного процесу, який передбачає співпрацю між кредитною установою та її позичальниками. Відносини між банківським кредитуванням і реальною економікою є складними та взаємопов'язаними. Надання банками кредитів відіграє вирішальну роль у фінансуванні діяльності підприємств реального сектора, забезпеченні їх необхідним капіталом для повсякденної діяльності, а також інвестиціями у розширення та розвиток.

Банківське кредитування виконує кілька важливих функцій, включаючи перерозподіл, емісію, накопичення, контроль, стимулювання, управління та соціальний вплив. Функція перерозподілу передбачає залучення коштів з одних секторів економіки та їх розподіл між іншими. Через накопичувальну функцію кредитування дає змогу акумулювати фінансові ресурси та перетворювати їх у позичковий капітал. Стимулююча функція дозволяє підприємствам розвиватися навіть без власних коштів. Функція контролю забезпечує дотримання позичальниками умов кредитного договору. Емісійна функція передбачає заміну готівки кредитними коштами для активізації ринкового обороту. Функція управління спрямована на сприяння ефективному та раціональному використанню кредитних коштів позичальниками. Нарешті, соціальна функція банківського кредитування спрямована на підвищення якості життя населення шляхом фінансування соціальних програм.

Банківське кредитування є вирішальним чинником економічного розвитку нації, охоплюючи різні важливі елементи. Він надає підприємствам доступ до фінансових ресурсів, сприяючи їхньому розширенню, збільшенню виробництва та підвищенню конкурентоспроможності на світовій арені. Крім того, банківське кредитування відіграє важливу роль у сприянні науково-технічному прогресу, одночасно підтримуючи інноваційні зусилля. Це, у свою чергу, заохочує

впровадження новітніх технологій і вдосконалення бізнес-операцій, зрештою підвищуючи продуктивність і ефективність. Позики також сприяють створенню можливостей для працевлаштування, тим самим підвищуючи рівень зайнятості в країні та зміцнюючи її соціально-економічний прогрес. Отже, банківське кредитування відіграє ключову роль у забезпеченні стабільного економічного зростання, збереженні промислового потенціалу та підвищенні загального рівня життя населення.

Процес кредитування включає в себе кілька ключових компонентів, включаючи оцінку кредитоспроможності позичальника, завершення кредитної угоди, контроль за її виконанням і забезпечення своєчасного погашення. Кредитна політика банку формується його моделлю кредитування, яка складається з чотирьох різних типів: орієнтованого на продукт, орієнтованого на клієнта, орієнтованого на ризик та соціального. На банківське кредитування впливають різноманітні чинники, такі як соціально-політичний та економічний клімат, вартість кредитних ресурсів, процентні ставки, показники активності ринку, наявність альтернативних варіантів фінансування. Вплив банківського кредитування на економічну систему є багатогранним, з особливим наголосом на мікропруденційній, макропруденційній та монетарній політиці, використанні кредитного мультиплікатора та встановленні процентних ставок для позик. Перед війною численні країни спостерігали сплеск обсягів позик, головним чином зумовлений постійним економічним зростанням, зростанням банківських систем і сприятливими умовами на фінансових ринках. Обсяг кредитування суттєво різнився залежно від таких факторів, як економічний прогрес, регуляторні заходи та міцність банківської інфраструктури. Процентні ставки залишалися відносно стабільними протягом цього періоду, а в деяких випадках навіть знизилися через низький рівень інфляції та поступливу грошово-кредитну політику, проведену центральними банками. Більшість наданих кредитів мали середньо- та довгостроковий характер, що відповідало вимогам капітальних витрат реального сектора. Ця кредитна діяльність відіграла ключову роль у стимулюванні інвестицій у виробництво, інфраструктуру та інновації, надаючи

таким чином життєво важливу підтримку загальному економічному зростанню. Виклики та характеристики, які виникають під час війни та економічного відновлення, мають значний вплив на структуру та динаміку банківського кредитування. До конфлікту кредитний портфель демонстрував широкий діапазон різноманітності, охоплюючи позики на споживчі цілі, іпотеку та комерційні підприємства. Проте з початком війни відбулося помітне зростання частки непрацюючих кредитів (NPL) внаслідок погіршення фінансового стану позичальників у поєднанні зі зменшенням видачі нових кредитів. Незважаючи на складні обставини війни та реконструкції, є обнадійлива перспектива кредитної діяльності після завершення конфлікту та стабілізації економіки. Оскільки фінансовий стан позичальників покращується, є потенціал для відновлення банківського кредитування. Проте під час війни та відбудови кредитування супроводжується підвищеними ризиками, зменшенням обсягів кредитування та зміною умов кредитування. Тим не менш, за підтримки уряду та міжнародної допомоги очікується відновлення кредитної активності, що призведе до зменшення відсотка непрацюючих кредитів у міру відновлення стабільності.

Роль банків як вирішального компонента економічної системи важко переоцінити, оскільки їхній розвиток має важливе значення для нормального функціонування економіки. Банківський кредит відіграє життєво важливу роль у сприянні сталому економічному зростанню та забезпеченні ресурсами для розширеного відтворення. Проте війна згубно вплинула на банківські установи, спричинивши значний відтік коштів і погіршення якості їхніх кредитних портфелів. Отже, існує нагальна потреба в ефективній організації кредитної діяльності. У відповідь на ці виклики уряд і Національний банк доклали спільних зусиль, щоб заохотити вітчизняні банки кредитувати реальний сектор економіки, дозволяючи підприємствам відновлювати та модернізувати свої виробничі процеси для адаптації до нових обставин.

У період війни банки стикаються зі значними труднощами, коли справа доходить до кредитування, що вимагає впровадження ретельного плану управління ризиками та підтримки як з боку уряду, так і глобальних партнерів.

Вкрай важливо забезпечити достатню ліквідність, мінімізувати кредитний ризик і підвищити фінансову стійкість позичальників для стабілізації економіки, прискорення її відновлення та вирішення існуючих проблем, пов'язаних із банківським кредитуванням реального сектору економіки в умовах воєнного часу.

Наразі Україна співпрацює з різними поважними міжнародними фінансовими організаціями, зокрема Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком, Північною екологічною фінансовою корпорацією та Kreditanstalt für Wiederaufbau тощо.

Ефективна співпраця між урядом, бізнес-сектором і банківськими установами має вирішальне значення для успішного економічного відновлення України. Актуальним питанням є відновлення та зростання реальної економіки, що вимагає інтеграції сучасних стратегій та інструментів для проактивного вирішення викликів та стимулювання розвитку. Такий підхід не тільки підвищить конкурентоспроможність української економіки в довгостроковій перспективі, а й прискорить модернізацію її структури, технологій і виробництва. Зрештою, це покращить соціально-економічний добробут населення та наблизить країну до європейських та світових стандартів, як зазначено у стратегічних завданнях Стратегії розвитку банківського кредитування періоду відновлення держави.

Національний банк України впроваджує різноманітні стратегії щодо зниження процентних ставок та підвищення доступності кредитів для бізнесу. Ці заходи охоплюють низку ініціатив, таких як зниження облікової ставки, підтримка ліквідності, зменшення резервних вимог, сприяння конкуренції, надання субсидій процентної ставки, впровадження гарантійних програм, сприяння краудфандингу та краудлендінгу, створення фондів венчурного капіталу, застосування автоматизації та оцифрування, підвищення прозорості підвищення обізнаності, підвищення капіталізації банків, розвиток мережі фінансових установ, реалізація цільових програм, пропозиція мікрокредитування, надання освітніх програм і консультаційних послуг.

Знижуючи облікову ставку, знижуючи резервні вимоги та пропонуючи субсидії процентних ставок, Національний банк України прагне створити більш сприятливе середовище для доступу підприємств до кредитування та отримання переваг від нижчих процентних ставок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нечипоренко А. А. Економічна суть банківського кредиту та кредитних відносин. *Науковий погляд у майбутнє.* 2017. № 5. С. 33-38. URL: https://www.scilook.eu/index.php/slif/article/view/slif05-05-036/pdf05-05-036 (дата звернення: 21.07.2024).

2. Сейко С.І. Фінансовий кредит: економічна сутність, оподаткування та відображення в обліку. *Економіка. Управління. Інновації.* 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/eui_2013_2_77.pdf (дата звернення: 21.07.2024).

3. Завадський Й.С., Осовчька Т.В, Юшкевич О.О. «Економічний словник». Київ: Кондор. 2006. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf (дата звернення: 23.07.2024).

4. Рябко Л.Г. Правове регулювання кредитних відносин по законодавству України : автореф. дис… канд. юрид. наук : 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право». Харків. 2002. 20 с.

5. Шемшученко Г.Ю. Фінансово-правові аспекти регулювання банківського кредитування: посібник. Київ : «Правова єдність». 2008. 220 с.

6. Вовк В.Я. Кредитування і контроль. Навч. посіб. Київ: Знання. 2008. 463 с. URL: http://westudents.com.ua/glavy/1776-11-sutnst-vidi-bankvskogo-kreditu.html (дата звернення: 23.07.2024).

7. Закон України «Про банки і банківську діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text (дата звернення: 23.07.2024).

8. Цивільний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15?find=1&text=кредит#n4932 (дата звернення: 23.07.2024).

9. Порядок обліку власної валюти банків і роз'яснення по деяких рахунках Національного банку України від 23 трав. 1995 р. № 17003/409.

Верховна Рада України. URL : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v_409500-95 (дата звернення: 24.07.2024).

10. Сорока У. М. Кредитна діяльність банківських установ та її вплив на економіку. Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр». Тернопіль : ТНЕУ. 2013. 120 с.

11. Вераскич С. В. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан та фактори розвитку. Кваліфікаційна робота магістра на здобуття ступеня вищої освіти магістр галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Миколаїв : Чорноморський національний університет імені Петра Могили. 2023. 102 с.

12. Забчук Г. М. Активізація банківського кредитування реального сектору економіки як передумова відновлення економічного зростання. *Економічний аналіз: зб. наук. праць.* 2018. № 1. С. 172–177.

13. Стрільчук Ю. І. Банківське кредитування населення та його вплив на економіку. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ : ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2018. 289 с.

14. Сорока У. М. Кредитна діяльність банківських установ та її вплив на економіку. Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр». Тернопіль : ТНЕУ. 2013. 120 с.

15. Дзюблюк О. В., Чайковський Я. І., Галапуп Н. Д. та ін. Банківські операції : підручник. Тернопіль : Видво ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 696 с.

16. Завадовська І. І. Роль банківського кредитування в економічному розвитку України. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки : матеріали І міжнародної науково-практичної конференції (20 березня 2018 р.).* Чернівці : Чернівецький нац. ун-т. 2018. С. 148-152.

17. Рекуненко І.І., Москаленко А.О. Вплив ринку банківського кредитування на економічний розвиток країни. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету.* №4(6). 2018. С. 53-60.

18. Артем’єва І.О., Бондарук І.С., Мельничук І.О. Кредит як інструмент взаємовідносин підприємств та комерційних банків. *Економічні горизонти*. № 4 (22). С. 67–78. URL: http://eh.udpu.edu.ua/article/view/267019/264155 (дата звернення: 24.07.2024).

19. Сегеда Л. М. Відновлення банківського кредитування реального сектору засобами грошово-кредитної політики як ключовий фактор розвитку національної економіки. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії.* 2017. Вип. № 10 (671). С. 135–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_3_30 (дата звернення: 24.07.2024).

20. Євтух О. Кредит як соціально-економічне явище. *Вісник НБУ.* 2006. № 4. С. 44–48.

21. Владичин У. В. Банківське кредитування: Навчальний посібник. За ред. д-ра екон. наук, проф. С. К. Реверчука. Київ: Атіка, 2008. 648 с. URL: https://library.wunu.edu.ua/libsearch/DocumentView?doc_id=211990 (дата звернення: 24.07.2024).

22. Дзюблюк О. Роль банківської системи в інноваційному розвитку економіки. *Вісник Економіки.* 2019. № 1. С. 81-101. URL: https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/838/952 (дата звернення: 25.07.2024).

23. Охрименко І., Білошапка В. Вплив банківського кредитування на економічний розвиток України: реалії та перспективи на тлі війни. *Наукові інновації та передові технології.* 2022. № 6 (8). С. 405-423. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/1709/1707 (дата звернення: 25.07.2024).

24. Жукова Н. К., Зражевська, Н. В. Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні. *Економічний часопис XXI.* 2011. № 5. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/47663/12-Zhukova.pdf?sequence=1 (дата звернення: 25.07.2024).

25. Санду М. П. Фактори, що стримують розвиток кредитування в Україні. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки. *ІІ Міжнародна*

науково-практична конференція 17 квітня 2019 року. Чернівці. С. 153-157. URL: https://janusandal.no/images/Files/LostOpportunity2019.pdf#page=153 (дата звернення: 25.07.2024).

26. Обсяг та індекси промислової продукції (2001-2021). URL: https://bank.gov.ua/files/macro/Indust_y.xlsx (дата звернення: 25.07.2024).

27. Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. Фінанси та банківська справа. Проблеми економіки. № 3 (45). 2020. С. 176-183. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-176_183.pdf (дата звернення: 25.07.2024).

28. Інфляційний звіт, січень 2024 року . URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Tables_Charts_2024-Q1.xlsx?v=7 (дата звернення: 25.07.2024).

29. Mamman A., Hashim Y. Impact of bank lending on economic growth in Nigeria. *Research Journal of Finance and Accounting.* 2014. № 5. P. 174-182.

30. Tamunotonye M. Monetary policy and commercial bank lending to the real sector in Nigeria: A time series study. *American Finance & Banking Review.* 2018. № 1. P. 12-43.

31. Зверук Л. А., Лисенко Т. С. Управління кредитною діяльністю банківських установ: сутність, практика, напрями вдосконалення. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 349–357.

32. Козлов В. Удосконалення механізму банківського кредитування в Україні на основі клієнт-орієнтованої моделі. *Економіка та суспільство*. 2021. № 4. С. 1-5.

33. Павелко О. В. Велихурська А. М. Механізм кредитування позичальників банками в сучасних економічних реаліях. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering.* 2020. № 2. С. 227-241.

34. Curdia V. Economic Effects of Tighter Lending by Banks. URL: https://www.frbsf.org/research-and-insights/publications/economic-

letter/2024/05/economic-effects-of-tighter-lending-by-banks/ (дата звернення: 25.07.2024).

35. Ricci L., Giovanni S., Trimarchi L. The impact of bank lending standards on credit to firms. Journal of Banking & Finance. 2023. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378426623001048 (дата звернення: 25.07.2024).

36. Hassan F., Qayyum A. Modelling the Demand for Bank Loans by Private Business Sector in Pakistan. *Munich Personal RePEc Archive.* 2014. P. 1-19.

37. Crigger J. Demand and Supply Side Determinants of Commercial and Industrial Loan Volume: a doctoral dissertation. Middle Tennessee State University. 2001. 132 p.

38. Жердецька Л. В., Ткач В. С. Банківська система у забезпеченні економічного зростання: теорія та емпіричний взаємозв'язок. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету.* 2021. №7. С. 33-46, с. 35

39. Рошило В.І. Банківське кредитування в україні: сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання. *Інфраструктура ринку.* №24. 2021. С. 221-228. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/54_2021/37.pdf (дата звернення: 25.07.2024).

40. Процентні ставки за кредитами та депозитами. URL: https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xlsx (дата звернення: 25.07.2024).

41. Обсяг та індекси промислової продукції (2001-2021). URL: https://bank.gov.ua/files/macro/Indust_y.xlsx (дата звернення: 25.07.2024).

42. Дмитрук В.О. Кредитування реального сектору економіки регіону: стан, проблеми, перспективи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду україни.* 2019 Випуск 3 (137). С. 42-49. URL: https://ird.gov.ua/sep/sep20193(137)/sep20193(137)_042_PasinovychII,DmytrukVO.pdf (дата звернення: 25.07.2024).

43. Собкевич О. В., Шевченко А. В., Русан В. М. та ін. Реальний сектор економіки України в умовах системних викликів : аналіт. доп. / за заг. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2021. 83 с.

44. Колодізєв О.М., Бельмас Б.А. Сучасний стан банківського кредитування в україні: проблеми та перспективи. *The 2nd International scientific and practical conference "Progressive research in the modern world" (November 2-4, 2022).* BoScience Publisher, Boston, USA. 2022. 666 p. С. 565-573.

45. Основні показники діяльності банків України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2024-06-01.xlsx (дата звернення: 27.07.2024).

46. Звіт про фінансову стабільність 2023 року. URL: bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf (дата звернення: 27.07.2024).

47. Фінансова підтримка розвитку забезпечується: ситуація в економіці та фінансових ринках. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/605663_finansova_pidtrimka_rozvitku.html (дата звернення: 27.07.2024).

48. Як доступ до кредитів визначає рівень економічного зростання. url: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/27/699542/ (дата звернення: 27.07.2024).

49. НБУ знизив облікову ставку до 13%. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-nbu-oblikova-stavka/32991545.html (дата звернення: 27.07.2024).

50. Дзюблюк О. Проблеми активізації банківського кредитування реального сектору економіки в умовах воєнного стану. *Вісник економіки.* 2023. Вип. 3. С. 8–25.

51. Поточний стан економіки і реального сектору України. URL: https://glavcom.ua/columns/b_danilishyn/potochnij-stan-ekonomiki-i-realnoho-sektoru-ukrajini-984572.html (дата звернення: 27.07.2024).

52. Активи банків України (2008-2024). URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/ (дата звернення: 27.07.2024).

53. Кредити, надані депозитними корпораціями. URL: https://bank.gov.ua/files/3.3-Loans.xlsx (дата звернення: 27.07.2024).

54. NPL_Усього. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/NPL_AO_2024-06-01.xlsx (дата звернення: 27.07.2024).

55. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні/ URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/ (дата звернення: 27.07.2024).

56. Національний банк України. Огляд банківського сектору, травень 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-traven-2023-roku (дата звернення: 27.07.2024).

57. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). URL: https://bank.gov.ua/ua/stability/npl (дата звернення: 27.07.2024).

58. Решетнікова О. С. Кредити міжнародних фінансових організацій як одне з джерел фінансування енергоефективних інвестиційних проектів у сфері централізованого теплопостачання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Випуск 13. Частина 2. 2017. С. 99-104. URL: http://surl.li/utvzot (дата звернення: 29.07.2024).

59. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об’єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text (дата звернення: 29.07.2024).

60. Гута А. Роль банків з державною участю в процесі відновлення реального сектору економіки в умовах воєнного стану в Екраїні. *Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи. III Міжнародна науково-практична конференція м. Полтава, 20-21 березня 2023 року.* URL: https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/372128685_Finansove_zabezpecenna_pidpriemstv_v_kontekst_dosagnenna_principiv_cirkularnoi_ekonomiki/links/64a578ae95bbbe0c6e16abf8/Finansove-zabezpecenna-pidpriemstv-v-konteksti-dosagnenna-principiv-cirkularnoi-ekonomiki.pdf#page=725 (дата звернення: 29.07.2024).

61. Гладчук О., Марич М. Тенденції функціонування державних банків україни в сучасних умовах. *Галицький економічний вісник.* № 5 (84). 2023. С. 99-106. URL: https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/84/1217.pdf (дата звернення: 13.08.2024).

62. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-20#Text (дата звернення: 13.08.2024).

63. Стратегія з розвитку кредитування. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Lending_development_strategy_2024.pdf (дата звернення: 13.08.2024).

64. Петрашевська А.Д., Колонтай С. М., Смелянська В. В. Вплив війни на кредитний ринок України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 48. 2023. С. 57-60.

65. Третяк Н.М., Швець Н.В. Трансформація європейського досвіду щодо банківського кредитування аграрного сектора України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2022. № 44. С. 103–108.

66. Матузка Я. Що відбувається з українськими банками під час війни. URL: https://nabu.ua/ua/yaroslav-matuzka.html (дата звернення: 15.08.2024).

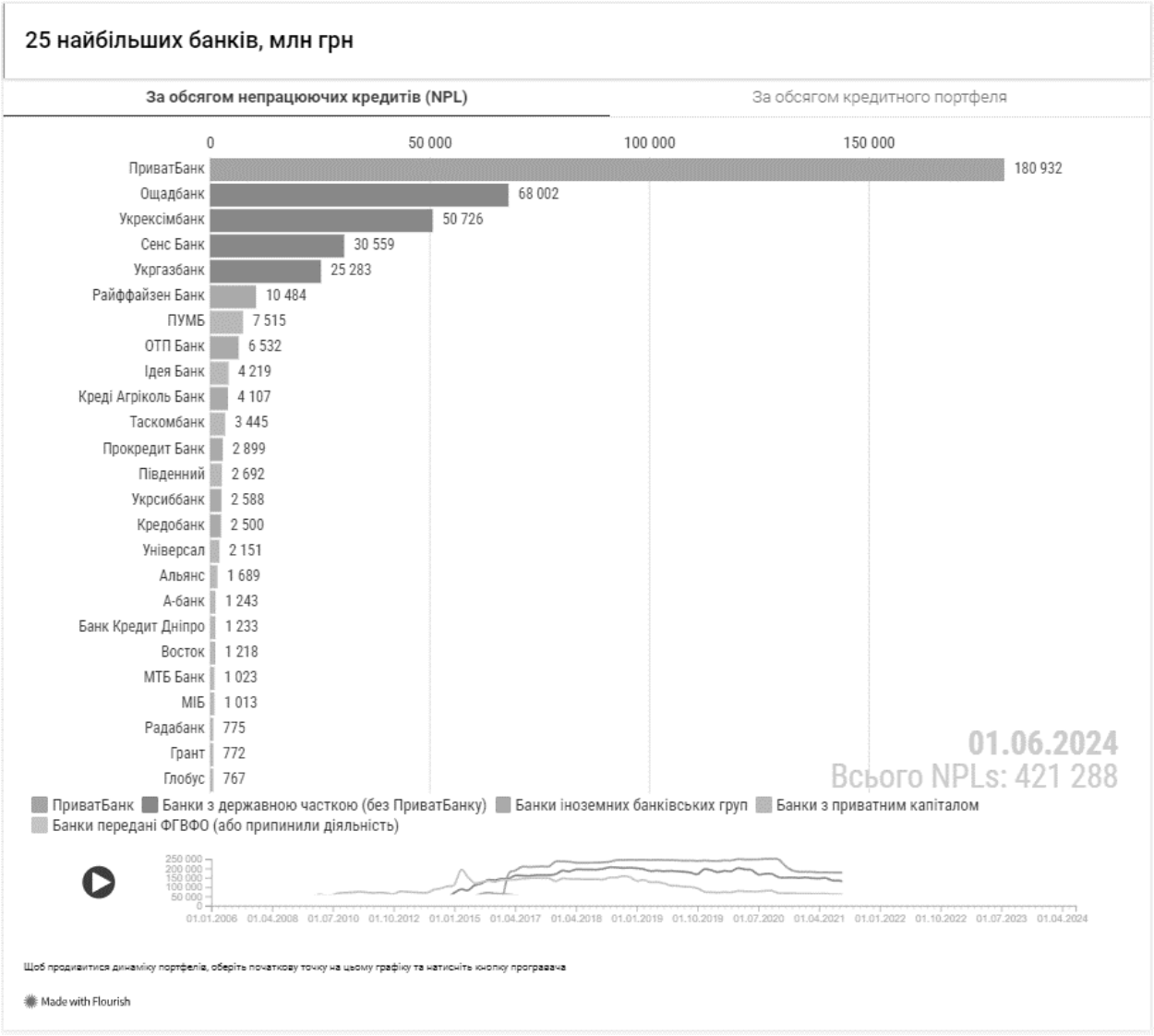
67. Доронцева Є. Державне регулювання під час війни: як НБУ адаптував фінансову систему України до нових умов впродовж ста днів воєнного стану. 2022. URL: https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pid-chas-vijny-yak-nbu-adaptuvavfinansovu-systemu-ukrayiny-do-novyh-umov-vprodovzh-sta-dniv-voyennogo-stanu (дата звернення: 15.08.2024).

68. Людковська Ю.Ю., Абдулаєва А.Є. Оцінка сучасних тенденцій банківського кредитування в україні протягом 2018–2023 років. *Економіка та суспільство*. Випуск №56. 2023. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3058/2979/ (дата звернення: 15.08.2024).

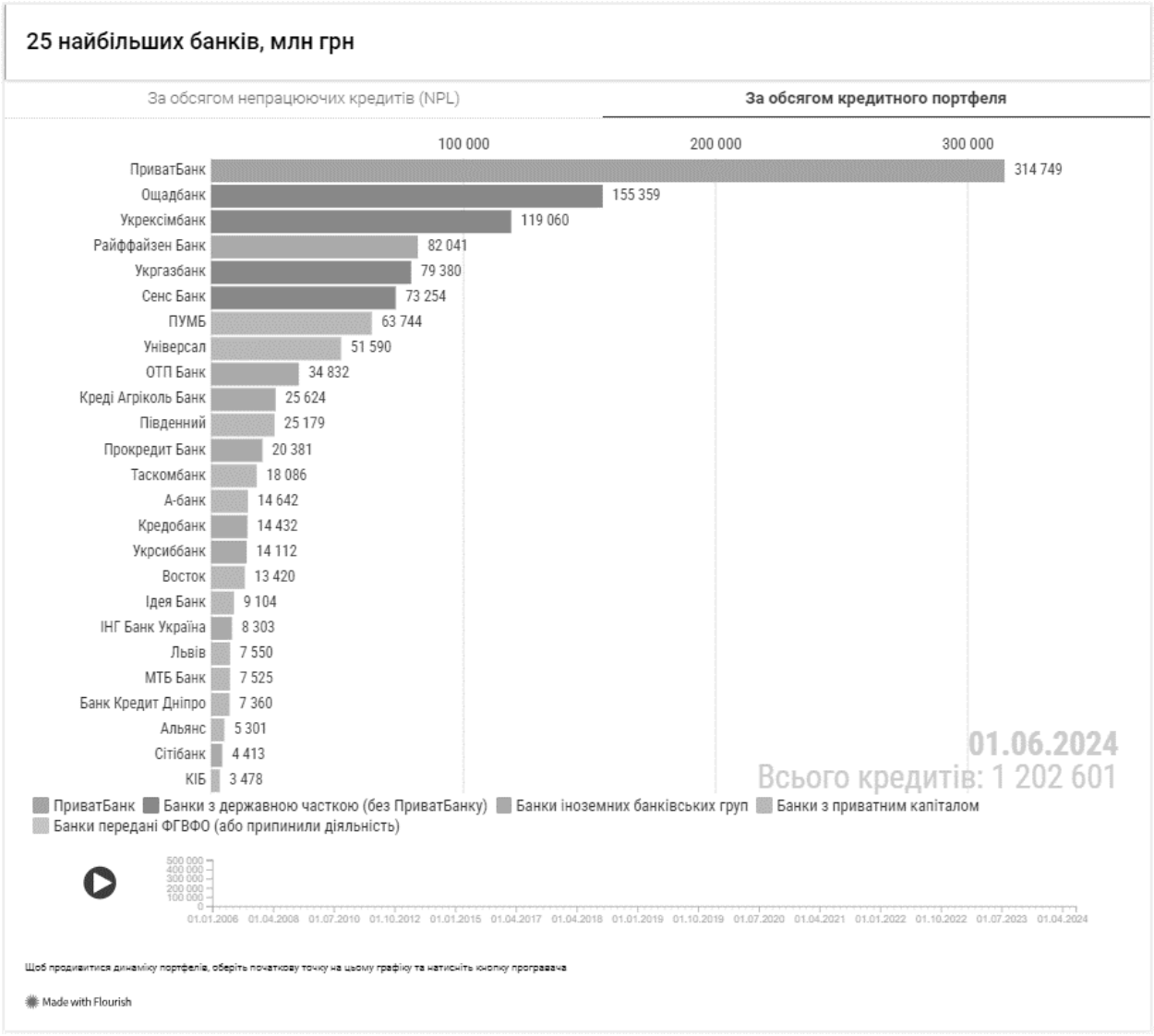
69. Шаповал Ю. І. Фінансова глибина економіки України: секторальний розріз. *Економіка України.* 2022. № 12. С. 51–68.

70. Водолазська О.а., Таран О.В. Вплив кредитування на доходність банків в україні. *Агросвіт*. № 22. 2023. С. 71-77.

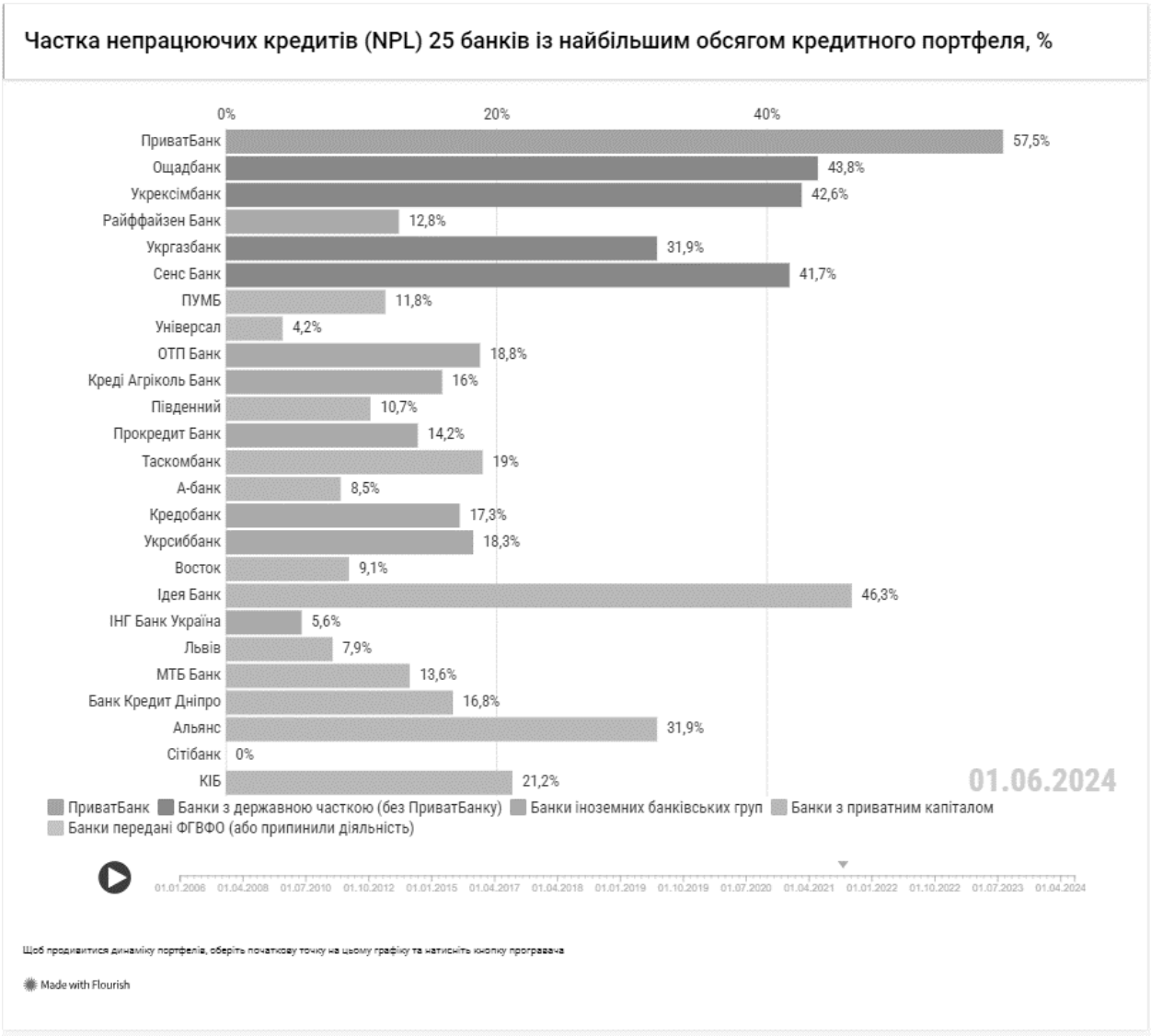
ДОДАТОК А

25 найбільших банків, млн грн
За обсягом непрацюючих кредитів (NPL)
За обсягом кредитного портфеля
0
50 000
100 000
150 000
ПриватБанк 180 932
Ощадбанк 68 002
Укрексімбанк 50 726
Сенс Банк 30 559
Укргазбанк 25 283
Райффайзен Банк 10 484
ПУМБ 7 515
ОТП Банк 6 532
Ідея Банк 4 219
Креді Агріколь Банк 4 107
Таскомбанк 3 445
Прокредит Банк 2 899
Південний 2 692
Укрсиббанк 2 588
Кредобанк 2 500
Універсал 2 151
Альянс 1 689
А-банк 1 243
Банк Кредит Дніпро 1 233
Восток 1 218
МТБ Банк 1 023
МІБ 1 013
Радабанк 775
Грант 772
Глобус 767
01.06.2024
Всього NPLs: 421 288
ПриватБанк
Банки з державною часткою (без ПриватБанку)
Банки іноземних банківських груп
Банки з приватним капіталом
Банки передані ФГВФО (або припинили діяльність)
250 000
200 000
150 000
100 000
50 000
0
01.01.2006
01.04.2008
01.07.2010
01.10.2012
01.01.2015
01.04.2017
01.04.2018
01.01.2019
01.10.2019
01.07.2020
01.04.2021
01.01.2022
01.10.2022
01.07.2023
01.04.2024
Щоб продивитися динаміку портфелів, оберіть початкову точку на цьому графіку та натисніть кнопку програвача
Made with Flourish

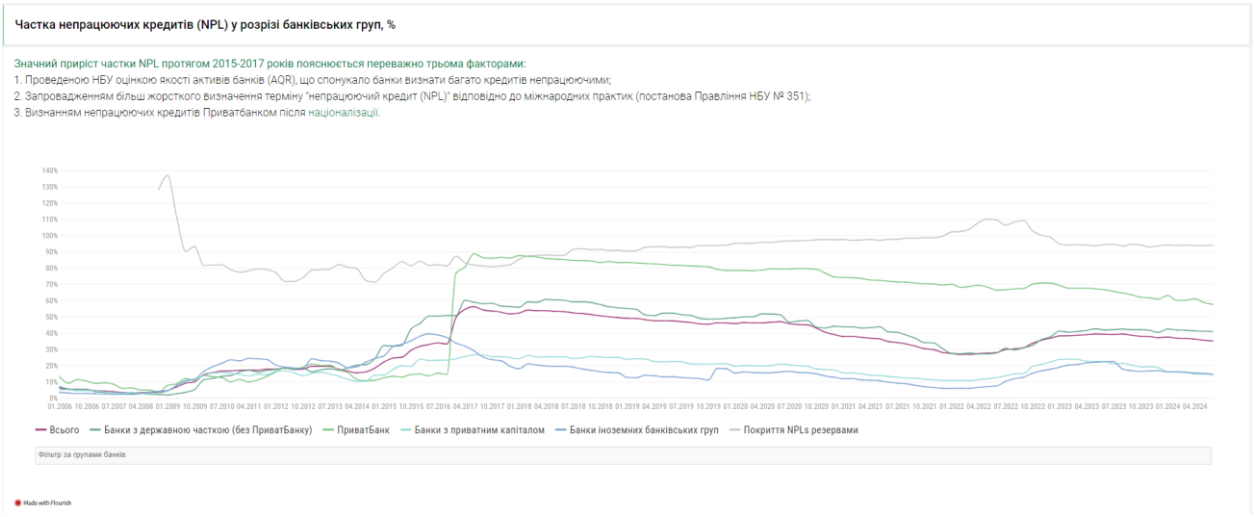
ДОДАТОК Б

25 найбільших банків, млн грн
За обсягом непрацюючих кредитів (NPL)
За обсягом кредитного портфеля
100 000
200 000
300 000
ПриватБанк 314 749
Ощадбанк 155 359
Укрексімбанк 119 060
Райффайзен Банк 82 041
Укргазбанк 79 380
Сенс Банк 73 254
ПУМБ 63 744
Універсал 51 590
ОТП Банк 34 832
Креді Агріколь Банк 25 624
Південний 25 179
Прокредит Банк 20 381
Таскомбанк 18 086
А-банк 14 642
Кредобанк 14 432
Укрсиббанк 14 112
Восток 13 420
Ідея Банк 9 104
ІНГ Банк Україна 8 303
Львів 7 550
МТБ Банк 7 525
Банк Кредит Дніпро 7 360
Альянс 5 301
Сітібанк 4 413
КІБ 3 478
01.06.2024
Всього кредитів: 1 202 601
ПриватБанк
Банки з державною часткою (без ПриватБанку)
Банки іноземних банківських груп
Банки з приватним капіталом
Банки передані ФГВФО (або припинили діяльність)
500 000
400 000
300 000
200 000
100 000
0
01.01.2006 01.04.2008 01.07.2010 01.10.2012 01.01.2015 01.04.2017 01.04.2018 01.01.2019 01.10.2019 01.07.2020 01.04.2021 01.01.2022 01.10.2022 01.07.2023 01.04.2024
Щоб продивитися динаміку портфелів, оберіть початкову точку на цьому графіку та натисніть кнопку програвача
Made with Flourish

ДОДАТОК В

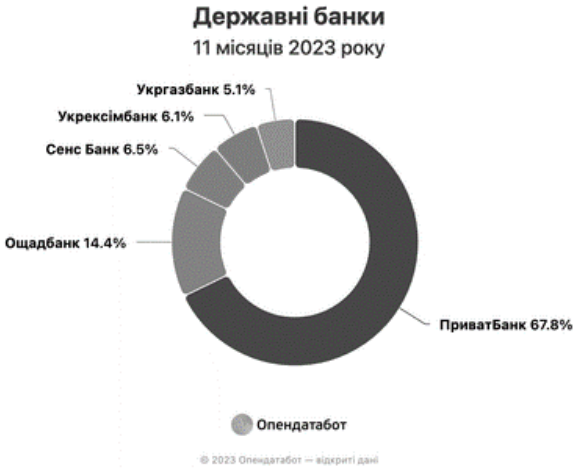

ДОДАТОК Г

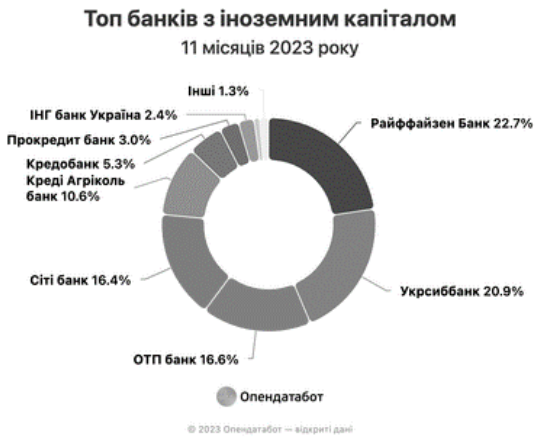

ДОДАТОК Д

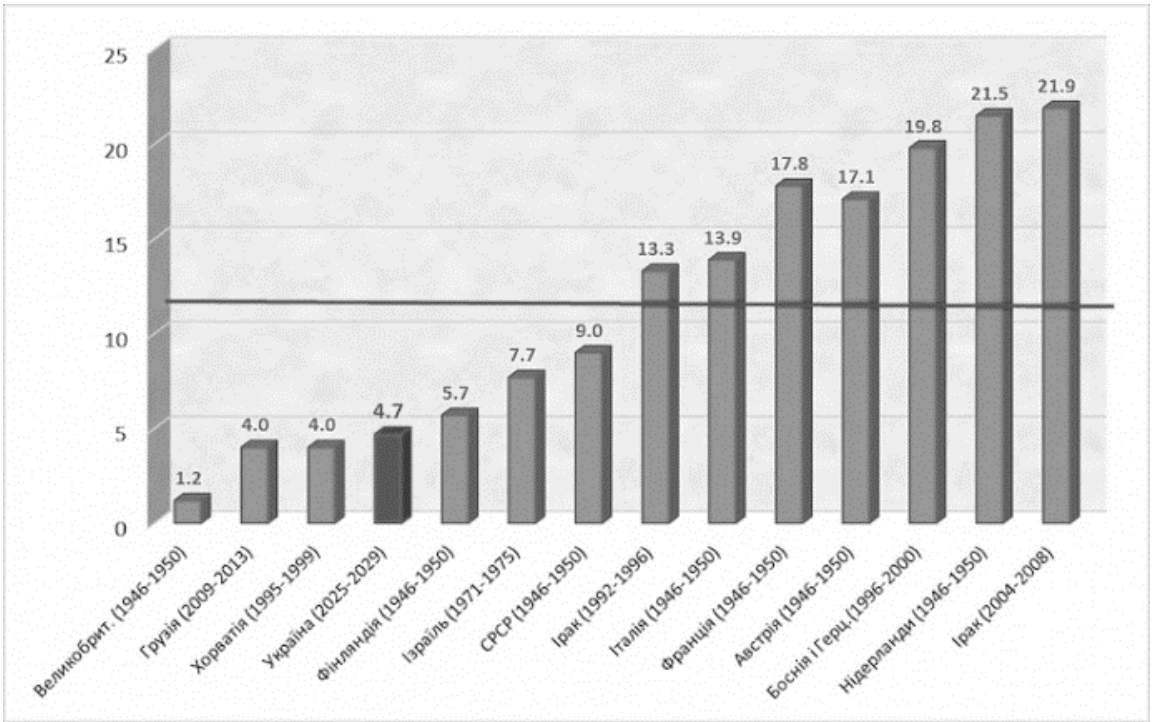
ДОДАТОК Ж

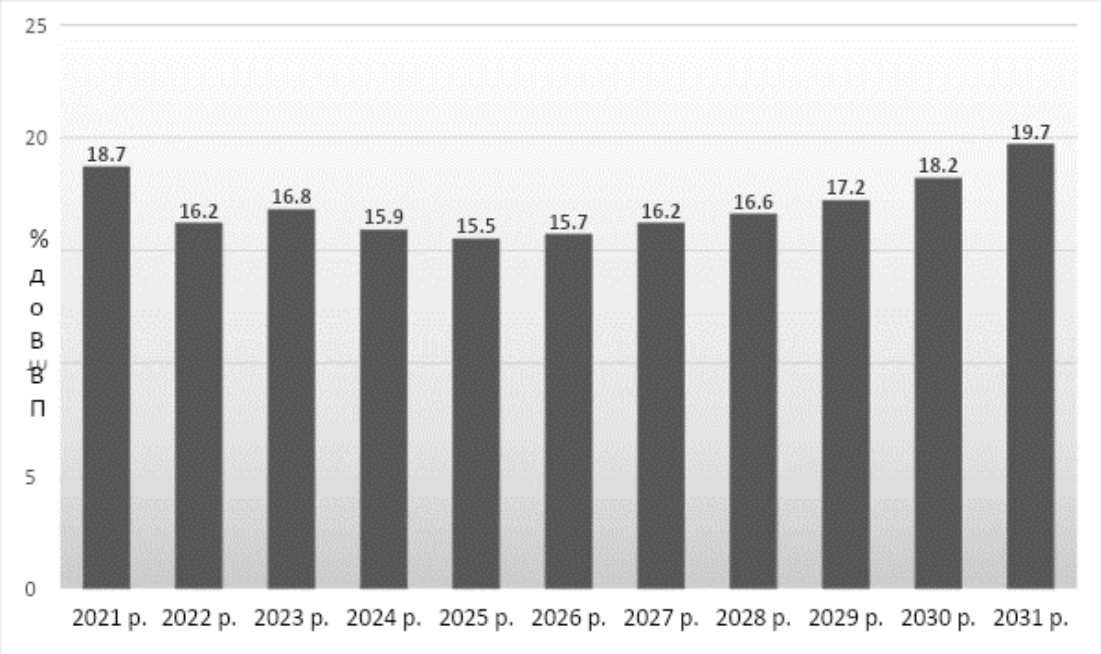
ДОДАТОК З

Середньорічні темпи зростання ВВП у перші 5 років повоєнного відновлення у %

ДОДАТОК К

Динаміка відношення обсягу банківських кредитів в економіку до ВВП в Україні, згідно з прогнозом МВФ (базовий сценарій)

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Забєліна Діана Юріївна, студентка 2 курсу, заочної форми навчання, економічного факультету, спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», освітня програма «Фінанси і кредит», адреса електронної пошти zabyelina@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Вплив банківського кредитування на економічний розвиток країни під час війни та відбудови країни» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений (ознайомлена);

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден (згодна) на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

_____	_____	_____
(дата)	(підпис)	(ініціали, прізвище)